

วัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคน ไทยเชื้อสายจีน จังหวัดชลบุรี

สุเทพ ไชวเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

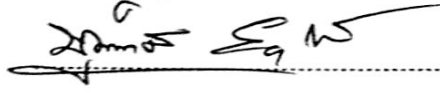
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

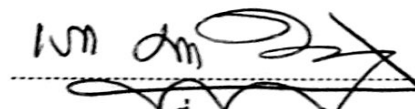
มิถุนายน 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

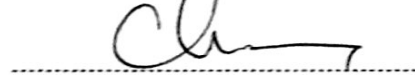
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ พระสุเทพ ไชวเจริญ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ดร.บุญเลิศ ของเพชร)

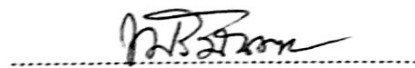

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.เกา บุญเยี่ยม)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์พิเศษดร.ประทีป ทับอัลดานนท์)

.....กรรมการ
(ดร.บุญเลิศ ของเพชร)

.....กรรมการ
(ดร.เกา บุญเยี่ยม)

.....กรรมการ
(ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 17 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.บุญเลิศ ของเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ดร.เกา บุญเยี่ยม ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิด ตามแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบคุณไว้เป็นพิเศษ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์ อาจารย์ประจำสาขาไทยศึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำด้วยความเมตตาโดยตลอด และรองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร. ประทีป ทับอัตรานนท์ ที่ได้ให้คำแนะนำและสละเวลามาเป็นประธานกรรมการสอบจบการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความความเมตตาจาก พระใบฎีกา เย็นเมียง เจ้าอาวาสวัดเทพพุทธาราม และ พระธรรมรักษ์จีนประทีป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในการอนุเคราะห์ข้อมูลประวัติของวัด ศัญลักษณ์และ ศิลปกรรมตลอดจนภาพถ่ายต่าง ๆ พระเลี้ยว เจ้าอาวาส และพระวิสุภวัตร ผู้แนะนำให้ทำการศึกษาและให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณพระคุณเจ้าคณาจารย์ เพื่อน ๆ ที่ให้ความเมตตาให้ความช่วยเหลือ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

คุณค่าประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูแด่บิดาแม่บุญพ่าริ บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและ ประสบความสำเร็จมาตราบนานเท่านานนี้

สุเทพ โขวเจริญ

54910100: สาขาวิชา: ไทยศึกษา: ศศ.ม. (สาขาไทยศึกษา)

คำสำคัญ: วัด/วิถีชีวิต/ความเชื่อ/คนไทยเชื้อสายจีน/ ชลบุรี

สุเทพ โขวเจริญ: วัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทย
เชื้อสายจีน จังหวัดชลบุรี (DHEPBHUDTHARAM : REFLECTION OF THE WAY OF LIFE
AND BELIEVES OF CHINESE THAI IN CHON BURI) คณะกรรมการการควบคุมวิทยานิพนธ์:
บุญเลิศ ของเพชร, Ph.D., เกา บุญเยี่ยม, Ph.D., 122 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประวัติ และพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม
(เขียนสุคดี) อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และ ศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเชื่อ ของคนไทย
เชื้อสายจีน บริเวณวัดเทพพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรม
ของวัดเทพพุทธาราม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative approach)

ผลการศึกษา ประวัติ และพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม (เขียนสุคดี) อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี และศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน บริเวณ
วัดเทพพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรมของวัดเทพพุทธาราม

พบว่า วัดเทพพุทธาราม หรือ “วัดเขียนสุคดี” เป็นวัดในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน
สังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย แห่งแรกของจังหวัดชลบุรี สืบสายคำสอนมาจากนิกาย
เสียมจงหรือนิกายฉวน หรือเซน สาขาลินฉี (วิปัสสนากรรมฐาน) เป็นศาสนสถานเก่าแก่
แห่งหนึ่ง สร้างโดยพระเถระจีนนิกายฉายาว่า “พระอาจารย์คึกคัก” ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ศิลปกรรมและพิธีกรรม ของวัดได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยเชื้อสาย
จีนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ วัด ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ความเชื่อในเรื่องบุญกรรมตามหลักคำสอนของ
พุทธศาสนา 2. วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อของคนในชุมชน 3. ประเพณีและพิธีกรรมเป็น
แบบแผนการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน

54910100: MAJOR: THAI STUDIES: M.A. (THAI STUDIES).

KEYWORDS: MONASTERY/ SIAN EHUD YI/ THE WAY OF LIFE/ BELIEFS/

THAILAND'S CHINESE PEOPLE/ CHON BURI

SUTEP SAWCHAROEN: DHEPBHUDTHARAM: REFLECTION OF THE WAY OF LIFE AND BELIEFS OF THE THAILAND'S CHINESE DESCENDANTS IN CHON BURI PROVINCE. ADVISORY COMMITTEE: BOONLERT YONGPHET, Ph.D., PAO BOONYIAM, Ph.D. 122 P. 2015.

The objectives of the research were to study 1. The history and development of Dhepbhudtharam Monastery (Sian Ehud Yi) and 2. Thailand's Chinese descendants' way of life, culture and beliefs influencing the art and architecture of Dhepbhudtharam Monastery in Mueang District, Chon Buri Province. Qualitative approach was used for the study.

The results of the study showed that both the history and development of Dhepbhudtharam Monastery (Sian Ehud Yi) in Mueang District, Chon Buri Province and the way of life, culture, and belief of Thailand's Chinese descendants living around Dhepbhudtharam Monastery influenced the art and architecture of Dhepbhudtharam Monastery.

The findings revealed that Dhepbhudtharam Monastery or "Sian Ehud Yi" was the first monastery of the Buddhist Mahayana Affiliation in Chon Buri Province. The teaching was derived from Siam Jong Doctrine, Chan Doctrine, Zen Doctrine, or Lin Qi Branch (meditation). The ancient religious place, built by one of the priest whose name was " Venerable Tak Hi ", was located in Mueang District, Chon Buri Province.

The art and rituals of the monastery reflected the way of life and beliefs of Thailand's Chinese descendants living around the monastery. There were three features of the way of life and beliefs: 1. people believed in destiny according to the principles of Buddhism, 2. Monastery was the center of spirits and beliefs of people in the community, 3. Traditions and rituals were a good pattern to maintain and inherit cultural heritage to the community.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามหลักของการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์.....	4
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายาน.....	13
ภูมิสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จังหวัดชลบุรี.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
3 การตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนจีนและวัดเทพพุทธาราม ในจังหวัดชลบุรี.....	42
การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาอาชีพของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี.....	42
ศาสนสถาน และความเชื่อของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี.....	53
กำเนิดและพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม (เขียนสุคย์).....	55
4 วัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน.....	59
องค์ประกอบของวัดเทพพุทธาราม.....	59
การจัดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมตามความเชื่อของพุทธศาสนามหายาน.....	72

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ความหมายทางสัญลักษณ์ภายในวัดเทพพุทธาราม.....	89
ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณวัดเทพพุทธารามที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรม ภายในวัดเทพพุทธาราม.....	106
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	112
สรุปผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย.....	112
อภิปรายผล.....	116
ข้อเสนอแนะ.....	117
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	117
บรรณานุกรม.....	118
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	122

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 คัมภีร์ในพุทธศาสนา.....	18
2 หลักคำสอนที่สำคัญของพุทธศาสนา.....	24
3 พิธีกรรม.....	26
4 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (สกเห็งมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส.....	64
5 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (กวยหงอมมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส.....	64
6 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (โล้วเซ่งมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส.....	65
7 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (ย่งปิงมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส.....	65
8 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (เซียงหึงมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส.....	66
9 พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) สถิต ณ วัดโพธิ์แมนคุณาราม..	66
10 พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (ท่านเจ้าคุณเย็นเต็ก) สถิต ณ วัดโพธิ์แมนคุณาราม	67
11 พระอาจารย์ต้กี้.....	68
12 แผนที่วัดเทพพุทธาราม จ. ชลบุรี.....	72
13 สถาปัตยกรรมแบบจีนของวัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	74
14 อาคารหน้า และเจดีย์ที่สร้างอยู่กลางวัด ที่วัดเทพพุทธาราม จ. ชลบุรี.....	74
15 วิหารพระอรหันต์ 500 องค์ ภายในอาคารประกอบ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	75
16 อาคารหน้า วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	76
17 อาคารหน้า 3 ประตู วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	76
18 อาคารหน้าที่มีองค์รั้วค้ำครอง 2 ข้าง วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	77
19 ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ที่วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	78
20 พระศรีศากยมุนี ในพระอุโบสถ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	79
21 พระโพธิสัตว์ 3 องค์ ในวิหารสุขาวดี วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	80
22 พระประธานภายในวิหารพระรัตนตรัย วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	81
23 พระโพธิสัตว์กวนอิม (ไม้) ปางพันมือ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	81
24 วิหารบูรพาจารย์ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	82
25 ประติมากรรมที่ใช้ประดับในวิหารส่วนหน้าวัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	84
26 สิ่งโตคู่ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี.....	85
27 สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มุ่งปฏิบัติธรรม.....	91

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
28 สัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกขเวทนา.....	91
29 สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกตามฤดูกาล.....	92
30 สัญลักษณ์ของการป้องกันอัคคีภัย.....	93
31 สัญลักษณ์ของการขจัดภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง.....	94
32 สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง.....	94
33 สัญลักษณ์ของความสงบ.....	95
34 สัญลักษณ์ของความยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม.....	96
35 สัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อายุมั่นขวัญยืน.....	97
36 สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ และความยิ่งใหญ่.....	97
37 สัญลักษณ์ของกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอาชนะศัตรู.....	98
38 สัญลักษณ์ของความสวยงาม อายุยืน และมีสติปัญญาดี.....	99
39 สัญลักษณ์ของการตัดกิเลส.....	99
40 สัญลักษณ์ของสิริมงคลชีวิต.....	100
41 สัญลักษณ์ของการขึ้นสู่ที่สูง สุขและสงบ.....	101
42 สัญลักษณ์ของความสวยงาม และทรงคุณค่า.....	101
43 สัญลักษณ์ของความเป็นอมตะ.....	102
44 สัญลักษณ์ของการมีบริวารมากมาย.....	103
45 ลักษณ์ของการหลุดพ้น.....	104
46 สัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่แข็งแรง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัด สิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้.....	104
47 สัญลักษณ์ของความเป็นนักเขียน นักกวี.....	105
48 สัญลักษณ์ของสตรีผู้สวยงามและสดชื่นตลอดอายุขัย.....	106

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาหรือศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา ถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 2,603 ปีมาแล้วโดยนั้บพุทธศักราช หรือ พ.ศ. 1 ในปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วประมาณ 100 ปี พระพุทธศาสนาเริ่มมีความแตกแยกในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จนกระทั่งมาถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช(พ.ศ. 271-311) ได้แตกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ๆ ได้แก่นิกายมหายานกับนิกายหินยาน นิกายมหายานเป็นนิกายของภิกษุฝ่ายเหนือของอินเดีย บางทีเรียก “อูตรนิกาย” (นิกายฝ่ายเหนือ) หรือ “อาจารย์วาท” มีจุดมุ่งสอนให้ระงับดับกิเลส ทั้งยังได้แก้ไขคำสอนในพระพุทธศาสนา ให้ผันแปรไปตามลำดับ พวกนี้เรียกลัทธิของตนว่า “มหายาน” แปลว่า “ยานใหญ่” หมายถึง การพาประชาชนให้ข้ามวัฏสงสาร คือ ความทุกข์ตายเกิดได้คราวละมาก ๆ นิกายนี้เข้าไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม ในขณะที่ นิกายหินยาน เป็นนิกายของภิกษุฝ่ายใต้ของอินเดีย บางทีเรียก “ทักษิณนิกาย” (นิกายฝ่ายใต้) มุ่งสอนให้พระสงฆ์ปฏิบัติเพื่อดับกิเลสของตนเองก่อน และห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระธรรมวินัยอย่างเด็ดขาด คำว่า “หินยาน” เป็นคำที่ฝ่ายมหายานตั้งให้ แปลว่า “ยานเล็ก” ส่วนภิกษุฝ่ายใต้เรียกตัวเองว่า “เถรวาท” หมายถึง ผู้ปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเที่ยงตรงนิกายนี้มีผู้นับถือมากในประเทศศรีลังกา พม่า ลาว ไทย และกัมพูชา

พุทธศาสนามหายาน ได้เจริญเติบโตเข้าสู่ประเทศจีนและมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของคนจีน ก่อให้เกิดนิกายต่าง ๆ ตามมา และเมื่อพุทธศาสนามหายานได้เข้าสู่ประเทศไทย จึงมีการสร้างวัดแห่งแรกขึ้นในย่านเยาวราชได้แก่วัดบำเพ็ญจินพรต ปีที่สร้างยังไม่ทราบแน่ชัดแต่คาดคะเนจากแผ่นป้ายที่เก่าแก่ที่สุดในวัดคือ พ.ศ. 2338 จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่า วัดแห่งนี้ก่อสร้างมาแล้วอย่างน้อยตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. 2338 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโดยพัฒนาจากสำนักโพธิสัตว์กวนอิม (พรพรรณ จันทโรมานนท์, 2546, หน้า 16-17) ต่อมาก็มีการสร้างวัดขึ้นอีกหลายแห่งรวมถึงในจังหวัดชลบุรี ที่ได้สร้างวัดจีนแห่งแรก คือ วัดเทพพุทธารามซึ่งในปัจจุบันจำนวนวัดและสำนักสงฆ์ที่ปรากฏในทะเบียนวัดและสำนักสงฆ์ ฝ่ายจีนนิกายในประเทศไทยมีทั้งหมด 17 แห่ง(พรพรรณจันทโรมานนท์, 2546, หน้า 18)

“วัดเทพพุทธาราม” หรือที่มีชื่อเรียกในภาษาจีนว่า“เซียนสุคยี่” เป็นวัดจีนแห่งแรกของจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่เลขที่686 ถนนสุขุมวิท ใกล้สี่แยกพนัส อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี เป็นวัดจีนที่มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของฝ่ายมหายานสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายและเป็นปูชนียสถานอันสง่างามที่เก่าแก่พระเถระจีนมีฉายาว่าพระอาจารย์คึกคี่ และชาวอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรีได้ร่วมกันสร้างขึ้น บนเนื้อที่วัดในปัจจุบันประมาณ30 ไร่เศษและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่9กุมภาพันธ์พ.ศ. 2504พระอาจารย์คึกคี่ ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสรจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ระยะหนึ่งจึงลาออกจาริกแสดงพระธรรมศาสนา สั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนชาวจีนตามจังหวัดต่าง ๆ เมื่อประมาณก่อนปี พ.ศ. 2470เมื่อกำจรมาถึงจังหวัดชลบุรี พุทธศาสนิกชนต่างพากันเลื่อมใสปฏิบัติทาของท่านมีทายกทายิกาผู้ใญ่บุญหลายคนได้ถวายที่ดิน เช่น นางถั่ง นายเฟือด นางถมยา เพื่อให้ท่านได้สร้างวัดเพื่อจำพรรษา และตั้งชื่อวัดเป็นภาษาจีนว่า“วัดเซียนสุคยี่” ต่อมาจึงตั้งชื่อเป็นภาษาไทยว่า“วัดเทพพุทธาราม” โดยมีเหตุของการตั้งชื่อวัดนี้เพื่ออนุสรณ์ว่าเดิมก่อนที่ท่านจะบวชได้ถือลัทธิเต๋า มีอุดมคติสำเร็จพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ท่านจึงนำชื่อมาผสมกันตั้งชื่อวัดว่า “วัดเซียนสุคยี่” ส่วนทางวัดจีนประชาสโมสรจังหวัดฉะเชิงเทรา ท่านได้มอบหมายให้อาจารย์เชียงหงี ผู้ซึ่งเป็นศิษย์ผู้ดูแล

ในปัจจุบันวัดเทพพุทธาราม มีการเผยแพร่คำสอนของมหายานนิกายฉานหรือเซนสาขาหลินจี้และนิกายสุขาวดี โดยทำการเผยแพร่พระธรรมมหายานในภาคภาษาไทยตลอดจนสอนการนั่งสมาธิแบบมหายานวัดเทพพุทธารามเป็นวัดที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมจีนที่ถ่ายทอดมาเป็นระยะตั้งแต่เริ่มแรกมีการแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่ตั้งของวัดที่มีชุมชนจีน คนไทยเชื้อสายจีนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งยังมีศาลเจ้าจีนตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียงในบริเวณพื้นที่ศึกษา แสดงให้เห็นว่าได้มีการสืบทอดความเชื่อจากบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลานในยุคปัจจุบัน จึงเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการ ศูนย์รวมทางพระพุทธศาสนา มหายาน และแหล่งรวมคนจีน ทำให้ชาวจีนหันมาสนใจในธรรมะคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนี้วัดเทพพุทธารามยังได้มีสัญลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นมาจากรูปแบบวัฒนธรรมจีนผสมริเบต นั่นคือ พระอุโบสถรูปแบบเจดีย์ 7 ชั้น ทรงระฆังคว่ำรอบอุโบสถเป็นใบเสมาแกะสลักจากหิน และมีรูปท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่เป็นศิลปะของทิเบต นอกจากนี้ยังมีการจารึกอักษรภาษาทิเบตด้านข้างของพระอุโบสถที่เป็นกุฎิสงฆ์ ผนวกกับในปัจจุบันวัดเทพพุทธารามยังได้มีการสร้างถาวรวัตถุทางศิลปกรรมเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นถึงสายสัมพันธ์และความโยงใยระหว่างเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติจีนที่มีพัฒนาการตามลำดับ(วัดเทพพุทธาราม, 2537, หน้า 1-3)

ดังนั้นจากวิวัฒนาการและความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติจีนที่ถูกสืบทอดผ่านทางวัฒนธรรมและพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัยตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จึงทำให้

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญ วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ที่ตั้งถิ่นฐาน ความคิด ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนรวมถึง ศิลปกรรมของวัดเทพพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นวัดจีนแห่งแรกของจังหวัดชลบุรี และเป็นวัดจีนที่มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ตลอดจนเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างวัดเทพพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีและชุมชน โดยรอบ เพื่อที่จะนำ ข้อมูลและความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเผยแพร่ต่อไปในอนาคตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

คำถามหลักของการวิจัย

- 1.อิทธิพล ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีน บริเวณวัดเทพพุทธารามอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของวัดเทพพุทธารามอย่างไร
2. พระอาจารย์ตึกสี่ มีบทบาทในการก่อตั้งวัดเทพพุทธาราม และสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับวัดอย่างไร
- 3.ศิลปกรรมในวัดเทพพุทธารามได้แสดงออกถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวพุทธนิกายมหายาน ของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณ โดยรอบวัดอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ และพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม (เข็ยนสุคย์) อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
- 2.เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ความเชื่อ ของคนไทยเชื้อสายจีน บริเวณวัดเทพพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรม ของวัดเทพพุทธาราม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาและพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม (เข็ยนสุคย์) อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รวมทั้งบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน โดยรอบที่ผ่านกระบวนการ จัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ
2. ได้ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน อิทธิพล ความเชื่อ และความศรัทธา ที่แสดงออกมาในรูปของศิลปกรรม สามารถนำไปต่อยอดการศึกษาทางวิชาการได้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. วัดเทพพุทธาราม เป็นวัดจีนที่สร้างขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธาของคนไทย เชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

2. รูปแบบศิลปกรรมของวัดเทพพุทธาราม ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธรูปศาสนิกายมหายาน ที่ถ่ายทอดผ่านคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณ โดยรอบวัด รวมทั้งวิถีชีวิตของคนที่น่าเชื่อถือพุทธรูปศาสนิกายดังกล่าวตามประเทศต่าง ๆ อาทิ จีน ธิเบต และอินเดีย เป็นต้น

3. ปัจจุบันวัดเทพพุทธาราม เป็นวัดจีน ที่มีบทบาทและความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ศิลปกรรมและความเชื่อความศรัทธาด้านพุทธรูปศาสนิกายมหายาน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาประวัติ และพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม (เขียนสุดยี่) อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และความสัมพันธ์ระหว่างวัดเทพพุทธาราม กับชุมชน โดยรอบวัด

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดเทพพุทธาราม รวมถึงเขตพื้นที่ชุมชน โดยรอบ

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงตั้งแต่พ.ศ. 2480 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2557)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ที่วัดเทพพุทธาราม และ 2. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

นิยามศัพท์

วัดจีน หมายถึง ที่อยู่จำพรรษาของภิกษุจีนฝ่ายมหายาน

ภาพสะท้อน หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากศิลปกรรม ของวัดเทพพุทธาราม ทำให้มองเห็นจิตกรรม และปฏิมากรรม ของวัดเทพพุทธาราม

ศิลปกรรมจีนหมายถึงวรรณคดีจีนกวีนิพนธ์จีน ศิลปะการเขียนตัวอักษรจีน ศิลปะการวาดภาพจีน เครื่องดนตรีจีน

คนไทยเชื้อสายจีนหมายถึงชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยและเป็นเชื้อสายของผู้อพยพชาวจีนหรือชาวจีนโพ้นทะเล คนไทยเชื้อสายจีน มีประมาณ 9.4 ล้านคนในประเทศไทย หรือ 14% ของประชากรทั้งประเทศ และยังมีอีกจำนวนมากไม่สามารถนับได้ เพราะที่กลมกลืนกับคนไทยไปแล้ว โดยการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน จังหวัดชลบุรี ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาสาระในบทนี้จะประกอบไปด้วยแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนที่กล่าวถึงอัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายจีนในสังคมผ่านประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ ค่านิยมรวมถึงการเล่าถึงเรื่องราวและการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เชื่อมโยงผูกกับโครงสร้างทางสังคมหรือบริบทแวดล้อมที่กำกับวิถีการดำเนินชีวิตและแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายานที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการอันยาวนานที่ได้มีการเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางจนทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวัตรปฏิบัติตลอดจนคำสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของแต่ละแห่งเพื่อมุ่งเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี ทั้งในด้านสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของจังหวัดชลบุรีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน
2. แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายาน
3. ภูมิสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จังหวัดชลบุรี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน

อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน

“อัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายจีน” เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการมีตัวตนของคนไทยเชื้อสายจีนนั่นคือ เป็นการกำหนดตำแหน่งของการมีอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีนในสังคมลักษณะดังกล่าวสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนไทยเชื้อสายจีนรับรู้ว่าคุณค่าตนเองเป็นใครอยู่ตำแหน่งใดในสังคมนั่นคือการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่คนไทยเชื้อสายจีนได้เผชิญต่อเหตุการณ์หนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้นอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนจึงเป็นผลมาจากที่คนไทยเชื้อสายจีนนิยามตัวเองในขณะนั้นซึ่งวงค์เดือนภาณุวัฒนากุลได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนไว้ดังนี้

1. สื่อสะท้อนแห่งอัตลักษณ์สำหรับการแสดงอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนผ่านเรื่องเล่าและการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกในครั้งนี่เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นว่าการแสดงอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนเมื่อเผชิญหน้ากับคนอื่นซึ่งคนเรามักจะเลือกเรื่องราวจากด้านใดด้านหนึ่งหรือชีวิตจากมุมใดมุมหนึ่งเพื่อสร้างสัมพันธ์กับคนอื่นซึ่งการเลือกนำเสนอด้านใดมุมใดนั้นมักเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เวลาและสถานที่นั่นเอง

2. สำนักหนึ่งหรือการรับรู้ของการเป็น “คนจีน” จากปรากฏการณ์ในพื้นที่การที่คนไทยเชื้อสายจีนนิยามตนเองว่าฉันคือ “คนจีน” นั้นเกิดขึ้นในสองลักษณะคือเกิดจากการรับรู้ว่าคุณคือคนไทยเชื้อสายจีนด้วยเหตุที่ว่า การรับรู้ภายใต้เงื่อนไขของการเกิดเติบโตและใช้ชีวิตที่ผูกติดกับวิถีชีวิตวิถีเชื่อของการเป็นคนจีนเช่นบุคคลภายในบ้านพูดภาษาจีนหรือมีการจัดกิจกรรมด้านพิธีกรรมและเทศกาลที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมบรรพบุรุษจีนภายในครอบครัวและการปฏิบัตินั้นเป็นลักษณะของการปฏิบัติตามคนภายในครอบครัว ส่วนลักษณะที่สองเกิดขึ้นจากจิตสำนึกของการเป็นคนไทยเชื้อสายจีนด้วยเหตุที่ว่าคนกลุ่มดังกล่าวได้เกิดเติบโตและได้รับการปลูกฝังสอนให้ปฏิบัติตามความเชื่อของคนจีนอย่างเข้มข้นนั่นเอง จะเห็นได้ว่านอกจากการรับรู้ว่าคุณคือ “คนจีน” แล้วยังพบว่าคนไทยเชื้อสายจีนที่มีไม่ใช่เป็นเพียงแค่การรับรู้ว่าคุณคือ “คนจีน” หากทว่าการเป็น “คนจีน” ของคนกลุ่มเหล่านี้เกิดขึ้นจาก “สำนึก” ของการเป็นคนจีนแก่นแกนที่ตายตัวในฐานะ “คนไทยเชื้อสายจีน” หรือ “คนไทยเชื้อสายจีนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม” เท่านั้นเนื่องจากชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนได้มีการเลือกรับปฏิเสธต่อต้านต่อการนิยามและถูกนิยามโดยคนอื่นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่ตนมีเพื่อแสดงออกถึงความมีตัวตนและในบางครั้งก็เลือกที่จะปกปิดตัวตนไว้ภายในสถานการณ์หนึ่งที่กำลังเผชิญอัตลักษณ์นั้นไม่ใช่เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นผลผลิตทางเชื้อชาติชนชาติและวัฒนธรรมหากแต่อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นและสร้างใหม่เป็นกระบวนการอย่างสัมพันธ์กับบริบทและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาดังนั้นภายใต้การนิยามของคนไทยเชื้อสายจีนนั้นไม่ได้ผูกติดหรือยึดโยงกับภาพที่ตายตัวด้วยการผูกภาพลักษณ์ภายนอกเพียงอย่างเดียว อัตลักษณ์ที่หลากหลายของถิ่นฐานที่มาแต่ละคนมีความหลากหลายในปมหลังของความเป็นมาดังนั้นคนไทยเชื้อสายจีนเองไม่ได้มองว่าตนเองเป็นแค่เพียง “คนไทยเชื้อสายจีน” เพียงอย่างเดียวด้วยเหตุที่ว่าภายใต้ปรากฏการณ์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและบริบททางสังคมนั้นคนไทยเชื้อสายจีนมีการเลือกรับต่อการเป็น “คนจีน” ขณะเดียวกันก็เลือกที่จะนิยามตนเองว่าเป็นคนไทยในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทยและมีการหยิบใช้ความหมายต่างๆ เช่นเลือกที่จะเป็นคนจีนเมื่อใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวเวลาทำการค้าหรือเวลาร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมไว้แล้วแต่เลือกที่จะเป็น “คนไทย” เมื่ออยู่กับเพื่อนหรือต้องการเข้าศึกษาในสถาบันใดก็ใช้คำว่า “เชื้อชาติไทย” “สัญชาติไทย” เพื่อให้ได้รับการยอมรับการอยู่ร่วมกันทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างพื้นที่อย่างหนึ่งเพื่อบอกให้รู้ถึงการเป็นพวกเดียวกันและเป็นคน

อีกพวกหนึ่งในบางครั้งคนไทยเชื้อสายจีนยังมีการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นจีนของตนเองให้สาธารณชนได้รับรู้ในขณะเดียวกันพวกเขาก็มีการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นจีน

3. อัตลักษณ์ร่วมของการเป็น “คนไทยเชื้อสายจีน” นิยามความหมายของการเป็นคนไทยเชื้อสายจีนแบ่งเป็นประเด็นสำคัญใน 2 ลักษณะสำคัญ คือหนึ่งการนิยามความหมายของความเป็น “คนไทยเชื้อสายจีน” ผ่านประเพณีพิธีกรรมความคิดความเชื่อ ค่านิยมหรืออื่น ๆ เป็นลักษณะที่เชื่อมโยงอยู่กับโครงสร้างทางสังคมหรือบริบทแวดล้อมที่กำกับวิถีการดำเนินชีวิตสองการนิยามความหมายของ “คนไทยเชื้อสายจีน” ผ่านการให้ความหมายผ่านสัญลักษณ์หรือคำเรียกพฤติกรรม การปฏิบัติความนึกคิดที่อยู่ในระดับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันอันแสดงถึงการมีจิตสำนึกร่วมของการเป็นคนไทยเชื้อสายจีนหากว่าความเป็นคนไทยเชื้อสายจีนก็ไม่ได้ถูกละเลยหรือถูกตัดขาดจากความเป็น “คนจีน” หลายกรณีที่มีวิถีปฏิบัติแห่งการมีจิตสำนึกร่วมถูกผสมผสานให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และจากแง่มุมดังกล่าว

4. อัตลักษณ์บนพื้นที่บ้านถนนเสน่หานุสรณ์การสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในพื้นที่นั้นแสดงให้เห็นว่าการนำเสนอความเป็นตัวตน ไม่ได้ตัดขาดจากอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีต่อบุคคลแต่ถูกสร้างขึ้นจากอุดมคติความเชื่อความคาดหวังและความสัมพันธ์ในสังคมขณะเดียวกันก็มีการร่วมรับและร่วมปฏิบัติไปกับความคิดความเชื่อดังกล่าว และในบางช่วงก็มีการสร้างและแสดงสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาตามเป้าประสงค์และจุดหมายที่แตกต่างกัน

จากปรากฏการณ์ในพื้นที่การแสดงตัวตนผ่านพิธีกรรมตามความเชื่อหนึ่งที่คนไทยเชื้อสายจีนได้สร้างแสดงตัวตนภายใต้จิตสำนึกของการเป็นคนไทยเชื้อสายจีนนั้นคือเทศกาลวันตรุษจีน เทศกาลดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่บ้านของคนไทยเชื้อสายจีนด้วยการจัดเตรียมอาหารคาวหวานเพื่อกราบไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษมีการหยุดงานหรือหยุดค้าขายและยังให้ความสำคัญกับสีแดงที่ถือเป็นสิริมงคลนอกจากนี้ยังมีการรวมญาติกันเพื่อรับประทานอาหารกันการจัดกิจกรรมพื้นที่ที่ถูกตัดแปลงจากพื้นที่ถนนให้เป็นพื้นที่จัดแสดงกิจกรรม โดยเป็นกิจกรรมที่ถูกสรรสร้างขึ้นปรับเปลี่ยนและผลิตซ้ำขึ้นในอีกพื้นที่หนึ่งเรียกว่าพื้นที่สายเสน่หานุสรณ์ โดยจะมีการจำลองกระถางธูปขนาดใหญ่และเทพเจ้า รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เพื่อกราบไหว้มีการจุดประทัดตามข้างทางจะเปิดแผงขายอาหารมีโต๊ะให้นั่งรับประทานอาหารร่วมกันมีการสร้างขอบเขตของพื้นที่ท่องเที่ยว โดยใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นตัวดึงดูดการท่องเที่ยวและได้ให้ความหมายในลักษณะดังกล่าวเพื่อต้องการกำหนดรูปแบบของการใช้พื้นที่ว่าจะใช้พื้นที่เพื่อทำอะไรบ้างมีกฎระเบียบอย่างไรในพื้นที่

5. การสร้างอัตลักษณ์ผ่านการใช้นามสกุลจากความพยายามของรัฐที่พยายามจัดการและควบคุมผู้คนในพื้นที่ในประเทศ จึงเป็นที่มาของการเกิดขึ้นระบบนามสกุลและยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการกลืนกลาย (Assimilation) เพื่อให้ชุมชนชาวจีนในไทยต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมพื้นเมืองการเปลี่ยนนามสกุลจากเดิมที่ใช้ “แซ่” ก็จะมีการเปลี่ยนให้เป็นแบบไทยการเปลี่ยนชื่อ-สกุล จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะปรับตนต่อความเปลี่ยนแปลงเมื่อเริ่มนโยบายของจอมพลป. นั่นสิ่งที่แสดงออกซึ่งความเป็นจีนเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจดังเช่นชื่อสกุลกลุ่มที่ยอมรับการเปลี่ยนชื่อ-สกุลก่อนมักเป็นกลุ่มที่ต้องติดต่อกับราชการจอมพล. มองว่าชื่อ-สกุลเป็นการแสดงอัตลักษณ์ด่านแรกที่ทำให้เป็นคนไทย

เพราะฉะนั้นจากการศึกษาอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนตามแนวคิดของวงค์เดือนภาณุวัฒนาภูล สามารถสรุปได้ว่า คนไทยเชื้อสายจีนมีลักษณะที่เชื่อมโยงอยู่กับโครงสร้างทางสังคมและพฤติกรรมการแสดงออก เกิดจากการรับรู้ภายใต้เงื่อนไขของการเกิดเติบโตและใช้ชีวิตที่ผูกติดกับวิถีชีวิตเชื่อของการเป็นคนจีนเช่นบุคคลภายในบ้านพูดภาษาจีนหรือมีการจัดกิจกรรมและเทศกาลที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมนอกจากนี้คนไทยเชื้อสายจีนยังได้รับการปลูกฝังและสอนให้ปฏิบัติตามความเชื่อของคนจีนอย่างเข้มข้นจนก่อให้เกิดอัตลักษณ์ดังที่สมหมายชินนาค(2547, หน้า 153) ได้กล่าวไว้ว่าอัตลักษณ์นั้นมิใช่เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นผลผลิตทางเชื้อชาติชนชาติและวัฒนธรรม หากแต่อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นและสร้างใหม่เป็นกระบวนการอย่างสัมพันธ์กับบริบทและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาดังนั้นภายใต้การนิยามของคนไทยเชื้อสายจีนนั้น ไม่ได้ผูกติดหรือยึดโยงกับภาพที่ตายตัว แต่เกิดจากอัตลักษณ์ที่หลากหลายของถิ่นฐานที่มาประกอบกับการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและบริบททางสังคมนั้น นอกจากนี้อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนยังได้ถูกถ่ายทอดผ่านประเพณีพิธีกรรมความคิดความเชื่อ ค่านิยมสัญลักษณ์หรือคำเรียกพฤติกรรมปฏิบัติความนึกความคิดที่อยู่ในระดับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันอันแสดงถึงการมีจิตสำนึกร่วมของการเป็นคนไทยเชื้อสายจีนสอดคล้องกับการศึกษาของ ปัญญาเทพสิงห์ (2543, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาถึงอัตลักษณ์ความเป็นจีน พบว่าชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีจีนทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมมีคติความเชื่อเกี่ยวกับหยินหยางการนับถือวิญญาณการบูชาบรรพบุรุษความเชื่อในสวรรค์และเทพเจ้านอกจากนี้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงมีความสัมพันธ์กับแหล่งกำเนิดดั้งเดิมพวกเขาจึงพยายามรักษามรดกทางวัฒนธรรมของบ้านเกิดเมืองนอนและนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เคยใช้บนแผ่นดินใหญ่มาสู่แผ่นดินใหม่และถ่ายทอดสู่ลูกหลานรุ่นแล้วรุ่นเล่า ความคิดเห็นของคนไทยเชื้อสายจีนพบว่าชาวจีนทุกกลุ่ม ได้แก่ จีนแต้จิ๋วไหหลำ จีนแคะฮกเกี้ยนและอื่น ๆ ส่วนมากยังคงเคร่งครัดในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะวันตรุษจีนทั้งในด้านการไหว้เจ้าการเผากระดาษการจัดของไหว้การไม่พูดคำหยาบไม่กวาดบ้านการเยี่ยมผู้ใหญ่การ

ให้แต่ะเยี่ยหรืออั่งเปาตลอดจนการไหว้ศาลเจ้าแสดงให้เห็นชัดเจนว่าในปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่อยังคงรักษาและให้ความสำคัญในการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีจีน นอกจากนี้จากการศึกษาของ พลศักดิ์จิร ไกรศิริ (ม.ป.ป.) ยังพบว่าชุมชนชาวจีนในสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีการบูรณาการทางวัฒนธรรมสังคมเศรษฐกิจและการเมือง แต่อย่างไรก็ตามในทางศาสนาเยาวชนจีนยังคงยึดมั่นในหลักความกตัญญูยังเชื่อการบูชาบรรพบุรุษตามลัทธิขงจื้อขณะเดียวกันเยาวชนก็ยังให้ความสำคัญพระพุทธรูปทำบุญตักบาตรอุปสมบทตามหลักเถรวาทและยังคงมีการสืบทอดพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่แต่งงานแซ่ชิดกงเต็กตรุษจีน และเซ็งเม้ง

นอกจากนี้จากการศึกษาของธมลวรรณตั้งวงษ์เจริญ (2542, บทคัดย่อ) ยังสามารถอธิบายถึงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนว่าชาวจีนรุ่นแรกมีสำนึกความเป็นจีนอยู่มากและเลือกธำรงวัฒนธรรมจีนไว้ขณะที่สมาชิกรุ่น 2 ของครอบครัวสามารถรักษาวัฒนธรรมจีนที่พ่อแม่ถ่ายทอดไว้ให้ขณะเดียวกันเริ่มมีการปรับตัวบางอย่างเช่นพูดภาษาไทยเรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากโรงเรียนและกลุ่มเพื่อนการปรับตัวนี้ปรากฏชัดในรุ่นที่ 3 เมื่อสมาชิกของครอบครัวมีเป้าหมายที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยประกอบกับรัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นมีนโยบายพยายามกดดันให้ชาวจีนในประเทศกลายเป็นไทยจึงทำให้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 มีแนวโน้มการตัดสินใจเลือกเป็นไทยและเลือกธำรงเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนไว้ในฐานะสมาชิกของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกประกอบอาชีพและการศึกษาของชาวจีนรุ่นแรกส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพเกษตรมากกว่าการค้าขายเนื่องจากไม่มีเงินทุนสำหรับการค้าแต่สมาชิกรุ่น 2 กลับมีแนวโน้มออกจากอาชีพเกษตรไปสู่อาชีพที่ดีกว่าได้แก่อาชีพช่างฝีมือและอาชีพค้าขายส่วนด้านการศึกษาพบว่าพ่อแม่ชาวจีนสมัยก่อนไม่นิยมให้ลูกเรียนหนังสือเพราะสนใจแต่เรื่องทำมาหากินเมื่อฐานะครอบครัวดีขึ้นจึงยอมให้ลูกเรียนหนังสือ ส่วนที่จบระดับการศึกษาภาคบังคับมักจะเลือกประกอบอาชีพตามพ่อแม่ส่วนผู้ที่มีการศึกษาสูงมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพที่ดีกว่าดังนั้นแนวโน้มการประกอบอาชีพของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่จึงมีความหลากหลายขณะที่ด้านเอกลักษณ์ชาติพันธุ์พบว่าเมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในปีพ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลและต้องการสลายความเป็นจีนเพื่อส่งเสริมลัทธิชาตินิยมไทยจึงมีมาตรการควบคุมชาวจีนในประเทศไทยอย่างเข้มงวดชาวจีนต้องขอมละทิ้งเอกลักษณ์ชาติพันธุ์จีนบางอย่างเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลและปรับเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ใหม่ให้สอดคล้องกับประเทศที่ตนเข้าไปอยู่โดยมีลักษณะที่เรียกว่าทวิลักษณ์ (Double identity) กลายเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยเชื้อสายจีนในเวลาต่อมา (วงศ์เดือนกานา วัฒนาภูล, 2552, หน้า 115-120)

ความสัมพันธ์ของคนไทยเชื้อสายจีน

1. ความสัมพันธ์กับจารีตความรักและฐานะเศรษฐกิจสำหรับความสัมพันธ์ในเรื่องของการแต่งงานจากข้อมูลในพื้นที่พบว่าความสัมพันธ์การแต่งงานของการเลือกคู่ครองนั้นพบทั้งในลักษณะของการเลือกคู่ครองที่ผูกติดกับจารีตประเพณีที่พ่อแม่จะเป็นผู้เลือกคู่ครองให้บุตรถึงแม้จะไม่ใช่เป็นการคลุมถุงชนเสียทีเดียวแต่อย่างน้อยหนึ่งการเลือกคู่ครองให้บุตรนั้นพ่อและแม่ของฝ่ายชายจะดูความเหมาะสมเช่นดูว่าเป็นคนแซ่ใดสายตระกูลใดฐานะครอบครัวเป็นอย่างไร

นอกจากนี้ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นพบว่าคนไทยเชื้อสายจีนมีการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์นั้นคือการแต่งงานระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนกับคนมุสลิมการปฏิบัติต่าง ๆ จะต้องยึดหลักตามอิสลามที่สอนไว้และละทิ้งการกราบไหว้ความเชื่อของคนจีนแต่ก็ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังผสมปนเปไปด้วยวิถีปฏิบัติแบบคนไทยเชื้อสายจีนและคนมลายูความคุ้นกันไปนอกจากการแต่งงานภายในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนเองด้วยกันแล้วยังพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนยังมีการแต่งงานกับคนไทยพุทธจากภูมิภาคต่าง ๆ เช่นภาคอีสานภาคกลางภาคเหนืออีกมุมหนึ่งคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ที่มีชีวิตที่ผูกโยงกับความคิดความเชื่อของกระแสบริโภคนิยมและกระแสของความทันสมัยนิยมชีวิตที่ผูกติดกับเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งความสัมพันธ์ทางการแต่งงานที่เปลี่ยนไปทำให้การต่อสู้ต่อรองต่อความคิดความเชื่อของคนในครอบครัวเป็นไปอย่างเข้มข้นแต่ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยทั้งในรูปแบบของวัตถุและความคิดความเชื่อทำให้คนอีกรุ่นหนึ่งมีการต่อสู้ต่อรองกับวิถีจารีตดังกล่าว(วงศ์เดือน ภาณุวัฒนากุล, 2552, หน้า 122)

2. ความสัมพันธ์กับเครือญาติเมื่อก่อนคนไทยเชื้อสายจีนจะมีการนับเครือญาติทางฝ่ายพ่อและลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยายมีหลาย ๆ ครอบครัวย่อยอยู่ภายใต้ครอบครัวเดียวกัน นั่นคือเมื่อผู้ชายแต่งงานก็จะพาภรรยาเข้ามาอยู่ด้วยกับครอบครัวของพ่อแม่ตนและผู้ชายจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นหัวเรือใหญ่ของครอบครัวโดยเฉพาะอากง (ปู่) ที่จะมามีบทบาทสำคัญจากนั้นจะเป็นลูกชายคนโตทว่าในปัจจุบันลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนไทยเชื้อสายจีนเริ่มมีการผ่อนปรนลงมากขึ้นนอกจากนี้แม่จะไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติโดยสายเลือดหรือโดยการแต่งงานแต่หากทว่าทราบว่าเป็นกลุ่มที่มาจากแซ่เดียวกันก็จะถือว่าเป็นพี่น้องกัน(วงศ์เดือน ภาณุวัฒนากุล, 2552, หน้า 124)

ขณะเดียวกันคำเรียกความเป็นเครือญาติตามคำศัพท์ในภาษาแต่จิวภายใต้คำเรียกนั้นจะมีการลำดับความอาวุโสของการเป็นพี่เป็นน้องเช่นหยี่เห้งก็คืออาคนที่หนึ่งซาเห้งก็คืออาคนที่สาม เป็นต้นคำเรียกกระหว่างเครือญาติทางฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่นั้นยังแยกออกจากกันคำเรียกดังกล่าวได้แสดงถึงความสัมพันธ์ในการจัดช่วงชั้นความอาวุโสลำดับเครือญาติฝ่ายชายฝ่ายหญิงที่เป็นเรื่องของอำนาจในการสร้างความสัมพันธ์ต่อกันนอกจากนี้คำเรียกนั้นยังแสดงถึงอัตลักษณ์ร่วมของคนไทยเชื้อสายจีนเช่นกัน ลักษณะสำคัญที่ค้นพบจากปรากฏการณ์ภาคสนามทำให้ทราบว่าภายใต้

ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาตินั้น ไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตามเช่นความสัมพันธ์ทางเครือญาติในระดับพ่อแม่ลูกหรือจะเป็นญาติฝ่ายพ่อหรือกับอาหลานหรือจากการแต่งงานพบว่าอำนาจนั้นสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกกลุ่มคนเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนไทยเชื้อสายจีนส่วนหนึ่งได้ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนการไหว้เจ้าการนับถือตามอาวุโสความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านคำเรียกขานบ่งบอกถึงนัยอำนาจในความสัมพันธ์ของการลำดับ(วงศ์เดือน ภาณุ วัฒนากุล,2552,หน้า 128) ดังนั้นครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อการนิยามตัวตนของคนไทยเชื้อสายจีนซึ่งการนิยามตัวตนนี้เองนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ต่อคนในครอบครัวเดียวกันต่างครอบครัวหรือเครือญาติในพื้นที่หนึ่งของชีวิตนั้นคือพื้นที่การทำงาน

3. ความสัมพันธ์กับการทำงานความสัมพันธ์ภายใต้บริบทของการทำงานนั้นด้วยชีวิตที่ผูกโยงกับพื้นที่ทางการค้าและพื้นที่ทางเศรษฐกิจทำให้ในแต่ละช่วงวันคนไทยเชื้อสายจีนต้องเผชิญต่อการปฏิสัมพันธ์กับคนในหลายกลุ่มหลายรูปแบบภายใต้การเป็นทั้งพ่อค้าแม่ค้าการเป็นคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่หรือเป็นผู้ที่เดินจับจ่ายใช้สอยสินค้าในพื้นที่ภายใต้ความสัมพันธ์ในบริบทต่าง ๆ ดังกล่าวคนไทยเชื้อสายจีนย่อมมีอำนาจในการกำหนดวิถีชีวิตตนเองได้มากกว่าเป็นพ่อค้าแม่ค้าในแต่ละวันที่สัมพันธ์กันเฉพาะการเป็นผู้ค้าและลูกค้าเพียงอย่างเดียวการประกอบอาชีพมีส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขผลักดันให้ได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างชาติต่างภาษา(วงศ์เดือน ภาณุ วัฒนากุล,2552, หน้า130)

การประกอบอาชีพมีส่วนสำคัญที่เป็นเงื่อนไขผลักดันให้ได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างชาติต่างภาษาเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่มีการข้ามแดนไปยังฝั่งมาเลเซียมีการติดต่อกับคนมุสลิมในลักษณะของการเป็นเพื่อนบ้านต่อกันและในลักษณะของการเป็นลูกจ้างและนายจ้างเช่นกันการปฏิสัมพันธ์ในบริบทของการทำงานของคนไทยเชื้อสายจีนนั้นทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีกับกลุ่มคนต่าง ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน

ดังนั้นภายใต้ความสัมพันธ์ที่คนไทยเชื้อสายจีนมีกับกลุ่มคนต่าง ๆ นั้นยังเป็นการนิยามตนเองในส่วนของการทำงานไปตามสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของการทำงานเห็นได้ว่าภายใต้การใช้ชีวิตของนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทและเรื่องราวที่ต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งงานการเลือกคู่ครองให้กับบุตรของตัวเองการสืบเชื้อสายตระกูลภายใต้ความสัมพันธ์ดังกล่าวเราจะเห็นปรากฏการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างกันที่มีความซับซ้อนในหลายลักษณะเช่นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกในเรื่องของการเลือกคู่ครองและยังทับซ้อนด้วยความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวสองครอบครัวต่อการสืบสายตระกูลนอกจากนี้ภายใต้การใช้ชีวิตร่วมกันยังเป็นเรื่องของการปรับตัวและอำนาจระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้เช่นกันขณะเดียวกันภายใต้ความสัมพันธ์เครือญาตินั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนของความเป็นพี่เป็นน้องพ่อแม่กับบุตรผู้

อาวุโสกับสมาชิกภายในบ้านขณะที่บริบททางการค้าคนไทยเชื้อสายจีนเองยังมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ชาติต่างภาษา(วงศ์เดือน ภาณุวัฒนากุล, 2552, หน้า 131)

แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายาน

“มหายาน” แปลว่า “ยานอันยิ่งใหญ่” หมายถึงหนทางที่จะนำสรรพสัตว์จำนวนมหาศาลสู่การบรรลุหลุดพ้นเชื่อว่าหนทางของการบรรลุธรรมตามแบบนิกายของตนนั้นเป็นหนทางอันประเสริฐกว่านิกายอื่น ๆ เพราะสามารถช่วยผู้อื่นได้เป็นจำนวนมาก และสามารถดับทุกข์อันไพศาลของหมู่สัตว์กำเนิดของมหายานเริ่มก่อเค้าตั้งแต่พระพุทธองค์ปรินิพพานได้ 100 ปีอันเป็นช่วงเวลาที่มีการสังคายนาครั้งที่ 2 ทั้งนี้เพราะภิกษุกลุ่มหนึ่งเรียกว่า “มหาสังฆิกะ” (เสถียร โปธินันทะ, 2543, หน้า 5) ได้แยกตนออกไปต่างหากจากกลุ่มที่พยายามอนุรักษ์ของเดิม ที่เรียกว่า “เถรวาท” การแยกตัวของมหาสังฆิกะนี้ได้ทำให้เกิดความแตกแยกในเรื่องหลักปฏิบัติของนักบวชหลังจากนั้นมหาสังฆิกะได้แยกกลุ่มนิกายย่อยออกไปอีก 18 นิกายเพราะมีทัศนคติหลักธรรมและวัตรปฏิบัติที่แตกต่างกันความแตกแยกนี้ไม่ได้สิ้นสุดเพียงเท่านี้จากนั้น ได้มีภิกษุบางรูปในนิกายทั้ง 18 ได้แยกตนออกมาตั้งคณะใหม่ทำให้เกิดเป็นนิกายมหายานพุทธศาสนานิกายมหายานจึงมีประวัติศาสตร์ของการวิวัฒนาการอันยาวนานประกอบกับได้มีการเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางในดินแดนที่ห่างไกลจากชมพูทวีปทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวัตรปฏิบัติตลอดจนคำสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของแต่ละแห่งพุทธศาสนานิกายมหายานจึงแตกต่างจากนิกายเถรวาทที่พยายามดำเนินตามคำสอนเดิมของพระพุทธองค์(เสถียร โปธินันทะ, 2543, หน้า 6)

ความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์

มหายานในระยะแรกมีความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับฝ่ายเถรวาทคือเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีเพียง 2 กายคือธรรมกายหมายถึงพระคุณของพระพุทธองค์ได้แก่พระเมตตาคุณพระปัญญาคุณและพระวิสุทธิคุณนอกจากธรรมกายก็มีนิรมานกายหมายถึงกายเนื้อในขณะที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มหายานได้แต่งเติมเพิ่มอีกกายหนึ่งคือสามโลกกายเป็นกายของพระพุทธองค์ที่สำแดงให้ปรากฏเฉพาะพระโพธิสัตว์พระกายนี้เป็นสภาวะที่พิภพมีรัศมีรุ่งเรืองแผ่ซ่านพระองค์ยังทรงสดับคำสวดมนต์ของเราแม้จะดับขันธปรินิพพานไปแล้วชวามหายานเชื่อว่าพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์มีเป็นจำนวนมากมายในจักรวาลนี้พระองค์เสด็จมาอุบัติเพื่อสั่งสอนธรรมอยู่ทั่วไปนับจำนวนไม่ถ้วนแม้ในโลกธาตุของเราจะว่างเว้นจากพระพุทธเจ้าแต่โลกธาตุอื่น ๆ ก็มีพระพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ กำลังสั่งสอนสัตว์โลกโลกธาตุที่พระพุทธเจ้ามาอุบัติเรียกว่า “พุทธเกษตร” มีหลายแห่งเช่นพุทธเกษตรของพระพุทธโกลัสซชครุไวฑูรย์ประภาราษาอยู่ทางตะวันออกของโลกธาตุพุทธเกษตรของพระพุทธอภโฆษะมณฑลเกษตรของพระเมตไตรยโพธิสัตว์ในดุสิตสวรรค์และสุขาวดี

พุทธเกษตรของพระอมิตาภะอยู่ทางตะวันตกของโลกชาติเป็นพุทธเกษตรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของชาวมหายานมากสุดชาวดีพุทธเกษตรห่างจากโลกชาตินี้แสน โกฎิผู้ไปอุบัติในพุทธเกษตรนั้นล้วนเป็นอุปาทิทะเกิดขึ้นในดอกบัวไม่มีทุกข์โศกโรคภัยมีอายุอันนับประมาณมิได้เป็นแดนเสมือนที่พักระหว่างสังสารวัฏฏ์กับพระนิรวาณผู้ไปอุบัติในที่แห่งนี้ล้วนเป็นผู้ที่ยังต่อพระนิพพานแต่ถ้ายังมีกิเลสติดจากโลกอื่นไปก็จะได้รับการอบรมตัดกิเลสกันที่แห่งนี้การที่ชาวมหายานสร้างความเชื่อในเรื่องพุทธเกษตรอาจเป็นเพราะต้องการปลอบใจมหาชนที่ยังอยากมีชีวิตสุขสบายไม่ต้องการบรรลุนิพพานคนส่วนมากคิดว่าการบรรลุนิพพานเป็นการยากจึงต้องสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการทำให้เกิดการตั้งปณิธานไปเกิดในพุทธเกษตรเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์แล้วก็จะบรรลุนิพพานได้โดยสะดวกไปเองต่างจากพวกเถรวาทแม้จะเชื่อว่ามีพระพุทธเจ้ามากมายหลายองค์มีโลกชาติอื่น ๆ แต่ไม่ได้สอนให้มีการตั้งปณิธานไปเกิดในพุทธเกษตรการบรรลุลุคพื้นของเถรวาทจึงเป็นไปได้โดยง่ายโดยไม่จำเป็นต้องรอไปถึงพุทธภูมิเพราะต้องใช้เวลากว่ายาวนานแสนไกลกว่าจะบรรลุนิพพานได้ชาวเถรวาทส่วนมากจึงมุ่งเพียงอรหันตภูมิยานหรือหนทางที่จะนำมนุษย์ไปสู่การบรรลุลุคพื้นในพุทธศาสนา (ธีรวัสส์บำเพ็ญบุญบารมี, 2549, หน้า 6-8)

หลักคำสอนในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

นิกายมหายานเคารพในพระธรรมซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเคารพในพระไตรปิฎกเช่นเดียวกับเถรวาทหากแต่ถือว่ายังไม่พอเนื่องจากเกิดสำนึกร่วมกันว่านามและรูปของพระพุทธองค์เป็นโลกุตระไม่อาจดับสูญสิ่งที่ดับสูญไปนั้นเป็นเพียงภพมายาพระธรรมกายเป็นธาตุอันบริสุทธิ์ยังคงมีอยู่ต่อไปมนุษย์ทุกคนมีธาตุพุทธะร่วมกับพระพุทธเจ้าถ้ามีกิเลสมาบดบังธาตุพุทธะก็ไม่ปรากฏมนุษย์ทุกคนจึงมีศักยภาพที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ได้เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าถ้าได้รับการฝึกฝนชำระจิตใจจนบริสุทธิ์พระโพธิสัตว์จึงมีจำนวนมหาศาลและมีหน้าที่ส่งเสริมงานของพระพุทธเจ้าคำสอนของพระโพธิสัตว์จึงมีน้ำหนักเท่ากับพระไตรปิฎกด้วยสำนึกเช่นนี้ฝ่ายมหายานจึงมีคัมภีร์เกิดขึ้นมากมายและให้ความเคารพเทียบเท่าพระไตรปิฎกแม้ว่ามหายานจะมีทั้งพระวินัยพระสูตรและพระอภิธรรมแต่พระวินัยของมหายานนั้นนอกจากจะมี 250 ข้อแล้วยังไม่ได้เป็นหมวดหมู่แบบเถรวาทสังฆกรรมต่าง ๆ ของฝ่ายมหายานต้องใช้คัมภีร์วินัยของสรวาสติวาทธรรมคูปตะมหาสังฆิกะและมหิศาสกะสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ของฝ่ายมหายานมี 250 สิกขาบท ดังนี้คือ(ธีรวัสส์บำเพ็ญบุญบารมี, 2549, หน้า 9-10)

1. ปาราชิก 4
2. สังฆาทิเสส 13
3. อนิยต 2
4. นิสัคคิยปาจิตตีย์ 30

5. ปาจิตตีย์ 90
6. ปาฏิเทสนีย์ 4
7. เสขียะ 100
8. อธิกรณสมณะ 7

นอกจากนี้ลักษณะของมหายานได้เพิ่มวินัยของพระโพธิสัตว์เป็นส่วนหนึ่งไว้ในพรหมชาลสูตรเรียก“พรหมชาลโพธิสัตว์ศีล” และ “ชคโพธิสัตว์ศีล” อยู่ในคัมภีร์โยคอาจารย์ภูมิตศาสตร์ ปกรณ์พิเศษของนิกายวิชญาณวาทินและมีข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างคือวินัยของโพธิสัตว์นั้นแม้จะต้องครบปฏิบัติเป็นปาราชิกในโพธิสัตว์ลักษณะที่สามารถสมาทานใหม่ได้ไม่เหมือนกับภิกษุปาฏิโมกข์ซึ่งทำคืนอีกไม่ได้ทั้งนี้เพราะถือว่าลักษณะของภิกษุอยู่ในขอบเขตจำกัดของปัจจุบันชาติส่วนลักษณะของโพธิสัตว์นั้นไม่จำกัดชาติดังนั้นกุลบุตรฝ่ายมหายานเมื่ออุปสัมปทากรรมแล้วก็ต้องรับศีลโพธิสัตว์ส่วนใหญ่นิยมพรหมชาลโพธิสัตว์ศีลมากกว่าโยคโพธิสัตว์ศีลและศีลพระโพธิสัตว์นี้ได้ห้ามภิกษุฉันเนื้อสัตว์ของสดคาวและหัวหอมหัวกระเทียมเพราะส่งเสริมให้เกิดกำหนดระคายกันจิตมิให้บรรลุมรรคและการกินเนื้อสัตว์นี้อาจกินถูกเนื้อบิดามารดาในชาติก่อน ๆ ของตนผู้รับศีลโพธิสัตว์จึงต้องถือมังสะวิรัติอย่างเคร่งครัดพระสงฆ์มหานิกายของจีนได้รับการยอมรับกันว่าปฏิบัติในข้อนี้ได้เคร่งครัดกว่ามหานิกายในประเทศอื่นสำหรับพระสูตรนั้นมีมากมายแต่ละสูตรจะยาวมากเช่นมหาปรัชญาปารมิตามี 600 ผูกในสูตรเดียวอวตังสภมหาไพบูลยสูตรมี 80 ผูก (คณะสงฆ์จีนนิกายมหานิกาย, 2531, หน้า 225) อวตังสภสูตรเป็นสูตรสำคัญที่สุดของนิกายมหานิกายเพราะเป็นพระสูตรที่เชื่อกันว่าพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเองเป็นเวลา 3 สัปดาห์ในขณะที่พระองค์เข้าสู่สมาธิใจความสำคัญของพระสูตรนี้น่าจะเป็นของพระโพธิสัตว์มากกว่าพิจารณาได้จากข้อความในหนังสือพระพุทธศาสนานิกายมหานิกาย (คณะสงฆ์จีนนิกาย, 2531, หน้า 228) ที่ว่า “เมื่อเราพิจารณาโลกในแสงจิตภาพของไวโรจนพุทธพุทธที่สูงสุดหรือธรรมกายเราเห็นโลกเต็มไปด้วยความแจ่มใสเห็นโลกแห่งแสงบริสุทธิ์แท้จริงทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนเป็นหนึ่งหนึ่งนั้นคือสัจจะสูงสุดพุทธะจิตสรพสัตว์เป็นหนึ่ง”

นอกจากนี้มีพระสูตรที่สำคัญอีกคือวิมลเกียรติคุณสูตรเป็นพระสูตรที่มีปรัชญาเป็นมูลฐานนิกายเซ็น (Zen) ชอบและนิยมมากที่สุด ส่วนนิกายมหานิกายในจีนและญี่ปุ่นนับถือกันมากคือ “สัทธรรมปุณฑริกสูตร” คำสั่งสอนในนิกายเห็นไดนิจิเร็นล้วนอาศัยพระสูตรเป็นรากฐานทั้งสิ้นและวัดในนิกายเซ็นก็ต้องสวดพระสูตรนี้เป็นประจำทุกวันเชื่อกันว่าพระสูตรนี้เป็นพระสูตรสุดท้ายของพระพุทธองค์จึงมีผู้แปลมากในภาษาจีนมีจำนวน 3 ฉบับแต่ที่ถือกันว่าเป็นฉบับที่ดีที่สุดคือของท่านกุมารชีพสำหรับพระพุทธรูป 42 บทชาวมหายานเชื่อว่าเป็นสูตรแรกที่ได้รับการแปลสู่พากย์จีนโดยท่านกาศยปะมาตังคะและท่านธรรมรักษ์เมื่อ พ.ศ. 612 รัชสมัยของพระเจ้าฮั่นเม่งเต้แห่ง

ราชวงศ์ชั้นส่วนพระอภิธรรมของมหายานเรียกว่า “ศาสตร์” เป็นนิพนธ์ของคณาจารย์อินเดียเช่น นาคารชุนทเวอสังกะวสุพันธุสถิรมติธรรมปาละภาววิเวกและทินนาคเป็นต้นศาสตร์ของพวกเขา มหายานส่วนใหญ่เป็นของฝ่ายวิชฌณาวัตินและศูนยวัตินศาสตร์ที่ใหญ่และยาวที่สุดคือโยคาจารย์ภูมิศาสตร์ (ธีรวัดบาเพ็ญบุญบารมี, 2549, หน้า 12)

คัมภีร์ของพุทธศาสนามหายาน

คัมภีร์ต่าง ๆ ของพุทธศาสนามหายานประพันธ์ขึ้นภายหลังพุทธกาล ส่วนใหญ่เป็นภาษาสันสกฤต นำมาแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาทิเบต ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น เรื่องราวทั้งหลายเกี่ยวกับพุทธศาสนามหายานได้มาจากข้อมูลในคัมภีร์เหล่านี้คัมภีร์ของพุทธศาสนามหายานแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ(ภัทรพรสิริกาญจน และคณะ, 2546, หน้า 47-48) ดังนี้

1. พระสูตรเป็นคัมภีร์ที่สำคัญและยอมรับกันมากที่สุด ถือว่าเป็นพระดำรัสของพระพุทธเจ้าโดยตรง ในตอนต้นของพระสูตรจึงมีการระบุถึงสถานที่ไม่ว่าจะเป็นโลกมนุษย์หรือบนสวรรค์เชื่อกันว่าเป็นที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนั้น ๆ พระสูตรที่เขียนขึ้นในสมัยหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานเกิน 500 ปี ส่วนเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นด้วยความเลื่อมใสศรัทธา พระสูตรฝ่ายมหายานที่นักวิชาการทั่วไปถือว่าประณีตงดงามที่สุดทางวรรณกรรม คือ พระสังฆธรรมปุณทริกสูตร และพระสูตรที่มีคำสอนอันลึกซึ้งที่สุดคือ ปรัชญาปารมิตาสูตร ประพันธ์ขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 ถึงพุทธศตวรรษที่ 13 พระสูตรฝ่ายมหายานที่สำคัญ และถือว่าเป็นพระพุทธรูปคำรัสโดยตรง ตลอดจนเข้าใจว่าบันทึกขึ้นครั้งแรกในอินเดีย และถ่ายทอดมาเป็นภาษาจีน มีอยู่ 5 เรื่องเรียงลำดับตามพุทธประวัติฝ่ายมหายาน คือ

1.1 อวตังสกสูตร เป็นพระสูตรที่ทรงเทศนาในระยะแรกหลังการตรัสรู้ กล่าวถึง สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมกายของพระพุทธเจ้า และจิตมนุษย์ที่มีธาตุพุทธสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ เป็นต้น

1.2 ไวลุยสูตร เป็นพระสูตรที่อธิบายพุทธธรรมอย่างกว้างขวาง

1.3 ปรัชญาปารมิตาสูตร เป็นพระสูตรที่อธิบายหลักการเรื่องศูนยตา คือ ความว่างเปล่า ไร้แก่นสารในตัวเองของสรรพสิ่งในจักรวาล

1.4 สังฆธรรมปุณทริกสูตร เป็นพระสูตรที่สอนถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระพุทธเจ้าในประวัติศาสตร์กับพระพุทธเจ้าที่อยู่เหนือโลก ตลอดจนการบรรลุนิพพานของมนุษย์ด้วยความช่วยเหลือของพระโพธิสัตว์

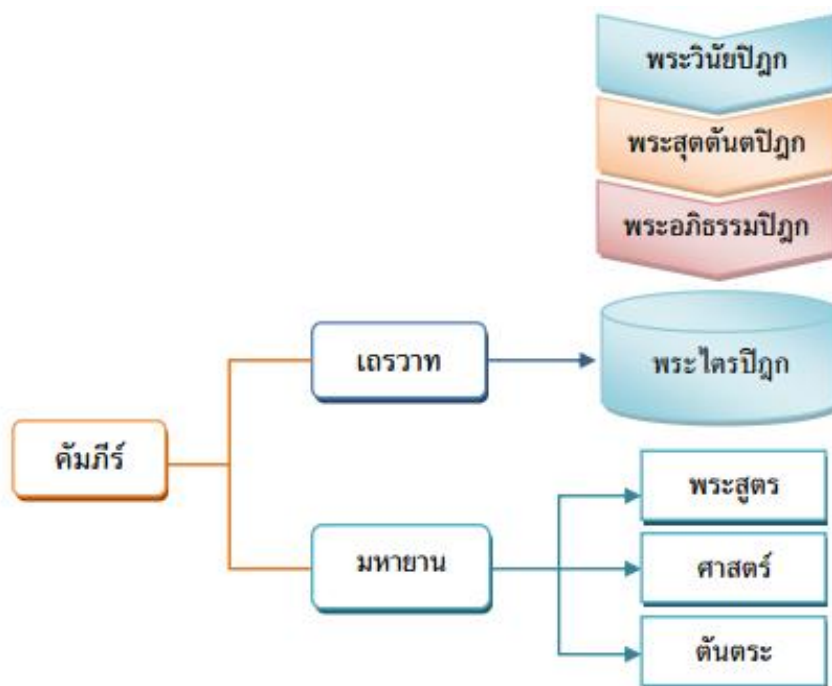
1.5 มหาปรินิรวาณสูตร เป็นพระสูตรสุดท้ายที่พระพุทธเจ้าแสดงก่อนปรินิพพาน กล่าวถึง ธรรมกายของพระพุทธเจ้าอันเป็นอมตะและความสามารถในการเข้าถึงพุทธภาวะหรือความเป็นพระพุทธเจ้าของมนุษย์ทุกคน

2. ศาสตร์เป็นงานเขียนของนักปราชญ์ผู้รู้ มีเนื้อหาอธิบายพระสูตร หรือเป็นคัมภีร์ต่างหากโดยเฉพาะ อาจเขียนขึ้นเองหรือมีผู้อื่นเขียน โดยใช้ชื่อของท่านก็ได้ นักปราชญ์คนสำคัญที่เรียบเรียงศาสตร์ทั้งหลายขึ้น ได้แก่ นาคารชุนและอารยเทพ (ประมาณ พ.ศ. 750) เป็นผู้ก่อตั้งนิกายมาธยมิกะ และอสังคะและวสุพันธุ(ประมาณ พ.ศ. 1000) ผู้ก่อตั้งนิกายโยคจาร เป็นต้น

ศาสตร์สำคัญที่เป็นงานประพันธ์ของนาคารชุนได้แก่ มาธยมิกศาสตร์ ทวาทศนิกายศาสตร์ และมหาปรัชญาปารมิตาศาสตร์ เป็นต้น อารยเทพได้ประพันธ์ศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ศตศาสตร์ วสุพันธุได้ประพันธ์ศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ทศภูมิศาสตร์ และอสังคะได้ประพันธ์ศาสตร์ที่สำคัญ เช่น อภิธรรมสังยุคตสังคิตศาสตร์ เป็นต้น

3. ดันตระเป็นคัมภีร์ลึกลับส่งทอดให้เฉพาะสาวกผู้ผ่านการเลือกสรรเพียงไม่กี่คน ผู้ส่งทอดหรือประสิทธิ์ประสาทดันตระให้ก็คืออาจารย์หรือครู บุคคลผู้ที่ไม่ผ่านพิธีกรรมรับสืบทอดที่เรียกว่า อภิเษก จะไม่มีทางได้รู้ดันตระ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้คนนอกได้ล่วงรู้เนื้อหาสาระของดันตระข้อความในดันตระจึงใช้ภาษาลับเฉพาะรู้กันเพียงคนวงในเท่านั้น ดันตระเป็นคัมภีร์ที่ประพันธ์ขึ้นประมาณตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา มีทั้งสิ้นประมาณนับพัน ๆ เรื่อง คัมภีร์ดันตระแพร่หลายในนิกายวัชรยานหรือพุทธศาสนาในประเทศทิเบตเชื่อกันว่า ดันตระเป็นคัมภีร์หรือคำสอนจากพระพุทธเจ้าในตำนานต่าง ๆ สืบทอดมาสู่ครูเป็นรุ่น ๆ ต่อกัน ความเชื่อและแนวปฏิบัติในดันตระมักเกี่ยวกับสิ่งลึกลับ พิธีกรรม อำนาจญาณและอิทธิฤทธิ์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าคัมภีร์ที่สำคัญของพุทธศาสนamahayanแบ่งออกเป็น 3 ระดับตามความสำคัญของคัมภีร์ คือ สูตร ศาสตร์และดันตระ สรุปเป็นแผนภูมิเพื่อความเข้าใจง่ายดังนี้

ภาพที่ 1 คัมภีร์ในพุทธศาสนา

หลักคำสอนสำคัญของพุทธศาสนา มหายาน

พุทธศาสนา มหายาน ยังคงมีคำสอนที่เป็นแก่นเช่นเดียวกับพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ การยอมรับพระนิพพานว่า เป็นเป้าหมายสูงสุดของศาสนา อริยสัจยังคงเป็นทฤษฎีคำสอนที่สำคัญ แต่ในวิธีการที่จะเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดนั้น แตกต่างจากนิกายเถรวาท คำสอนสำคัญที่เป็นจุดเด่นของพุทธศาสนานิกายมหายาน มีดังต่อไปนี้

1. หลักคำสอนเรื่องพระโพธิสัตว์พระโพธิสัตว์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะบรรลุพุทธภูมิเป็นพระพุทธเจ้า มหายานมีความเข้าใจว่า ชาวพุทธมหายานควรถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างของวิถีทางดำเนินชีวิตที่ตนเองจะดำเนินชีวิตเป็นโพธิสัตว์เช่นเดียวกันกับพระพุทธเจ้าในอดีตเพื่อให้บรรลุถึงพุทธภูมิในที่สุด

พระโพธิสัตว์มีความหมาย 3 ประการ คือบุคคลผู้กำลังจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต หรือบุคคลผู้มุ่งมั่นที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต และในความหมายสุดท้าย คือ บุคคลผู้มีแก่นแท้ของการตรัสรู้หรือโพธิ แต่ความหมายที่เข้าใจกันอยู่ในปัจจุบัน พระโพธิสัตว์ คือ บุคคลผู้บำเพ็ญบารมีต่าง ๆ เพื่อที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต(ประพจน์ อัสววิรุฬการ, 2546, หน้า

พระโพธิสัตว์นั้นมีหลายแนวความคิดตามแต่ละยุคสมัย โดยในยุคต้น ๆ แบ่งออกตามระยะเวลาในการบำเพ็ญบารมีแยกเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีอำนาจมากเพราะบำเพ็ญบารมีมานานและพระโพธิสัตว์ที่กำลังเริ่มต้นบำเพ็ญบารมี ต่อมาก็แบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามสถานภาพของชาวบ้านและนักบวชจึงแยกเป็นพระโพธิสัตว์ที่เป็นชาวบ้านหรือบุคคลที่ไม่ได้ออกบวชเรียกว่าคฤหัสถ์โพธิสัตว์ และพระโพธิสัตว์ที่ออกบวชหรือบรรพชิตโพธิสัตว์ นอกจากนี้ยังแบ่งออกเป็นพระโพธิสัตว์ในฐานะบุคลาธิษฐานของคุณธรรมต่าง ๆ ทำให้พระโพธิสัตว์มีฐานะเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญต่าง ๆ ที่คอยช่วยเหลือมวลมนุษย์ เป็นพระโพธิสัตว์ที่ติดต่อกับโลกมนุษย์ทำให้มีพระโพธิสัตว์ประเภทนี้จำนวนมากมาย เช่น พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ เป็นต้น

การเกิดขึ้นของโพธิจิตหรือการมุ่งที่จะเป็นพระพุทธเจ้า การตั้งปณิธาน และการได้รับพยากรณ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญขั้นแรกของการเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะองค์ประกอบทั้ง 3 นั้นจะดำเนินไปตลอดช่วงที่บุคคลนั้นยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ดังนั้น การตั้งจิตหรือความมุ่งหมายที่จะบรรลุโพธิญาณ การตั้งปณิธาน การประกาศความปรารถนาหรือความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และการได้รับพยากรณ์หรือคำรับรองจากพระพุทธเจ้าในขณะบำเพ็ญบารมี จึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่เกิดขึ้นกับพระโพธิสัตว์ทุก ๆ ชาติ

2. แนวคิดเรื่องตรีกายถือว่าเป็นหลักคำสอนร่วมกันของทุก ๆ นิกายที่สังกัดอยู่ในพุทธศาสนา มหายาน พระสูตรของนิกายต่าง ๆ ในสังกัดนิกายมหายานมักแสดงไว้เสมอว่า พระพุทธเจ้ามี 3 กาย(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522, หน้า15-17) ได้แก่

2.1 ธรรมกาย หมายถึง สภาวะอันเป็นอมตะ ไม่มีรูปร่าง ไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส ไม่มีเบื้องต้นและที่สุด ไม่มีจุดกำเนิดและผู้สร้าง ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง แม้จักรวาลจะว่างเปล่าปราศจากทุกสิ่ง แต่ธรรมกายจะยังคงดำรงอยู่โดยไม่มีที่สิ้นสุด พุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีความเชื่อว่า พระธรรมกายนี้เอง ที่แสดงตนออกมาในรูปของสัมโภคกายบนภาคพื้นสวรรค์และจากสัมโภคกายนี้ก็จะแสดงตนออกมาในรูปนิรมลกาย ทำหน้าที่สั่งสอนสรรพสัตว์ในโลกมนุษย์

2.2 สัมโภคกาย หมายถึง กายที่แท้จริงหรือกายทิพย์ของพระพุทธเจ้า กายนี้จะไม่มี การแตกดับ อยู่ในสภาวะอันเป็นทิพย์อยู่ชั่วนิรันดร เป็นกายที่พระพุทธเจ้าใช้เสวยสุขอยู่ในสวรรค์ที่เรียกว่าสุขาวดีพุทธเกษตร

พุทธศาสนา มหายานมีทัศนะว่า สัมโภคกายสามารถที่จะแสดงตนให้ปรากฏแก่พระโพธิสัตว์ได้ สามารถที่จะรับทราบคำสวดสรรเสริญและอ้อนวอนจากผู้ที่เลื่อมใสได้ สัมโภคกายนี้เองที่เนรมิตตนลงมาเป็นนิรมลกาย คือ พระพุทธเจ้าในโลกมนุษย์ เพื่อสั่งสอนสัตว์โลก เพราะฉะนั้น แม้ในบัดนี้พระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เคยอุบัติขึ้นในโลกมนุษย์ก็ยังคงสถิตอยู่ในสภาวะแห่ง

สัมโภคกายนี้มีได้แต่ดับสูญสิ้นไปเลย และพระโพธิสัตว์ทั้งหลายก็ยังสามารถเห็นและรับคำสอนจากพระพุทธเจ้าเหล่านี้ได้

2.3 นิรมลกาย หมายถึง กายของพระพุทธเจ้าที่ยังตกอยู่ในสภาวะของการเกิด แก่ เจ็บ และตาย เหมือนมนุษย์ธรรมดาทั่วไป พุทธศาสนานิกายมหายานมีความเชื่อว่า นิรมลกายนี้แท้จริงแล้วเป็นการเนรมิตมาจากสัมโภคกาย เพื่อเป็นอุบายในการสั่งสอนสัตว์โลก เพื่อสรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้ไม่ตกอยู่ในความประมาท และเร่งปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งสู่ความพ้นทุกข์โดยเร็ว

กายทั้ง 3 นี้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แตกต่างกันไปเพียงสภาวะแห่งการแสดงออกเท่านั้น กล่าวคือ นิรมลกายเป็นกายที่เนรมิตมาจากสัมโภคกาย สัมโภคกายก็เป็นกายที่เนรมิตมาจากธรรมกายซึ่งเป็นสิ่งสูงสุด แต่ไม่มีรูปร่าง อยู่เหนือการอธิบายใด ๆ มีฐานะเป็นบ่อเกิดของกายทั้ง 2 ข้างต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวคิดมหายานมีความคิดว่าพระศาสนามหายานเชื่อว่าพระพุทธเจ้ายังคงมีอยู่อย่างเป็นนิรันดร แม้พระองค์จะปรินิพพานไปแล้วก็ตาม แต่พระองค์ทรงมีอยู่ในฐานะสัมโภคกายซึ่งเป็นภาคที่เป็นเทพของธรรมกายนั่นเอง ดังนั้น สิ่งที่มีอยู่จริง ๆ ในฐานะสิ่งสูงสุดในทัศนะของพุทธศาสนามหายานก็คือ ธรรมกาย

3. แนวคิดเรื่องศรียานหลักการพื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของพุทธศาสนามหายานคือ หลักศรียาน เป็นหลักที่แสดงถึงวิธีการบรรลุถึงความหลุดพ้นหรือนิพพานตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่ามีระดับแตกต่างกัน คำว่า ยาน หมายถึง พาหนะที่พาไปสู่ที่หมาย ในที่นี้หมายถึงหนทาง หรือวิธีการที่นำไปสู่ความหลุดพ้นหรือนิพพาน ตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ยานหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นมี 3 ประการ เรียกว่า ศรียาน ดังต่อไปนี้

3.1 สวากยาน หมายถึง วิธีการหรือหนทางของพระสาวกที่หวังเพียงบรรลุเป็นพระอรหันต์ซึ่งเป็นผู้หลุดพ้นจากกิเลส เพื่อข้ามพ้นการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารเท่านั้น ไม่ได้หวังเป็นพระพุทธเจ้า นิกายมหายานมีทัศนะว่า สวากยานเป็นการหลุดพ้นเฉพาะตนเท่านั้น สามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่ยังตกอยู่ในความทุกข์ได้น้อย และต้องอาศัยคำสั่งสอนจากพระพุทธเจ้าจึงจะหลุดพ้นได้ ไม่สามารถหลุดพ้นได้ด้วยความสามารถของตนเอง จึงไม่ใช่หนทางหรือวิธีการที่ยิ่งใหญ่

3.2 ปัจเจกยาน หมายถึง วิธีการหรือหนทางของพระปัจเจกพุทธเจ้า ผู้สามารถบรรลุความหลุดพ้นได้ด้วยตนเอง แต่เมื่อหลุดพ้นแล้ว ก็ไม่ยินดีที่จะสั่งสอนผู้อื่น ในบางคัมภีร์กล่าวว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าไม่อาจแสดงธรรมสั่งสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งเห็นจริงตามตนเองได้ เพราะมิได้สั่งสมความปรารถนาที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์อื่น ๆ ผู้เขียนเห็นว่าข้อนี้อาจเป็นไปได้เพราะบุคคลบางคนมีความเฉลียวฉลาดในวิชาการความรู้ แต่ไม่สามารถอธิบายหรือสอนผู้อื่นให้รู้อย่างที่ตนเองรู้ได้

3.3 โภทิสต์วายน หมายถึง วิธีการหรือหนทางของพระโภทิสต์ผู้มีจิตใจ

ประกอบด้วยมหากรุณาที่ยิ่งใหญ่ในการที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ มุ่งมั่นที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า เป็นภาวะที่สูงส่งกว่าการเป็นพระอรหันต์ ไม่ปรารถนาความเป็นพระอรหันต์และพระปัจเจกพุทธเจ้า ดังนั้น โภทิสต์วายนจึงเป็นการสร้างบารมีเพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตโดยการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์(อภิขัย โภทิสประสิทธิศาสตร์, 2539, หน้า 254)

พุทธศาสนามหาชนมีทัศนะว่า วิธีการปฏิบัติของฝ่ายเถรวาทนั้นยังเป็นเรื่องเฉพาะตนไม่ยิ่งใหญ่ เพราะมุ่งการหลุดพ้นจากกิเลสเฉพาะกลุ่มตนเองเท่านั้น หรือเป็นวิธีการที่เรียกว่า สาวกชาน ผู้หลุดพ้นจะเป็นพระอรหันต์ที่มีปัญญาและประกอบความเพียรมาแล้วอย่างเคร่งครัดเท่านั้น แต่ฝ่ายมหานิกายมุ่งช่วยมหาชนให้หลุดพ้น เป็นเหมือนพาหนะใหญ่ที่สามารถรับคนทุกคน ไม่แบ่งแยก ไม่ปฏิเสธผู้ใด ดังนั้น เป็นยานสูงสุดเพราะสามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ไปได้มากที่สุดนั่นเอง

4. แนวคิดมหานิกายมีความคิดว่า

มหาปณิธาน หมายถึง ความมุ่งมั่น หรือเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ ในขณะที่พุทธศาสนาเถรวาทมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสิ้นกิเลสทั้งหมดเป็นการเฉพาะของแต่ละบุคคล แต่พุทธศาสนามหานิกายจะเน้นที่การประกาศปณิธานหรือเป้าหมายสูงสุดของบุคคลผู้นับถือพุทธศาสนามหานิกายที่บัญญัติไว้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 จักช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากความทุกข์พระพุทธานุชาตมหาปณิธานมุ่งให้พิจารณาพระกรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีต่อสรรพสัตว์ การบำเพ็ญพุทธกิจตลอดพระชนม์ชีพ แสดงให้ประจักษ์ถึงโพธิจิตที่ยิ่งใหญ่(จิตที่ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า) เพื่อทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และความกรุณาที่ทรงมีต่อสรรพสัตว์ ทำให้พระโภทิสต์แสวงหาและค้นพบพระธรรม

4.2 จักตัดมวลกิเลสทั้งหลายให้ถึงที่สุด การจะช่วยเหลือโดยการทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์ได้นั้น พระโภทิสต์จะต้องบำเพ็ญและพากเพียรในการดับกิเลส เนื่องจากแม้มีเพียงโพธิจิต แต่หากไม่ขัดเกลาและทำลายรากเหง้าของกิเลสทั้งหลายแล้ว ก็ยากที่ความกรุณาของพระพุทธเจ้าและพระโภทิสต์จะแผ่ไปสู่สัตว์โลกทั้งหลายได้ กล่าวคือ ไม่สามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้ครบเท่าที่ตนเองยังไม่สิ้นกิเลส

4.3 จักศึกษาพุทธธรรมให้จบสิ้น หมายถึง ศึกษาเล่าเรียนจนรู้แจ้งเห็นจริงทั้งหมด เพราะพระธรรมเป็นวิธีการหรืออุบายในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ของพระพุทธเจ้าและพระโภทิสต์

เนื่องจากสรรพสัตว์ประกอบด้วยกิเลส การจะกำจัดกิเลสต้องอาศัยเครื่องมือที่จะขจัดให้หมดสิ้นไป พระพุทธธรรมเท่านั้นที่เป็นเหมือนอาวุธชั้นยอดซึ่งสามารถตัดกิเลสทั้งปวงให้หมดสิ้นไปได้

4.4 จักบรรลุปุทธภาวะอันประเสริฐยิ่ง เพราะพุทธภาวะ คือความเป็นพระพุทธเจ้า เป้าหมายสูงสุดของการเข้าสู่พุทธภูมิอันสมบูรณ์ ความประเสริฐสูงสุดที่มนุษย์พึงพยายามพากเพียรบากบั่นให้ถึงพร้อมด้วยพุทธภาวะ เป็นอิสระจากความไม่รู้ (อวิชชา) ที่ครอบงำให้มีดมน ดังนั้น การประพฤติปฏิบัติเริ่มตั้งแต่การตั้งโพธิจิตจนถึงการเข้าสู่พุทธภาวะนั้น เป็นการดำเนินไปตามวิธีที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ดำเนินมาแล้วตั้งแต่ในอดีต และจักยังดำเนินต่อไปในอนาคต(ส. ศิวรักษ์ ,2542,หน้า 4-5)

5. แนวคิดเรื่องพระพุทธเจ้าพุทธศาสนamahayan ได้กำหนดจำนวนพระพุทธเจ้าไว้อย่างมากมาย ต่างรวมเรียกพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นอย่างเดียวกันว่า ตถาคต ประทับอยู่ ณ ดินแดนแห่งเดียวกัน คือ พุทธเกษตร อันเป็นสถานที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีแต่ความสุขทุกอย่าง โดยแบ่งพระพุทธเจ้าออกเป็น 3 ประเภท คือ

5.1 พระอาทิพุทธเจ้า เป็นพระพุทธเจ้าที่อุบัติขึ้นมาพร้อมกับโลกองค์แรกและประจำอยู่ชั่วนิรันดร เป็นพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นมาเองก่อนสิ่งใดทั้งหมด ไม่สามารถระบุเบื้องต้นและเบื้องปลายได้ เป็นผู้ให้กำเนิดพระมานุสิพุทธเจ้าและชยานิพุทธเจ้า รวมทั้งพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย และให้กำเนิดสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีอยู่ในสากลจักรวาลนี้ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลนี้ ล้วนถือกำเนิดมาจากองค์พระอาทิพุทธเจ้าทั้งสิ้น พระอรธรรคถาวรย์ได้สร้างพระอาทิพุทธเจ้าขึ้นมาเพื่อให้แบ่งภาคลงมาปรากฏเป็นพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์เพื่อเป็นแนวคิดที่ต่อสู้กับพระพรหมของศาสนาพราหมณ์ แนวคิดนี้เริ่มปรากฏการนับถือเป็นครั้งแรกในประเทศเนปาล คือ นิกายที่เรียกว่า ไอศวาริกนิกาย นอกจากนี้ก็ยังไม่แพร่หลายนัก แต่ในนิกายตันตระหรือลัทธิลามา เรียกว่า พระอาทิพุทธเจ้านี้ว่า พระธรรมกายสมันตภัทร โดยมีพระธรรมที่ทรงแสดงคู่เคียงกัน เรียกว่า อาทิธรรม หรืออธิปรัชญา(คณะสงฆ์จีนนิกาย, 2531, หน้า 394)

5.2 พระชยานิพุทธเจ้า เป็นอวตารของพระอาทิพุทธเจ้า หรือเกิดขึ้นมาจากอำนาจแห่งฉานของพระอาทิพุทธะเพื่อปกครองดินแดนที่มีอยู่มากมายเหมือนทรายในแม่น้ำที่เรียกว่า พุทธเกษตร ในแต่ละพุทธเกษตรจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคอยทำหน้าที่โปรดเวไนยสัตว์อยู่หนึ่งพระองค์และสภาวะของพุทธเกษตรอาจมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของการโปรดสัตว์ในพุทธเกษตรนั้น ๆ ตามทัศนะของพุทธศาสนamahayan พระชยานิพุทธเจ้ามีจำนวน 5 พระองค์ คือ พระไวโรจนพุทธเจ้า พระอภโยกพุทธเจ้า พระรัตนสัมภพพุทธเจ้า พระอมิตาภพุทธเจ้า และพระอโมฆสิทธิ(สุมาลีมหณรงค์ชัย, 2546หน้า 394) พระชยานิพุทธเจ้ามีอำนาจฉานเช่นเดียวกับพระอาทิพุทธเจ้า สามารถทำให้เกิดพระชยานิโพธิสัตว์ได้ 5 องค์ เช่นเดียวกัน ได้แก่

พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ พระวัชรปาณีโพธิสัตว์ พระรัตนปาณีโพธิสัตว์ พระอวโลกิตेश्वरโพธิสัตว์ และพระวิศวาณีโพธิสัตว์(คณะสงฆ์จีนนิกาย, 2531, หน้า 396)

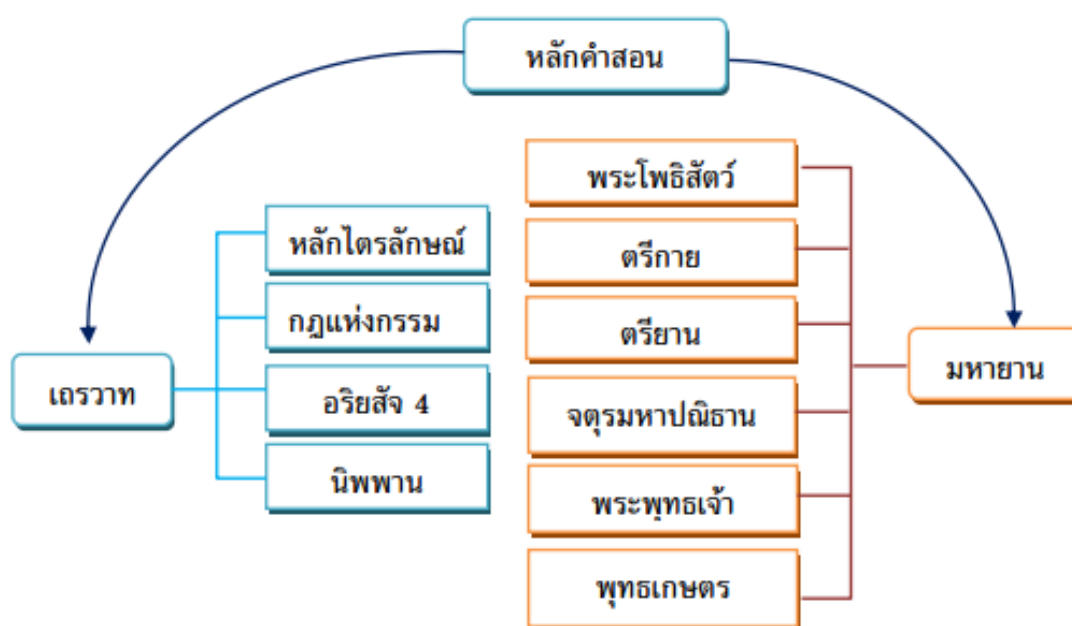
5.3 พระมานุญพุทธเจ้า เป็นผู้ถือกำเนิดมาจากพระอาทิตย์พุทธเจ้า โดยแสดงตนออกมาในรูปของมนุษย์ธรรมดาและอุบัติขึ้นมาในโลกมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อเป็นอุบายแห่งการสอนสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้เร่งปฏิบัติธรรมด้วยความไม่ประมาท พระมานุญพุทธเจ้ามีจำนวน 5 พระองค์ คือ พระทีปังกรพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้าพระเมตไตรยพุทธเจ้า และพระโกสัลชศุรพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ได้รับการนับถือมากในประเทศจีนและญี่ปุ่น โดยมีความเชื่อว่า พระพุทธเจ้าองค์นี้เป็นนายแพทย์ที่รักษาโรคและประทานยาแก้สรรพสัตว์เพื่อให้หายจากโรค สรรพสัตว์ที่สรีรภาพในพระองค์เพียงแก้สัมผัสพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าองค์นี้เท่านั้นก็สามารถหายจากโรคต่าง ๆ ได้

6.แนวคิดเรื่องพุทธเกษตรพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่า ในจักรวาลหนึ่ง ๆ จะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมากกว่าหนึ่งพระองค์ในเวลาเดียวกันไม่ได้ แต่มหายานเชื่อแตกต่างกันว่า ในจักรวาลอันกว้างนี้ สามารถแบ่งเนื้อที่เป็นส่วนย่อยลงไปอีกนับจำนวนไม่ถ้วน อาณาเขตย่อย ๆ ของจักรวาลเรียกว่าพุทธเกษตร (Pure land) ในหนึ่งพุทธเกษตรจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่หนึ่งพระองค์ ดังนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในความเชื่อของมหายานจึงสามารถอุบัติขึ้นเพื่อทำหน้าที่โปรดเวไนยสัตว์ในแต่ละจักรวาลทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต อย่างมากมายมหาศาลนับประมาณมิได้จุดจเมสึศทรายในแม่น้ำ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ในแต่ละพุทธเกษตร ไม่ว่าจะอยู่ในภาคสัมภคกาย หรือนิรมาณกาย ทั้งหมดล้วนบังเกิดขึ้นจากธรรมกายอันเดียวกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในแต่ละพุทธเกษตรอาจมีลักษณะและคุณสมบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมในการโปรดสัตว์ในพุทธเกษตรนั้น ๆ แต่เป็นเพียงความแตกต่างภายนอกเท่านั้น เปรียบเหมือนน้ำแม้จะอยู่คนละสถานที่ก็ล้วนเป็นน้ำ ที่มีเนื้อแท้เป็นชนิดเดียวกัน พุทธเกษตรแต่ละแห่ง จะแตกต่างกันออกไปตามบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประจำพุทธเกษตรนั้น ๆ ในสมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดได้บำเพ็ญบารมีไว้มาก อำนาจพระบารมีนั้นจะส่งผลให้พุทธเกษตรของพระองค์รุ่งเรืองมากกว่าพุทธเกษตรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บำเพ็ญบารมีมาน้อยกว่า พุทธเกษตรที่เชื่อกันว่ารุ่งเรืองที่สุด และนิยมมากที่สุดคือสุขาวัตติ พุทธเกษตรอันเป็นที่อยู่ของพระอมิตาภพุทธเจ้า ตามทัศนะของพุทธศานา มหายาน สุขาวัตติพุทธเกษตรยังไม่ใช่นิพพาน แตกต่างจากพุทธเกษตรที่เราอาศัยอยู่นี้ เพราะเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์อย่างยิ่ง ไม่มีแม้แต่อบายภูมิ จึงสมบูรณ์ด้วยสิ่งอำนวยความสุขนานาประการ อายุของผู้ที่เกิดในดินแดนสุขาวัตติพุทธเกษตรนี้ก็ยาวนานมาก ฉะนั้นจึงคล้ายกับว่าเป็นสถานที่อยู่อันถาวรไป

แนวคิดเรื่องพุทธเกษตรนี้ เชื่อว่ามาจากทัศนะของฝ่ายมหายานที่มองว่า นิพพานมิใช่สิ่งที
คนเราจะบรรลุได้ง่าย ๆ เป็นสิ่งที่อยู่ไกลเกินกว่าคนธรรมดาทั่วไปจะเอื้อมถึง การที่จะบรรลุ
นิพพานได้นั้นจะต้องปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญาอย่างเคร่งครัดและต้องใช้เวลาในการปฏิบัตินาน จึงได้
ถูกปรับให้กลายเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึง ได้ด้วยการทำบุญ ความศรัทธาเชื่อมั่นในพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าของพุทธเกษตรนั้น ๆ อันจะส่งผลให้ไปเกิดในดินแดนที่ เรียกว่าพุทธเกษตร มีเงื่อนไขคือ
เอื้ออำนวยแก่การเข้าถึงนิพพานต่อไปโดยไม่ยากนัก โดยเฉพาะผู้ที่ไปเกิดในสุขาวดีพุทธเกษตร ก็
ย่อมจะมีโอกาสเข้าถึงนิพพานได้ง่ายกว่าผู้ที่เกิดในพุทธเกษตรอื่น ซึ่งยังไม่แน่ใจว่าจะเข้าถึงนิพพาน
ได้ภายในชาตินั้นหรือไม่ ส่วนผู้ที่เกิดในสุขาวดีพุทธเกษตรแล้ว ทุกคนย่อมเป็นผู้เที่ยงแท้ต่อ
นิพพาน คือจะต้องเข้าถึงนิพพานภายในชาตินั้นทุกคน

ที่กล่าวมาข้างต้น หลักคำสอนสำคัญของพุทธศาสนา มหายาน สรุปเป็นแผนภูมิ เพื่อ
ความเข้าใจง่ายดังนี้

ภาพที่ 2 หลักคำสอนที่สำคัญของพุทธศาสนา

พิธีกรรมของพุทธศาสนา มหายาน

พิธีกรรมของพุทธศาสนานิกายในบทนี้ จะกล่าวเฉพาะพิธีกรรมที่ยอมรับนับถือกันในประเทศไทย 2 นิกาย ได้แก่ จีนนิกาย และอนัมมิกาย มีพิธีกรรมปฏิบัติเป็นการเฉพาะตนตามหลักศรัทธา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคม แต่นอกจากจะมีพิธีกรรมที่เป็นไปตามหลักคำสอนแล้ว เมื่อเข้ามาในประเทศไทยก็ได้โอนวิถีชีวิตปฏิบัติบางส่วนให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวไทยที่ยึดแบบอย่างฝ่ายเถรวาท พิธีกรรมสำคัญของพุทธศาสนานิกาย มีดังนี้(ธีรยุทธ สุนทร, 2540, หน้า 78-86)

1. พิธีตรุษจีนตรุษจีนเป็นเทศกาลที่กำหนดวันสิ้นสุดปีเก่า และเริ่มต้นปีใหม่ตามปีจันทรคติของชาวจีน อยู่ระหว่างประมาณเดือนมกราคมกับเดือนกุมภาพันธ์ ตรุษจีนนั้นมิได้เป็นพิธีกรรมทางพุทธศาสนาโดยตรงแต่สืบเนื่องมาจากลัทธิเต๋าและขงจื้อ ลูกหลานจะพากันไปคารวะผู้อาวุโสในตระกูลเพื่อขอพร และผู้ใหญ่หรือนายจ้างก็จะแจกเงินแก่ลูกหลานหรือลูกจ้าง เรียกว่า เงินแต๊ะเอีย (หมายความว่า ถ่วงไว้ที่เอว กล่าวคือ รับเงินโบราณมีรูตรงกลาง แล้วร้อยเชือกไว้ที่เอว) หรืออั่งเปา (แปลว่า ห่อแดง นิยมใช้มากในปัจจุบัน) ผู้ประกอบธุรกิจก็อาจถือโอกาสหยุดกิจการเพื่อตนเองและครอบครัว รวมทั้งลูกจ้างได้หยุดพักผ่อน หลังจากที่ได้ตรากตรำกับภารกิจมาตลอดทั้งปี เพื่อจะได้มีพลังกายและพลังความคิดไว้ดำเนินธุรกิจในปีใหม่

2. พิธีกินเจกินเจเป็นพิธีปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะสำหรับชาวจีนและจีน รวมถึงชาวไทยเชื้อสายจีนและญวน ในปัจจุบันมีชาวไทยจำนวนมากที่นิยมกินเจด้วยเช่นกัน โดยเทศกาลกินเจเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ถึง 9 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจีน จุดมุ่งหมายของพิธีกินเจคือ เพื่อบูชาพุทธเจ้า 7 องค์ และพระโพธิสัตว์อีก 2 องค์ ผู้ที่สมาทานกินเจจะพากันสละโลกีย์วัตรบำเพ็ญศีล ถือตะบะข้อมังสวิวัติ บริโภคแต่ผักและผลไม้ ไม่กระทำการอันเป็นการเบียดเบียนก่อความเดือนร้อนแก่สัตว์ทั้งมวล ได้ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อชำระกาย วาจา และใจหมดจด นุ่งห่มผ้าสีขาวอันเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มุ่งปฏิบัติธรรมในวัดหรือโรงพิธีกรรม โดยการจัดดอกไม้ธูปเทียน ไปบูชาเทพเจ้าทั้ง 9 องค์ และต้องจัดหาเครื่องกระชายทำเป็นรูปเครื่องทรง เสื้อผ้า หมวก รองเท้า กระชายเงิน และกระชายทองไปน้อมถวายเป็นสักการะเพื่อขอพรให้ประทานความสมบูรณ์พูนสุขให้

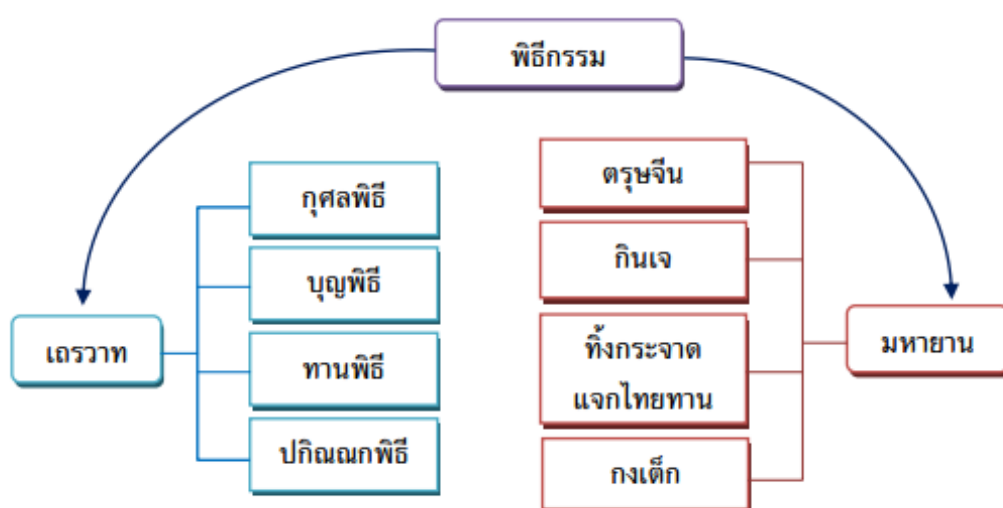
3. พิธีทิ้งกระจาดแจกไทยทาน(ซิโกวโพ่วโต้ว) เป็นพิธีโปรดวิญญานผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว พิธีนี้จะเริ่มพิธีจากพระสงฆ์สาวกอันเชิญพระรัตนตรัยเป็นประธาน พระภิกษุผู้เป็นประธานสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี เรียกว่า พระวัชรธรรมาจารย์ (เสียงซือ) เป็นตัวแทนของพระโพธิสัตว์ประกอบพิธีโปรดสรรพสัตว์ด้วยการเจริญพระพุทธรูปมนต์ชำระมณฑลพิธีให้บริสุทธิ์ด้วยพลังแห่งพระสัทธรรม ในระหว่างการประกอบพิธีพระวัชรธรรมาจารย์จะใช้กระดิ่งวัชระ (วัชรมันฉาน) วัชรราชูและวัชระคา(รูปวัชระเป็นตัวแทนของธรรมเปรียบประดุจอวรุชของพระโพธิสัตว์ที่ใช้ในการปราบมาร คือ กิเลส

ทั้งหลายให้หมดสิ้นไปจากเหล่าสัตว์โลก) จากนั้น จึงถวายรูปมณฑลบูชาเพื่อเป็นตัวแทนโลกธาตุ แด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อทรง โปรดสรรพสัตว์ และประกอบพิธีถวายเครื่องพุทธบูชาทั้ง 6 ได้แก่ ดอกไม้ เครื่องหอม ตะเกียง น้ำหอม ผลไม้ และดนตรีแด่พระรัตนตรัย และอัญเชิญพระบารมี แห่งอดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์

เมื่อสวดสาธยายอัญเชิญพระบารมีพระพุทธเจ้า 7 พระองค์แล้วประกอบ มุทรา คือ การ ทำมือเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์การเพ่งจิตไปยังสัตว์ในไตรภูมิแห่ง สัตว์โลกทั้งหลายที่ทนทุกข์ทรมานให้ยึดถือพระสัทธรรมเป็นคุณมหาธรรมนาว่าช่วยขนสรรพสัตว์ ให้พ้นจากทุกขเวทนา ในตอนสุดท้าย พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธรูปมนต์สังวิญญาณของเหล่าสรรพ สัตว์ไปยังแดนสุขาวดี และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้บำเพ็ญทานและผู้เข้าร่วมในพิธีทุกท่าน ให้ได้รับ อานิสงส์ผลบุญผลทานจากการประกอบพิธีโยคะกรรมเปรดพลินีโดยทั่วกัน

4. พิธีงเด็กการประกอบพิธีงเด็กในปัจจุบันยังคงยึดถือกระทำกันในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีน มีการจัดทำกันในศาลาสวดศพในวัดต่าง ๆ หรือสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ ซึ่งจะต้องมีบริเวณใน การทำพิธีที่กว้างขวาง ในปัจจุบันนี้ การประกอบพิธีงเด็กนั้น แบ่งได้เป็น 2 แบบตามช่วงเวลาของ ระยะเวลาการประกอบพิธีคือ งานเช้าเวลาประมาณ 09.00 น.-12.00 น. และงานบ่ายจัดทำพิธีงเด็ก ในช่วงบ่ายถึงค่ำ ประมาณ 14.00 น.-22.00 น. ในปัจจุบันขั้นตอนหรือลำดับขั้นของการทำพิธีบาง พิธีได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบพิธีงเด็กในอดีต เนื่องจากบางพิธีมีการเพิ่มเข้ามา และมี บางพิธีไม่มีการประกอบแล้วในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปเป็นแผนภูมิคำสอนเพื่อความเข้าใจง่ายดังนี้

ภาพที่ 3 พิธีกรรม

ภูมิสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จังหวัดชลบุรี

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี

ชลบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย ลักษณะภูมิประเทศมีทั้งที่เป็นภูเขาพื้นที่ราบลุ่มและที่ราบติดชายฝั่งทะเลรวมทั้งเกาะน้อยใหญ่อีกมากมายริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย ตามประวัติเป็นเมืองเก่า อยู่ในราวสมัยทวารวดีและสมัยขอมเขตจังหวัดชลบุรีมีเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น 3 เมืองด้วยกันคือเมืองพญาแร่ในเขตอำเภอบ่อทอง เมืองพระรถในเขตอำเภอนนทบุรี และเมืองศรีพะโลในเขตอำเภอเมืองชลบุรีเมือง 3 เมืองนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันคือเมืองพญาแร้ติดต่อกับเมืองพระรถ โดยคลองหลวงปัจจุบันคลองยังอยู่และเป็นคลองสายที่สำคัญและยาวที่สุดของจังหวัดชลบุรี การทำนาในอำเภอนนทบุรี และอำเภอพานทอง อาศัยน้ำจากคลองนี้ มีแควหลายแคว แควใหญ่ที่สุดคือ แควที่เกิดจากทิวเขาป่าแดง ไหลผ่านตลาดอมพูนมและ เมืองพระรถติดต่อกับเมืองศรีพะโลทางถนน(ปัจจุบันแนวถนนยังมีอยู่) จากการสันนิษฐานโดยอาศัยหลักฐานทางโบราณสถาน และลักษณะทางภูมิศาสตร์ประกอบกันเมืองโบราณทั้งสามเมืองนี้น่าจะเกิดขึ้นก่อนหลังกันไม่นานนักกล่าวคือเมืองพญาแร่เกิดขึ้นก่อนจากนั้นเมืองพระรถและเมืองศรีพะโลเกิดขึ้นในระยะต่อมา ซึ่งอาณาเขตของเมืองโบราณทั้งสามรวมกันเป็นพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน

ลักษณะภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมเสมอในทุก ๆ พื้นที่ ชาวจังหวัดชลบุรีก็เช่นกันต่างมีการดำรงชีวิตที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ของสภาพทางภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ การศึกษาถึงสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้ เข้าใจถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจน สังคมและวัฒนธรรม ประเพณี ชาวจังหวัดชลบุรี มีสภาพ ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ที่หลากหลายตามไปด้วย

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้จังหวัดชลบุรีมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะทำเลที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดชลบุรีที่เปรียบเสมือนประตูเชื่อมระหว่างภูมิภาคออกสู่นานาชาติ นอกจากนี้ยังมีความพร้อมในด้านทรัพยากรที่ช่วยพัฒนาธุรกิจในทุก ๆ ด้าน ทั้งการเกษตร อุตสาหกรรม การบริการ รวมถึงการท่องเที่ยว ทำให้จังหวัดชลบุรีมีการพัฒนาการไปตามความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเองอย่างแท้จริงการศึกษาถึงสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญในการทำความเข้าใจสภาพสังคมวัฒนธรรมประเพณีของชาวจังหวัดชลบุรี(สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555, หน้า 1-2)

สังคมไทย คนจีนและวัฒนธรรมจีน มิใช่เป็นสิ่งที่แสดงความแตกแยกหรือความเหลื่อมล้ำทางชนชาติแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นเครื่องหมายบ่งชี้ถึงการอยู่ร่วมกัน ระหว่างคนไทย-คนจีน อย่างสมานฉันท์เกิดสันติสุขและความร่วมมือร่วมใจ ที่จะช่วยพัฒนาทำนุบำรุง

บ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ในปัจจุบันประชากรชาวจีนบนผืนแผ่นดินไทยลดจำนวนลงไปเรื่อย ๆ ในขณะที่มีคนไทยเชื้อสายจีนมากขึ้น และเขาเหล่านี้ มีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมาย ในฐานะพลเมืองไทยเสมอภาค ภายใต้พระบรมโพธิสมภารปกแผ่ให้ความร่มเย็นเป็นสุขสืบมาจน อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีประเทศใดในโลก ที่จะเกิดสัมพันธภาพระหว่างไทย-จีน ได้อย่างกลมกลืนเช่นที่เกิดในประเทศไทย (แสงอรุณกนกพงศ์ชัย, 2542, หน้า 113)

1. ที่ตั้งอาณาเขต

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย หรือริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทยประมาณเส้นรุ้งที่ 12 องศา 30 ลิปดา -13 องศา 43 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 45 ลิปดา-101 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีระยะทางจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางหลวงแผ่นดินบางนา-ตราด เป็นระยะทางประมาณ 81 กิโลเมตร และมีเส้นทางหลวงพิเศษ หมายเลข 7 กรุงเทพฯ-ชลบุรี ระยะทาง 79 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 45 นาที (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555, หน้า 1-2)

จังหวัดชลบุรีมีชายฝั่งทะเลยาวตลอดด้านตะวันตกตั้งแต่เหนือจรดใต้ ความยาว 156.8 กิโลเมตร จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่เป็นรูปสามเหลี่ยมชายธงคือด้านบนกว้างยื่นไปทางตะวันออกเขตอำเภอบ่อทองส่วนทางด้านล่างยาวแคบขนานไป กับชายฝั่งตั้งแต่ อำเภอเมือง อำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุงและ อำเภอสัตหีบ มีความยาวประมาณ 156 กิโลเมตร ลักษณะฝั่งมีรูปร่าง เป็นอ่าวเป็นอ่าวโค้งคล้ายครึ่งวงกลม จำนวน 4 อ่าว

2. จังหวัดชลบุรีมีอาณาเขต ติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบางประกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านฉาง อำเภอเมืองระยอง กิ่งอำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย

พื้นที่ทั้งจังหวัดชลบุรี จำนวน 2, 726, 875 ไร่ (4, 363 ตารางกิโลเมตร) คิดเป็นร้อยละ 0.85 ของพื้นที่ประเทศไทย (พื้นที่ของประเทศไทยประมาณ 320, 696, 875 ไร่ หรือ 513, 115 ตารางกิโลเมตร)

ลักษณะทางสังคม

1. เชื้อชาติ/ ชาติพันธุ์ลักษณะโครงสร้างประชากร ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนแห่งนี้ แต่เดิมได้แก่ ชาวจีน- ชาวอินเดีย มีความชำนาญในการเดินเรือมาแต่โบราณ ชนสองกลุ่มนี้ อาศัยอยู่ปะปนกับชนพื้นเมือง มานานนับศตวรรษ จนผสมกลมกลืนเป็นชนกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีชาวลาว มาตั้งรกรากในจังหวัดชลบุรี ในสมัยรัตนโกสินทร์แถบอำเภอพนัสนิคม มีประเพณีและแนวทางดำเนินชีวิตในทางพุทธศาสนา และประเพณีจีน มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เห็นชัดเจนเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อเกี่ยวกับทะเล การเกษตร

2. ประชากรและเขตการปกครองประชากรจำนวน 1,265,114 คนแบ่งเป็น ชาย จำนวน 621,256 คน และหญิง จำนวน 643,858 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 652,108 ครัวเรือนความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ย 289 คนต่อตารางกิโลเมตรการแบ่งเขตการปกครอง แบ่งเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 31 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 58 แห่งและมีรูปแบบการปกครองพิเศษ 1 แห่ง ได้แก่ เมืองพัทยา(สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555, หน้า 3-4)

อาชีพ

ทำเลที่ตั้งของจังหวัดชลบุรีอยู่ติดกับชายฝั่งทะเล ด้านตะวันออกของอ่าวไทย มีหาดทรายที่สวยงามมีเกาะเล็ก ๆ จำนวน 46 เกาะ มีพื้นที่ราบสลับกับเนินดินลักษณะเป็นลูกฟูกและอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร การคมนาคมขนส่งตลอดจนการเดินทางนับว่าสะดวกมาก จึงทำให้เกิดอาชีพต่าง ๆ หลากหลาย ทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น และทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างจังหวัดเข้าสู่จังหวัดชลบุรีทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการสำรวจลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปีพ.ศ. 2532 พบว่ามีพื้นที่เกษตรกรรม ร้อยละ 83.06 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนใหญ่ใช้ในการเพาะปลูก พืชไร่ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง และสับปะรดเป็นต้น คิดเป็นเนื้อที่ร้อยละ 57.73 ของพื้นที่ รองลงมาได้แก่ ข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น โรงเลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์น้ำ

1. การเกษตรกรรมพื้นที่ทำการเกษตร รวม 1,326,757 ไร่ ร้อยละ 48.53 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่เพาะปลูกข้าว 141,139 ไร่ พืชไร่ 598,368 ไร่ พืชผัก 24,166 ไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น 561,581 ไร่ และไม้ดอก ไม้ประดับ 1,233 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่มีการเพาะปลูกกันมากคือพืชไร่/นา/ ไม้ยืนต้น ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว ยางพาราและสับปะรด มีครัวเรือนเกษตรกรรม 38,630 ครัวเรือน ร้อยละ 6.44 ของครัวเรือนทั้งจังหวัดมีเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ รวม 14,175 ราย มีโคนม 2,785 ตัว โคเนื้อ 12,443 ตัว กระบือ มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ รวม 14,175 ราย มีโคนม 2,785 ตัว โคน

เนื้อ 12,443 ตัว กระบือ 5,410 ตัว สุกร 257,715 ตัว แพะ 975 ตัว แกะ 26 ตัว ไก่พื้นเมือง 493,558 ตัว ไก่เนื้อ 3,510,678 ตัว ไก่ไข่ 776,835 ตัว เป็ดเนื้อ 756,026 ตัว เป็ดไข่ 218,076 ตัว โรงฆ่าสัตว์ 250 แห่ง สหกรณ์โคนม 1 แห่ง

2. การประมงพื้นที่ทำการประมง 16,776 ไร่ การประกอบอาชีพประมง แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การประมงทะเล ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ 25,786.90 ตัน มูลค่ารวม 840.53 ล้านบาท การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปริมาณสัตว์น้ำจืด 14,713.75 ตัน มูลค่ารวม 315.76 ล้านบาท และการประมงชายฝั่ง ปริมาณสัตว์น้ำ 43,017.76 ตัน มูลค่ารวม 314.23 ล้านบาท รวมปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งสิ้น จำนวน 83,518.41 ตัน มูลค่ารวม 1,470.52 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555, หน้า 5-7)

3. การทำเหมืองแร่ในเขตพื้นที่จังหวัด ได้เคยมีการสำรวจพบแหล่งแร่พลวงเหล็ก แบริต์ แคลไซต์ โดโลไมต์ เฟลด์สปาร์ แต่มีปริมาณสำรองน้อย ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนในเชิงพาณิชย์ จึงไม่มีผู้ใดสนใจทำเหมืองแร่ ยกเว้นแร่พลวง ที่มีการทำเหมืองอยู่ในท้องที่ตำบลบ่อทอง แต่ก็มีปริมาณสำรองน้อยเช่นกัน ประกอบกับราคาแร่ตกต่ำ ช่วงเวลาที่ผ่านมามีไม่มีผลผลิตแต่อย่างใด ปัจจุบันเหมืองแร่ที่มีการผลิตอย่างต่อเนื่องมีเพียงแร่เดียว ได้แก่ เหมืองแร่หินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้าง โดยแยกเป็น 2 ชนิด คือ แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนและแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินแกรนิต เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง

4. การอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่เป้าหมายโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ปี พ.ศ. 2551 มีโรงงานอุตสาหกรรมนอกนิคมอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น 2,777 แห่ง เพิ่มขึ้นจากปี 2550 จำนวน 132 แห่ง มีจำนวนคนงานทั้งสิ้น 169,360 คน เงินทุนจำนวน 56,437,856,375 บาท และมีโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรม 5 นิคม จำนวน 646 แห่ง ลดลงจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 127 แห่ง จำนวนคนงานทั้งสิ้น 121,790 คน เงินลงทุนรวมทั้งสิ้น 414,741,620,000 บาท รวมมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดชลบุรี จำนวน 3,423 แห่ง คนงาน จำนวน 291,150 คน เงินลงทุน 771,179,476,375 บาท

5. การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามเป็นจำนวนมากมายหลายประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาทิเช่น หาดพัทยา หาดบางแสน เกาะสีชัง หมู่เกาะไผ่ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล สวนสัตว์เปิดเขาเขียว วัดญาณสังวรารามฯ เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555, หน้า 8)

6. การศึกษา

จังหวัดชลบุรี จัดระบบการศึกษาเป็น 2 ระบบ (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555, หน้า 9)
คือ

6.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน มีนักเรียน นักศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 132,494 คน มีสถานศึกษา จำนวน 319 แห่ง ครู อาจารย์ จำนวน 5,307 คน

6.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีนักเรียน นักศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 50,435 คน มีสถานศึกษา จำนวน 11 แห่ง ครู อาจารย์ จำนวน 80 คน

วัฒนธรรม

1. ความเชื่อทางศาสนาความเชื่อถือหรือการนับถือศาสนานั้น ถือเป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเลือก นับถือศาสนาใด ๆ ก็ได้โดยไม่มีการบังคับ ความเชื่อถือนั้น ๆ มีบ้างที่แตกต่างกันออกไปแต่ก็ไม่ถึงกับเป็นศาสนา สำหรับจังหวัดชลบุรีนั้นผู้คนมีแนวความคิด และแนวทางปฏิบัติตลอดจน มีคติความเชื่อในการนับถือศาสนานั้น ๆ จะต้องคำนึงถึง

ศาสนธรรม หมายถึง ธรรมคำสั่งสอนของศาสนานั้น ๆ

ศาสนบุคคล หมายถึง คนที่เป็นผู้นำศาสนา

ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่ ๆ ใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ

ความเชื่อในสังคมของชาวชลบุรี ชาวชลบุรีมีศาสนาและลัทธิความเชื่อที่ต่างกัน ฉะนั้นเวลาที่มีพิธีกรรม แต่ละกลุ่มจึงประพฤติปฏิบัติไม่เหมือนกัน คนไทยที่อยู่ในท้องที่จังหวัดชลบุรี ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนมีการแสดงออกทางวัฒนธรรมเหมือนกันเน้นความสำคัญทางด้าน โครงสร้างครอบครัว โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงจากการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากความเชื่อตามลัทธิทั้ง 3 ของชาวจีนอันประกอบด้วยความเชื่อระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติถึงแม้ได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานที่ยังคงรูปแบบความเป็นครอบครัวหากแต่ว่าประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีการประสานทางวัฒนธรรมของไทยและจีนซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการทั้งพื้นฐานความเชื่อของชาวจีนที่ง่ายต่อการรับวัฒนธรรม อีกทั้งในด้านศาสนาลัทธิความเชื่อใกล้เคียงกัน เช่น การนับถือศาสนาพุทธเหมือนกันแม้จะคนละนิกายแต่ก็บูชาผีสิงเทวดาสัตว์ลี้กลับเหมือนกันศาสนาและลัทธิความเชื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เกิดการประสานกลมกลืนกัน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า5)

2. ศาสนาจังหวัดชลบุรีมีผู้นับถือ ศาสนาพุทธ จำนวน 1,179,321 คน คิดเป็น 97.52% ศาสนาคริสต์ จำนวน 14,276 คน คิดเป็น 1.18% ศาสนาอิสลาม จำนวน 15,212 คน คิดเป็น 1.26% และ อื่น ๆ จำนวน 480 คน คิดเป็น 0.04% มีพระอารามหลวง จำนวน 5 แห่ง วัดราษฎร์ จำนวน 365 แห่ง มัสยิด (สุเหร่า) จำนวน 28 แห่ง โบสถ์คริสต์ จำนวน 15 แห่ง และอื่น ๆ จำนวน 1 แห่ง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า6)

3. ขนบธรรมเนียมประเพณีประเพณีแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสัญลักษณ์และความหมายเด่นในความเป็นชุมชน แสดงให้เห็นถึงค่านิยมและคติความเชื่อของชุมชนนั้น ๆ ประเพณีของชาวลลบุรีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่างการเกษตรกรรมกลุ่มชุมชน และวิถีชีวิตประจำวันที่ต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ควรที่ชนรุ่นหลังจะอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษสืบไป ประเพณีและแนวทางดำเนินชีวิตในทางพุทธศาสนา และประเพณีจีน มีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ชัดเจน เกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อเกี่ยวกับทะเลและการเกษตร เช่น ประเพณีทำบุญกองข้าว ประเพณีวันไหล ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญกลางบ้าน ประเพณีวิ่งควาย และประเพณีคนตายตีฆ้องเป็นต้น ประเพณีของชาวลลบุรี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลลบุรี, 2557, หน้า7) ได้แก่

3.1 ประเพณีวิ่งควายเป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิมของจังหวัดลลบุรี เริ่มมีมาแต่สมัยใดไม่มีหลักฐานปรากฏ เป็นประเพณีที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน จะกระทำกันในวันใกล้สิ้นฤดูฝน เป็นเวลาที่ข้าวกล้าในนาเริ่มออกรวงใกล้เวลาที่จะเก็บเกี่ยว ชาวนา ชาวไร่ ต่างเฝ้ามองพืชพันธุ์ที่ได้ไถหว่านไว้พร้อมจะให้ผลผลิตในไม่ช้าด้วยความสุขใจ และต่างก็ได้เห็นถึงความสำคัญของวัวควายที่ตนใช้งาน ไถนา มาเป็นเวลาหลายเดือน จึงคิดแบ่งปันความสุขสบายให้บ้างด้วยการเลือกเอาวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันพบปะสังสรรค์กัน ในหมู่เกษตรกรทั้งหลาย และพากันตกแต่งวัว ควายของตนให้สวยงาม ถือเป็นการทำขวัญควายไปด้วย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลลบุรี, 2557, หน้า8)

ประเพณีวิ่งควายเป็นกิจกรรมฉลองงานบุญอย่างหนึ่ง เมื่อวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะเตรียมปัจจัยไทยธรรมบรรจุไปวัด เพื่อช่วยกันจัดเตรียมงานที่ศาลาวัดสำหรับการเทศน์มหาชาติในวันรุ่งขึ้น เนื้อเรื่องที่ใช้ในการแสดงเทศน์มหาชาติคือเวสสันดรชาดก จะกล่าวถึงพระประวัติในอดีตชาติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะมีทั้งหมด 13 ตอน หรือ 13 กัณฑ์ โดยเริ่มจากกัณฑ์ ทศพร สำหรับเกวียนที่ใช้บรรจุปัจจัยไทยธรรมมี 13 เล่มควายที่ใช้เทียมเกวียน 26 ตัว และเมื่อมีผู้คนมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก กิจกรรมต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมนี้ จะมีควายมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมากด้วย ประเพณีวิ่งควายจึงถือเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นลลบุรี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลลบุรี, 2557, หน้า9)

3.2 ประเพณีคนตายตีฆ้องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ย่อมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามลำบาก เพื่อผ่อนปรนความเดือดร้อนให้เบาบางลง ดังเช่นชาวเมืองลลบุรี เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน จะได้ยินเสียงตีฆ้องจากบ้านศพ เป็นสัญญาณแจ้งข่าวให้เพื่อนบ้านทราบเพื่อมาช่วยงานศพ ใครถนัดด้านใดก็ช่วยด้านนั้น ใครเป็นช่างก็ช่วยกันไสไม้ต่อหีบศพ ผู้หญิงก็ช่วยกันทำอาหารเลี้ยงพระ ใครมีข้าวของเครื่องใช้ เงินทองก็นำมาช่วยกันตามกำลังความสามารถและทุกคนก็จะมาช่วยกันด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องเชิญ ดังนั้น เมื่อมีคนตายขึ้นทุกครั้ง จึงมีประเพณีตีฆ้องในบ้าน

ศพ เพื่อเป็นสัญญาณแจ้งข่าวให้ชาวบ้านใกล้เคียงได้ทราบ และถือเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของเมืองชลบุรี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า10)

3.3 ประเพณีกองข้าวเป็นอีกประเพณีหนึ่งของจังหวัดชลบุรี ที่จัดให้มีขึ้นในหลายอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอสัตร์ราชา อำเภอบางละมุง อำเภอพนัสนิคม อำเภอเกาะสีชัง เป็นต้น ประเพณีกองข้าว เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกัน เทศกาลตรุษไทย หรือตรุษสงกรานต์ ตรงกับแรม 14-15 ค่ำ เดือน 4 และวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 หรือในฤดูร้อนราวเดือนเมษายน ของทุกปี คนโบราณเชื่อว่าตนรอดพ้นอุปสรรคอันตรายมาได้อีกหนึ่งปี เพราะบุญบารมีที่ทำได้ และมวลเทวดาอารักษ์ช่วยปกปักรักษา ให้พ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่ไทย จึงพร้อมใจกันนำข้าวปลาอาหารที่เลือกสรรอย่างดีมารวมกัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง บวงสรวงแก่เทพารักษ์ เพื่อรำลึกถึงความเมตตา เพื่อบวงสรวงเสร็จก็นำอาหารเหล่านั้นมารับประทานร่วมกัน ไม่นำกลับบ้าน ปัจจุบันประเพณีกองข้าวในอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี จะกำหนดการจัดงานไม่ตรงกัน เนื่องจากเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นคนในท้องถิ่น และต่างถิ่น เข้ามาร่วมงานเพื่อเป็นการสืบสานประเพณี และอนุรักษ์ในวัฒนธรรมต่อไป (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า12)

3.4 ประเพณีวันไหลเป็นประเพณีที่กลายมาจากประเพณีการก่อพระทรายน้ำไหลในสมัยโบราณ คนไทยในอดีตนิยมสร้างพระเจดีย์ไว้ที่วัด เพราะถือว่าพระเจดีย์เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ นิยมสร้างกันมา ตั้งแต่สมัยสุโขทัย สำหรับประเพณี ที่ปฏิบัติกันมากก็คือ การทำบุญในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ และนิยมก่อพระเจดีย์ทราย ถวายเป็นพุทธรูชา วันไหล คือ วันทำบุญขึ้นปีใหม่ของชาวทะเล โดยกำหนดหลังวันสงกรานต์ ประมาณ 5-6 วัน เดิมเรียกว่า ประเพณีพระทรายน้ำไหล เป็นวันที่ชาวบ้านขนทรายมาเข้าวัด เพื่อก่อเป็นเจดีย์ เล็กบ้างใหญ่บ้าง เพื่อให้ครบ 84,000 กอง เท่ากับจำนวนพระธรรมชั้นตรี เจดีย์ทรายตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจง ประดับด้วยดอกไม้ และธงต่าง ๆ เพื่อเป็นพุทธรูชา มีการละเล่นพื้นเมืองเพื่อความสามัคคีและสนุกสนานรื่นเริง มีการทอดผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระ และจัดเลี้ยงผู้คนที่ยมาร่วมงานด้วย จังหวัดชลบุรี ได้จัดงานวันไหล และส่งเสริมการท่องเที่ยวบริเวณชายหาดบางแสน และชายหาดพัทยา ประมาณ วันที่ 17-19 เมษายน ของทุกปี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า13)

3.5 ประเพณีสารทจีนเป็นประเพณีเพื่อไหว้ ผีบรรพบุรุษ เพื่อความสุขเป็นสิริมงคลของชาวจีนที่ตำบลบางพระ อำเภอสัตร์ราชา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ทำพิธีที่บ้านในวันที่ 15 เดือน 7 เป็นเวลา 1 วัน ทำกันระหว่างคนในครอบครัว ก่อนถึงวันสารทจีน 1 วัน จัดเตรียมของไหว้อาหารให้พร้อม เมื่อถึงวันสารทตอนเช้า จึงทำพิธีไหว้โดยนำโกฏิบรรจุกระดูกบรรพบุรุษมาวางไว้หรือไม่ก็อาจใช้การระลึกถึงบรรพบุรุษก็ได้ แล้วจุดธูปเชิญวิญญาณ บรรพบุรุษมารับเครื่องไหว้ให้ผู้มีอาวุโสที่สุดในครอบครัวไหว้ก่อน แล้วไหว้เรียงกันไปตามลำดับอาวุโส เมื่อธูปหมดดอก

ก็บอกลา เอาอาหารมารับประทานร่วมกัน การไหว้นี้ต้องไหว้ก่อน 11.00น. ถ้าช้ากว่านี้เชื่อกันว่า วิญญาณบรรพบุรุษจะไม่มารับไหว้ ไหว้เสร็จแล้วเผากระดาษเงินกระดาษทอง ถือว่าแทนการส่งเงิน ส่งทองให้กับบรรพบุรุษ ตอนบ่ายไหว้ผีสาธารณะ หรือผีทั่วไป เป็นผีที่ไม่มีญาติไหว้ให้กินในตอน เช้าให้ได้กินอิ่ม แล้วเผากระดาษเงินกระดาษทองให้เรียกว่าไหว้อเฮียตีเป็นการเสริมสร้างความ กตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษ แสดงความเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า 14)

3.6 ประเพณีเซ็งเม้งหรือไหว้บรรพบุรุษเพื่อระลึกและแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เป็นประเพณีของชาวจีน อำเภอเมือง อำเภอพนัสนิคมและอำเภอบ้านบึง และชาวจีนทั่วไปที่บริเวณ สวงซุ้ย ที่ฝั่งศพของบรรพบุรุษ เดิมทำกัน วันที่ 3 เดือน 3 จันแต่ปัจจุบันจะทำวันใดก็ได้ในเดือน เมษายนเป็นประเพณีคนในครอบครัว ก่อนวันเซ็งเม้ง 1 วัน จะมีการเตรียมต้มหมู เป็ด ไก่ และ อาหารอื่น ๆ ยกเว้นของที่ทำจากปูทั้งตัว และทุเรียนทิ้งเปลือก เพราะเชื่อว่าถ้าไหว้ปูจะทำให้เป็นคน คด เหมือนการเดินของปู และถ้าไหว้ด้วยทุเรียนหนามทุเรียนจะตำหลังศพในวันเซ็งเม้ง ทุกคน เดินทางไปที่สวงซุ้ยฝั่งศพ ไหว้เจ้าที่ตัวเปะกง และเผากระดาษเงินกระดาษทอง หิ้งเตี้ยและกิมจิว เพื่อส่งให้เจ้าที่ จากนั้นทำความสะอาดและประดับตกแต่งบริเวณสวงซุ้ยให้สะอาดและสวยงาม จัด เครื่องกระดาษที่จำลองเสื้อผ้า เครื่องใช้ เงินทองต่าง ๆ วางไว้หน้าสวงซุ้ย ผู้อาวุโสในครอบครัวจุด ธูป 1 กำมือก็ดอกก็ได้แล้วไหว้พร้อมกับพูดเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมากินอาหาร มาดูแลลูกหลาน และปักธูปรอบสวงซุ้ย เสร็จแล้วสมาชิกอื่นในครอบครัวไหว้รอเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เก็บ กระดาษเงิน กระดาษทองเครื่องกระดาษต่าง ๆ มาเผาพร้อมกันแล้วสมาชิกในครอบครัวทุกคน รับประทานอาหารร่วมกัน แล้วลาสวงซุ้ยกลับ บางชุมชนนิยมแกะเปลือกหอยแครงโยนไว้บน สวงซุ้ยจำนวนมาก เพื่อเป็นการเสริมสร้างความกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิต ทรัพย์สินและชื่อเสียงเกียรติยศของวงศ์สกุล เป็นการสร้างความภูมิใจและความสามัคคีของคนใน ครอบครัว(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า15)

4. การผสมผสานและความเจริญด้านวัฒนธรรม

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีประชากรที่เป็นคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีน อยู่เป็น จำนวนมาก จากสภาพของความเจริญทางด้านวัฒนธรรม การถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่มี การสานต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง โดยหลักฐานที่ปรากฏในปัจจุบันถึงความเจริญเติบโตของ วัฒนธรรม พบว่า คนจีนที่ได้ อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามา ก็ได้ นำเอาวัฒนธรรมและประเพณีที่เคยยึดถือ และปฏิบัติเข้ามาด้วย โดยหลักฐานที่สำคัญคือการก่อสร้างศาสนสถานของชาวจีน แต่เดิมชาวจีนที่ ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย ได้มีการนำเอาจี้รูปจากกระถางรูปที่บูชารองค์ไ้ป๋ยเซียน โจวซือห่อผ้า นำติดตัวมาเพื่อสักการบูชา ประกอบกับเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และกราบไหว้ขอพร เพื่อจะได้ทำมา

หากินสะดวกและคล่องตัว เมื่อเวลาล่วงเลยไป ฐานะก็เริ่มมั่นคงขึ้น จึงได้สร้างศาสนสถาน เช่น ศาลเจ้าไว้ใกล้ ๆ บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้อื่นได้เข้ามาร่วมสักการบูชาด้วย และเพื่อปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา การสร้างศาลเจ้า และโรงเจ มากมายหลายแห่งในจังหวัดชลบุรี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า16)

4.1 มรดกทางวัฒนธรรม วัดจีน ศาลเจ้าจีน

ประกอบด้วย วัด จำนวน 374 วัด โดยแบ่งออกเป็น มหานิกาย จำนวน 354 วัด ธรรมยุต นิกาย จำนวน 38 วัดจีนนิกาย จำนวน 2 วัดและ ศาลเจ้า จำนวน 108 แห่ง(สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดชลบุรี, 2557, หน้า17)

4.1.1 มรดกทางวัฒนธรรมวัดจีนในจังหวัดชลบุรี

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม หมายความว่าครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมในแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง อาจจะแตกต่างกันและเหมือนกันบ้างขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ค่านิยม ความรู้ ความเชื่อ จารีต ประเพณี ศิลปกรรม วิทยาการ กฎหมายและทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้กระทำ ได้ประพฤติปฏิบัติโดยสมาชิกของสังคม วัฒนธรรมเป็นทั้งวัฒนธรรมวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ องค์ประกอบของวัฒนธรรมมีทั้งองค์วัตถุที่มีรูปร่าง และไม่มีรูปร่าง เป็นองค์การ องค์พิธีการ องค์มรดก ซึ่งถ่ายทอดเป็นมรดกของสังคม

4.1.2 มรดกทางวัฒนธรรมศาลเจ้าในจังหวัดชลบุรีมี 108 ศาลเจ้า

1. ตำหนักเจ้าแม่กวนอิม
(ต.นาเกลือ อ.บางละมุง)	2. พระตำหนักเสด็จพ่อองค์
อัมรินทร์ราชา
(ต.หนองปลาไหล อ.บางละมุง)	3. พระพุทธรูปแกะสลักพระ
พุทธฉาย(เขาสลักพระ)
(ต.นาจอมเทียน อ.บางละมุง)
4. วิหารเซียน
(ต.ห้วยใหญ่ อ.บางละมุง)	5. วิหารหลวงพ่อคำ
(ต.แสมสาร อ.สัตหีบ)	6. ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดม
ศักดิ์ (ต.สัตหีบ อ.สัตหีบ)
7. ศาลเจ้าพ่อบ้านโรงโป๊ะ
(ต.บางละมุง อ.บางละมุง)	8. ศาลเจ้ากวางตี้กุง(กวนอู)
(ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง)	9. ศาลเจ้ากวางฮกตั้ง
(ต.พานทอง อ.พานทอง)
10. ศาลเจ้ากำเที่ยงไต้
(ต.คลองแก้ว อ.บ้านบึง)	11. ศาลเจ้ากิมอ้วงเอี้ย
(ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี)	12. ศาลเจ้ากิมอ้วงเอี้ย
(ต.หนองเสือช้าง อ.หนองใหญ่)
13. ศาลเจ้ากิมอวงเอี้ย
(ต.หนองซำซาก อ.บ้านบึง)	14. ศาลเจ้ากั้วเที่ยงเก็งเฮงเต็ก
เนี้ยว (ต.เสม็ด อ.เมืองชลบุรี)	15. ศาลเจ้าไคเซี่ยสุคโจ้ว
(ต.บางปลาสร้อย อ.เมืองชลบุรี)
16. ศาลเจ้าจิงกุนไต้
(ต.หนองอิรุณ อ.บ้านบึง)	17. ศาลเจ้าจิ้นกุน
(ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง)	18. ศาลเจ้าจิ้น
(ต.คลองพลู อ.หนองใหญ่)

- ชลบุรี)
19. ศาลเจ้าเจียวกัวแปะกง
(ต.เกาะจันทร์กิ่งอ.เกาะ
จันทร์)
22. ศาลเจ้าเจียวตี่กงเกาะโพธิ์
(ต.ท่าบุญมีกิ่งอ.เกาะจันทร์)
25. ศาลเจ้าชาแก้วเอี้ย
(ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง)
28. ศาลเจ้าซำก่า
(ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง)
31. ศาลเจ้าซำไซส่วย
(ต.หนองรี อ.เมืองชลบุรี)
34. ศาลเจ้าตัวแปะกง
(ต.บ่อทอง อ.บ่อทอง)
37. ศาลเจ้าไต่แปะกง
(ต.ทุ่งขวาง อ.พนัสนิคม)
40. ศาลเจ้านิวโ้วแปะกง
(ต.คลองแก้ว อ.บ้านบึง)
43. ศาลเจ้าปูนเต่ากง
(ต.อ่างศิลา อ.เมืองชลบุรี)
46. ศาลเจ้าปู่เทพมังกรทอง
(ต.สัตหีบ อ.สัตหีบ)
49. ศาลเจ้าแปะกง
(ต.หนองอิรุณ อ.บ้านบึง)
52. ศาลเจ้าแปะกง
(ต.คลองแก้ว อ.บ้านบึง)
20. ศาลเจ้าเจียวกัวแป๊ะกอ
(ต.บางพระ อ.ศรีราชา)
23. ศาลเจ้าลือปุยเนี้ยว
(ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม)
26. ศาลเจ้าชาเชียงกง
(ต.เขาชก อ.หนองใหญ่)
29. ศาลเจ้าซำซำกั๊กอ้วง
(ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง
ชลบุรี)
32. ศาลเจ้าเชียงซื่อไ้
(ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง)
35. ศาลเจ้าตี๋กุน
(ต.เหมือง อ.เมืองชลบุรี)
38. ศาลเจ้านำเทียนตัวแปะกง
(ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง
ชลบุรี)
41. ศาลเจ้าป่าขุบ
(ต.หนองไผ่แก้ว อ.บ้านบึง)
44. ศาลเจ้าปูนเต่ากง
(ต.หนองอิรุณ อ.บ้านบึง)
47. ศาลเจ้าเป๊ะจู้ย
(ต.หนองบอนแดง อ.บ้านบึง)
50. ศาลเจ้าแปะกง
(ต.คลองแก้ว อ.บ้านบึง)
53. ศาลเจ้าพ่อกวนอู
(ต.บางพระ อ.ศรีราชา)
21. ศาลเจ้าเจียวกัวแป๊ะ
(ต.หมอนนาง อ.พนัสนิคม)
24. ศาลเจ้าซำไซสวาย
(ต.หนองชาก อ.บ้านบึง)
27. ศาลเจ้าชาเซียมโกว
(ต.ทุ่งขวาง อ.พนัสนิคม)
30. ศาลเจ้าซำเซียนโงม่า
(ต.กุฎโง้ง อ.พนัสนิคม)
33. ศาลเจ้าเซียนซื่อบางพระ
(ต.บางพระ อ.ศรีราชา)
36. ศาลเจ้าเตียวเทียวซื่อ
(ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง)
39. ศาลเจ้านำเทียนไต้ตี่กง
(ต.บ่อทอง อ.บ่อทอง)
42. ศาลเจ้าปูนเถ่ากง
(ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี)
45. ศาลเจ้าปูนเท่ากง
(ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี)
48. ศาลเจ้าแปะกง
(ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง)
51. ศาลเจ้าแปะกง
(ต.บึง อ.ศรีราชา)
54. ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์อ่าวอุดม
(ต.แหลมฉบัง อ.ศรีราชา)

55. ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่
(ต.ท่าเทววงษ์ อ.เกาะสีชัง)
56. ศาลเจ้าพ่อแขก
(ต.ห้วยกะปิ อ.เมืองชลบุรี)
57. ศาลเจ้าพ่อคำ
(เกาะล้าน อ.บางละมุง)
58. ศาลเจ้าพ่อคำ
(ต.แหลมฉบัง อ.ศรีราชา)
59. ศาลเจ้าพ่อทองคำ
(ต.หนองใหญ่ อ.หนองใหญ่)
60. ศาลเจ้าพ่อเทียนคา
(ต.สัตหีบ อ.สัตหีบ)
61. ศาลเจ้าพ่อปลัดพลาย
(ต.หนองตำลึง อ.พานทอง)
62. ศาลเจ้าพ่อเล่าเปากง
(ต.หนองบอนแดง อ.บ้านบึง)
63. ศาลเจ้าพ่อสมุทรคำ
(ต.ศรีราชา อ.ศรีราชา)
64. ศาลเจ้าพ่อสินชัย
(ต.หนองอิรุณ อ.บ้านบึง)
65. ศาลเจ้าพ่อสุวรรณลอยล่อง
(ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี)
66. ศาลเจ้าพ่อเสื่อ
(ต.บางพระ อ.ศรีราชา)
67. ศาลเจ้าพ่อหลวง
(ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี)
68. ศาลเจ้าพ่อหลวงปากทาง
(ต.ดอนหัวฬ่อ อ.เมืองชลบุรี)
69. ศาลเจ้าพ่อหลวงพ่อทุ่ง
(ต.บ่อทอง อ.บ่อทอง)
70. ศาลเจ้าพ่อไหม้ศาลเจ้า
(ต.อ่างศิลา อ.เมืองชลบุรี)
71. ศาลเจ้าพ่อไต้เส็งฮ้วง
(ต.หนองใหญ่ อ.หนองใหญ่)
72. ศาลเจ้าแม่หงษ์เปี้ยว
(ต.ท่าบุญมี, กิ่งอ.เกาะจันทร์)
73. ศาลเจ้าแม่กวนอิมเขี่ย
นศุกไอ้ว (ต.บางพระ อ.ศรี
ราชา)
74. ศาลเจ้าแม่กวนอิม
(ต.หนองใหญ่ อ.หนองใหญ่)
75. ศาลเจ้าแม่กวนอิม
(ต.อ่างศิลา อ.เมืองชลบุรี)
76. ศาลเจ้าแม่กวนอิม
(ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง
ชลบุรี)
77. ศาลเจ้าแม่กวนอิม
(ต.ท่าเทววงษ์ อ.เกาะสีชัง)
78. ศาลเจ้าแม่ชีวิต
(เกาะล้าน อ.บางละมุง)
79. ศาลเจ้าแม่ดิงไล่
(ต.ท่าเทววงษ์ อ.เกาะสีชัง)
80. ศาลเจ้าแม่ทองคำ
ต.ท่าเทววงษ์ อ.เกาะสีชัง)
81. ศาลเจ้าแม่ทับทิม
(ต.ห้วยใหญ่ อ.บางละมุง)
82. ศาลเจ้าแม่ทับทิม
(ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง
ชลบุรี)
83. ศาลเจ้าแม่ทับทิม
(ต.บ้านสวน อ.เมืองจ.ชลบุรี)
84. ศาลเจ้าแม่ทับทิม
(ต.ศรีราชา อ.ศรีราชา)
85. ศาลเจ้าแม่นางสิบสอง
(ต.หนองอิรุณ อ.บ้านบึง)
86. ศาลเจ้าแม่ฝอยทอง
(ต.นาจอมเทียน อ.บางละมุง)
87. ศาลเจ้าแม่พัดโบก
(ต.บางพระ อ.ศรีราชา)
97. ศาลเจ้าหลวงเตี้ย
(ต.ท่าบุญมี, กิ่งอ.เกาะ
จันทร์)
98. ศาลเจ้าหลักเขียนโกว
(ต.หมอนนาง อ.พนัสนิคม)
99. ศาลเจ้าโหวงเจียงกุนเอี้ย
(ต.หนองบอนแดง อ.บ้านบึง)
100. ศาลเจ้าอวโลทิศศวร
101. ศาลเจ้าอานเนี้ยว
102. ศาลเจ้าสกเด็กไต้ดี

(ต.หนองไผ่แก้ว อ.บ้านบึง)	(ต.ห้วยกะปิ อ.เมืองชลบุรี)	(ต.หนองซอก อ.บ้านบึง)
103. ศาลเจ้าฮกตึกแป๊ะกง	104. ศาลเปะกง	105. ศาลพระแม่กวนอิม
(ต.คลองพลู อ.หนองใหญ่)	(ต.คลองกิ้ว อ.บ้านบึง)	โพธิสัตว์ (ต.วัดสุวรรณอ.บ่อทอง)
106. ศาลพระแม่กวนอิม	107. ศาลพระแม่กวนอิม	108. ศาลพ่อปู่ซื่อ
(ต.คลองกิ้ว อ.บ้านบึง)	(ต.คลองกิ้ว อ.บ้านบึง)	(ต.ห้วยใหญ่ อ.บางละมุง)

(กรมการปกครอง, 2543, หน้า 14- 18)

จากการศึกษาลักษณะภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ของจังหวัดชลบุรีได้ช่วยให้เข้าใจถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรีมากยิ่งขึ้น เพราะทำเลที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์เปรียบเสมือน ประตูเชื่อมระหว่างภูมิภาคออกสู่นานาชาติ เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีพัฒนาการไปตามความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเองอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้ง เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งศาสนสถานในจังหวัดชลบุรีที่ได้กล่าวข้างต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วันชัย แก้วไทรสูง (2553, บทคัดย่อ) การศึกษาวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่): ศิลปกรรม ความหมายทางสัญลักษณ์และบทบาทวัดพระพุทธศาสนาฝ่ายจีน ผลการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

ศึกษารูปแบบของวัด ความหมายทางสัญลักษณ์ของวัดและองค์ประกอบต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาถึงบทบาทของวัดที่มีความสัมพันธ์ต่อชุมชนในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) เป็นวัดที่ดำเนินการสร้างโดยคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน ที่มีพัฒนาการจากความเป็นเมืองเริ่มแรก ได้มีการสร้างวัดขึ้นในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ซึ่งมีความเชื่อกันในปัจจุบันว่า เป็นตำแหน่งของท้องมังกรและวัดจีนประชาสโมสร ยังได้รับอิทธิพลรูปแบบทางศิลปกรรมจากวัดเล่งเน่ยยี่ เช่น ในเรื่องของการวางแผนผัง โครงสร้างของหลังคา การจัดวางตำแหน่งของรูปเคารพ แต่รูปแบบของอาคารภายนอก เช่น หลังคา จั่ว รูปแบบของรูปเคารพ การประดับประติมากรรมตกแต่งและภาพจิตรกรรม เป็นแบบศิลปกรรมที่แตกต่างกันไม่เหมือนกัน อีกทั้ง พบว่าในระยะหลังการสร้างวัดจีนประชาสโมสรมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมเป็นไปตามพลวัตทางวัฒนธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะของวัด ไม่เหมือนกับวัดเล่งเน่ยยี่และวัดอื่น ๆ แต่ทั้งนี้รูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏเป็นลักษณะศิลปกรรมแบบแต้จิ๋ว ที่เป็นผลพัฒนาการมาจากอิทธิพลทางตอนใต้ของประเทศจีน ส่วนในด้านของบทบาทของวัดจีนประชาสโมสร มีผลมาจากความเชื่อของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน โดยแรกสร้างวัดนั้นวัดได้รวมเอาความเชื่อ

ดังกล่าวไว้ทั้งศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อและพระพุทธศาสนาไว้ด้วยกัน แต่หลักหัวใจสำคัญนั้นคือวัด เป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจีนนิกายของมณฑลปร่าจินบุรี ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา วัดจีนประชาสโมสร จึงเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานตั้งแต่นั้น จวบจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นสถานที่ที่ให้ผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาเข้าสู่ธรรมะ โดยมีเป้าหมายที่จะนำวิญญูญาณ ไปสู่แดนสุขาวดี และขั้นสุดท้ายคือการมุ่งเข้าสู่นิพพานในที่สุด

ผลกระทบจากบทบาทของวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไปและเป็นการพัฒนาสังคมให้อยู่ได้อย่างมีความสุข

คำรงค์คีมีสุนทร(2556, บทคัดย่อ) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษาวัดนามสมมุติกับชุมชนนามสมมุติจังหวัดกาญจนบุรีความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน 1.เพื่อศึกษาเงื่อนไขความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในด้านการพัฒนาชุมชนและ2.เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ขึ้นนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและกลุ่มตัวอย่างจาก พระสงฆ์ 4 รูป ผู้นำชุมชน 2 คนข้าราชการ 5 คนชาวบ้าน 13 คนโดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation)

ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนโดยภาพรวมยังถือว่ายังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วยตัวชุมชนเองเป็นชุมชนชนบทขนาดเล็กที่ยังไม่เข้าถึงต่อวัฒนธรรมเมืองมากนักชุมชนจึงมีระบบการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบเครือญาติค่อนข้างสูงรวมทั้งยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความสามัคคีต่อกันเช่นระบบความเชื่อลักษณะนิสัยชุมชนบทบาทของสงฆ์-วัดน โยบายพัฒนาชุมชนของวัดและโรงเรียนที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน

เงื่อนไขความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในมิติการพัฒนาจากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ของชาวบ้านผ่านลักษณะนิสัยชุมชนความเชื่อและการคาดหวังผลประโยชน์ทางสังคมได้หลอมรวมชุมชนเข้าด้วยกันให้มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันส่งผลให้ทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือได้ง่าย

ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต 2 สาเหตุได้แก่1.ผลพวงของการพัฒนาชุมชนคาดว่าอนาคตทั้งชุมชนและวัดจะมีการพัฒนาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นอาจทำให้บริบทและวิถีชีวิตของชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไปเหมือนดังที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีตซึ่งอาจจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนจำต้องห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น 2.บทบาทของพระสงฆ์ ถ้

ชุมชนและวัดไม่เตรียมแผนการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอาจประสบกับปัญหาขึ้นซ้ำรอยเดิมดังในอดีต

แนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสำหรับวัดจำเป็นต้องใช้หลักธรรมาภิบาลขึ้นมาให้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการทั้ง 6 องค์ประกอบอันได้แก่ 1.หลักนิติธรรม 2.หลักคุณธรรม 3.หลักความโปร่งใส 4.หลักการมีส่วนร่วม 5.หลักความรับผิดชอบ 6.หลักความคุ้มค่าซึ่งมันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่วัด

รุ่ง สุจินันท์กุล(2542, บทคัดย่อ) การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพมหานคร ที่สร้างขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5

ผลการศึกษา ศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่เกิดจากศาสนาเต๋าและความคิดความเชื่อพื้นบ้าน ที่มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประเพณีที่มีความสวยงาม มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งเป็นศาสนสถานจีนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยและประเทศจีนด้วย จึงถือได้ว่าศาลเจ้าเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง

แนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 โดยมุ่งเน้นในเรื่องสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเป็นหลัก วิธีวิจัยจะเริ่มต้นจากการศึกษา ทฤษฎี หลักการ และกฎหมายการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและจุดกำเนิดของศาสนสถานประเภทนี้ทั้งที่ประเทศจีนและไทย จากนั้นก็ทำการสำรวจศาลเจ้าจีนของทั้ง 5 กลุ่ม ภาษาที่สร้างขึ้นในช่วงดังกล่าวในกรุงเทพฯ ทั้งหมด และนำข้อมูลจากการสำรวจมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ประเด็นหลัก 4 ประการคือ บทสรุปของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมหัวใจหรือเอกลักษณ์สำคัญของศาลเจ้า

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางของการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแนวความคิดที่เหมาะสม เนื่องจากศาลเจ้าเป็น โบราณสถานที่ยังมีการใช้งานอยู่ โดยมีแนวโน้มไปในทางอนุรักษ์มากกว่าพัฒนาเพราะศาลเจ้ายุคนี้ถือเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่ามากซึ่งไม่สามารถหาหรือสร้างทดแทนขึ้นใหม่ได้

บทที่ 3

การตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนจีน และวัดเทพพุทธาราม ในจังหวัดชลบุรี

การศึกษาวัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อนวิถีชีวิตความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน จังหวัด ชลบุรีผู้วิจัยได้ทำการศึกษา การตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนจีน และวัด เทพพุทธารามในจังหวัดชลบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1. การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาอาชีพของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี
2. ศาสนสถาน และความเชื่อของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี
3. กำเนิดและพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม(เขียนสุดยี่)

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพ ของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี

บริเวณชุมชนจีนเมืองชายฝั่งทะเล จังหวัดชลบุรีเดิมเรียกว่าบางปลาสร้อย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นหลักฐานกล่าวเอาไว้ว่ามีชาวจีนแต่จิวเรียกจังหวัดชลบุรีว่า“บังก้อก่วย”(ชวัช ปุณ โณทก, 2544, หน้า12) หลักฐานในพระราชพงศาวดารช่วงในสมัยพระเจ้าตากสินยกทัพอพยพหนีทัพพม่า มาเมืองชลบุรีและได้ประทับ ณ เก่งจีน แสดงให้เห็นถึงเมืองชลบุรีมีกลุ่มคนจีนอาศัยอยู่ จึงมีการ สร้างสถาปัตยกรรมแบบเก่งจีนเอาไว้ (กรมศิลปากร, 2527, หน้า 10)จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ในดินแดน ที่เคยมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และอยู่ในเส้นทางเดินเรือที่สำคัญมาแต่อดีตกาล มีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมทั้งทางด้านภูมิศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองการปกครองและสังคมชลบุรีจึงมี ความสำคัญมาตั้งแต่สมัยโบราณดังหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ชลบุรีได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับจนกลายเป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติอีกทั้งความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวงจึงได้รับการ พัฒนาให้เป็นเมืองหลักในการกระจายความเจริญไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงและเป็น ศูนย์กลางของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก นอกจากนี้จังหวัดชลบุรียังมีทรัพยากร การท่องเที่ยวที่หลากหลายทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของบรรดานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศจากในอดีตจังหวัดชลบุรีเคยเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชลบุรีจึงเป็นที่รวมของชนหลายเชื้อชาติอันเป็นผลให้เกิดการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ สังคมได้เป็นอย่างดี

คนไทยรู้จักคำว่าแต่จิวในฐานะของชาวจีนกลุ่มหนึ่งที่มีภาษาถิ่นเฉพาะของตน ทำให้ต่าง ไปจากชาวจีนไหหลำ จีนกวางตุ้ง จีนแคะ และจีนฮกเกี้ยน ซึ่งเป็นกลุ่มคนจีนที่รู้จักกันในประเทศ ไทย ชาวจีนเหล่านี้ได้เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวนของจีนหรือ สมัยสุโขทัยในกลางคริสต์ศตวรรษที่13ดังปรากฏว่า ได้มีการส่งคณะทูตจากจีนมายังราชสำนักแห่ง

อาณาจักรสุโขทัย และมีการส่งคณะทูตไทยไปยังปักกิ่งเช่นกัน ชาวจีนที่อพยพมาในระยะแรกส่วนใหญ่มาจากทางตอนใต้ของจีน เราอาจจำแนกชาวจีนอพยพจากกลุ่มภาษาและภูมิภาคต่าง ๆ ได้ ดังนี้

กลุ่มจีนแต้จิ๋ว มาจากตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง

กลุ่มจีนฮกเกี้ยน มาจากตอนใต้ของมณฑลฝูเจี้ยน

กลุ่มจีนไหหลำ มาจากตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะไหหลำ

กลุ่มจีนกวางตุ้ง มาจากตอนกลางของมณฑลกวางตุ้ง

กลุ่มจีนแคะ มาจากตอนเหนือของมณฑลกวางตุ้ง

เมืองบางปลาสร้อยเป็นชุมชนเมืองติดชายทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย เป็นสถานที่ตั้งของเมืองชลบุรีในปัจจุบัน แต่ก่อนคนพื้นเมืองและคนต่างถิ่นหรือในประวัติศาสตร์เรียกเมืองนี้ว่าบางปลาสร้อย คนจีนเรียกว่า บังก็อกด้วยหากจะมองย้อนอดีตเมื่อหลายร้อยปีเมืองนี้ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในยุคเดียวกับบางพระ(ตำบลบางพระ) ในปัจจุบันและเมืองบางละมุง(อำเภอบางละมุงในปัจจุบัน) นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าบางปลาสร้อยเมืองบางพระ เมืองบางละมุง เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลัง เมืองศรีพะโลซึ่งเป็นเมืองท่าสมัยโบราณอยู่บนเส้นทางเดินเรือทางทะเล ตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี เมืองนี้เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองในยุคกรุงสุโขทัย และในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น จากการที่ค้นพบโบราณวัตถุ และสถานที่เมืองโบราณของเมืองศรีพะโลนี อยู่ในช่วงประมาณ พ.ศ. 1600-1900 สันนิษฐานว่าศรีพะโลเป็นชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับการค้าทางทะเลระหว่างสุโขทัยกับเมืองต่าง ๆ เป็นสถานที่จอดพักเรือสินค้าอยู่ในแถบอ่าวบางปะกงเป็นเรือสินค้าจากจีน เวียดนามและกัมพูชา มาจอดพักที่เมืองศรีพะโลนี

ในเวลาต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ อาจเป็นเพราะปากแม่น้ำบางปะกงตื่นเงินเกิดจากการพัฒนาการสะสมของตะกอนจำนวนมากจนทำให้บริเวณเมืองศรีพะโลตื่นเงิน การเดินเรือไม่สะดวก ประชาชนจึงค่อย ๆ ย้ายถิ่นฐานลงมาสร้างชุมชนลงไปทางใต้ไปในเขตบางทราย บางปลาสร้อย ซึ่งมีสภาพชายทะเล และทำเลที่จอดเรือตลอดจนบริเวณที่ตั้งแหล่งชุมชนดีกว่า เพราะเป็นอ่าวคลื่นลมบริเวณนี้สงบดีกว่าจึงให้เกิดการขยายตัวของชุมชน และการย้ายตำแหน่งของเมืองเคลื่อนย้ายลงไปทางใต้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเจริญของชุมชนการค้าของเมืองศรีพะโลจึงขยายตัวลงไปทางบางปลาสร้อย ซึ่งมีทำเลดีกว่าทำให้ เมืองบางปลาสร้อยมีความเจริญขึ้นแทนเมืองศรีพะโล เมืองนี้จึงมีชื่อปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในยุคเดียวกับ บางพระและบางละมุงมีค่าเล่าสืบกันมาว่า ครั้งโบราณเรียกชลบุรีว่า เมืองบางปลาสร้อย เรียกเมืองฉะเชิงเทราว่า ร้อยริ้ว ชอบเรียกสองเมืองควบกันว่า “บางปลาสร้อยร้อยริ้ว” (ธีรชัยทองธรรมชาติ, 2553, หน้า 79-80)

ชาวชลบุรีส่วนใหญ่ได้รับรู้ประวัติศาสตร์ของเมืองชลบุรีจากรื่องราว และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้มีการบันทึกไว้ บอกความเป็นมาในอดีตที่ควรจะได้ศึกษา และจดจำ โดยเฉพาะเรื่องราวของเมืองชลบุรีในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี ปรากฏตามทำเนียบศักดิ์คินาหัวเมืองมหาศักราช 1298 ตรงกับพุทธศักราช 1919 ว่าในยุคนั้นชลบุรีมีฐานะเป็นเมืองจัตวา ผู้รักษาเมือง “ออกเมืองชลบุรีศรีมหาสมุทร” ศักดินา 2, 400 ไร่ ในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่าเล่าว่า ชลบุรีส่งส่วยไม้แดง หมายความว่า ชลบุรีเก็บส่วยไม้แดงจัดส่งไปยังพระนครศรีอยุธยา ไม้แดงมีราคาดีมากในสมัยอยุธยานั้น ไม้แดงมีมากในเขตเมืองศรีพะโล ปัจจุบันเมืองโบราณศรีพะโลตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองไม้แดง และในที่ใกล้เคียงนั้นยังเป็นที่อยู่อาศัยเรียกมาจนทุกวันนี้ว่าอู่ตะเภา

สถานที่ตั้งของเมืองชลบุรีในปัจจุบัน แต่ก่อนเรียกเมืองนี้ว่า เมืองบางปลาสร้อย เดิมเป็นชุมชนชายทะเล ชาวชุมชนเป็นชาวไทย และชาวจีนส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยนและจีนแต้จิ๋ว มาตั้งถิ่นฐานในชุมชนทำอาชีพประมง และค้าขายทางทะเลภายหลังมีการสร้างถนนริมชายหาดริมทะเลแห่งนี้เป็นเพียงสายเดียว จึงเริ่มมีบ้านเรือนสองข้างถนนชายทะเล ถนนสายนี้ต่อมามีชื่อว่า ถนนฉัตรปราการ เป็นถนนสายสำคัญสายเดียวของเมืองชล สร้างอยู่แนวตามชายฝั่งทะเล และเมื่อแรกสร้างนั้นอยู่ชิดฝั่งทะเลจนน้ำทะเลขึ้นสูงจะมีระดับน้ำถึงหลังห้องแถวด้านทะเลทีเดียว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจว่าเป็น เช่นนั้น คือที่เชิงสะพานท่าเรือพลี มีศาลเจ้าของชาวจีน(ศาลเดิม) ด้านหลังของศาลเจ้านี้อยู่ติดถนนฉัตรปราการด้านตะวันตก ด้านหน้าศาลเจ้าหันหน้าออกทะเล ชาวบ้านเรียก ศาลเจ้าดินทะเล ปัจจุบันศาลเจ้ายังอยู่แต่เปลี่ยนสภาพไปบ้าง

เมืองชลบุรีนั้นมีลักษณะที่แปลกแตกต่างจากหัวเมืองชายทะเลอื่น ๆ คือบ้านเมืองอื่นมักจะสร้างอยู่บนบกแทบทั้งสิ้น แต่เมืองชลบ้านเมืองส่วนใหญ่สร้างอยู่ในทะเล ในครั้งที่ยังไม่มีถนนสายสุขุมวิทผ่านมาบ้านเรือนที่อยู่ในเขตเมืองถ้าแบ่งเป็น 7 ส่วน ปรากฏว่ามีบ้านเรือนที่ปลูกสร้างในทะเลมีถึง 5 ส่วน ปลูกอยู่บนบกเพียง 2 ส่วนเท่านั้น เหตุที่ชาวเมืองชลบุรีนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่ในทะเลนั้น โดยการสร้างสะพานต่อ ๆ ลงไปในทะเลดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2532, หน้า 27-29)

1. ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมง ต้องออกทะเลจับกุ้ง หอย ปู ปลา เป็นประจำอยู่แล้ว และตามปกติน้ำทะเลจะขึ้นลงวันละ 2 ครั้ง ชาวบ้านต้องออกทะเล และจะต้องมีอุปกรณ์การจับสัตว์น้ำต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องสร้างที่พักอาศัยอยู่ในทะเลเพื่อสะดวกในการประกอบอาชีพ

2. ในสมัยนั้นยังไม่มีถนนหนทางติดต่อกับต่างเมืองต่างถิ่น การทำมาค้าขาย การคมนาคมมีทางเดียวเท่านั้นคือ ทางทะเล จึงจำเป็นต้องใช้เรือเดินทะเลขนาดใหญ่ ติดต่อกับค้าขายกับต่างเมือง

ต่างตำบล ต่างถิ่น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีความจำเป็นต้องใช้เรือเป็นส่วนใหญ่ เช่น เรือใบ เรือฉลอม และเรือเล็ก ๆ สำหรับการจับสัตว์น้ำ ภายหลังได้มีเรือยนต์ เรือกลไฟ เป็นต้น

3.แต่ก่อนทะเลเป็นที่ว่างเปล่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของหวงแหน ถ้าใครอยากจะทำบ้านสร้างเรือนที่อยู่อาศัยก็สร้างสะพานต่อยื่นออกไปในทะเลก็ได้เนื้อที่สองข้างสะพานสำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนโดยมิต้องจ่ายเงินซื้อ เมื่อปลูกบ้านเป็นที่อยู่อาศัยแล้วก็มีที่ข้างบ้านสำหรับเป็นที่จอดเรือเก็บอุปกรณ์ ตากแห อวน ไม่ต้องใช้คนมาอนเฝ้าของเฝ้าเรือ และถ้าจะมีใครอยากสร้างบ้านต่อออกไปอีก ผู้ที่สร้างสะพานขึ้นก่อนก็มีใจเอื้อเฟื้ออนุญาตให้สร้างสะพานออกไปจากเดิมลงไปบนทะเลได้เสมอ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นญาติสนิทมิตรสหายกันทั้งนั้น เสาและไม้ในการสร้างบ้านสร้างสะพานในสมัยก่อนมีราคาถูก หาซื้อได้ง่ายเพราะในสมัยนั้นป่าอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองมากนัก ด้วยเหตุนี้ ชาวชุมชนบางปลาสร้อยจึงนิยมปลูกบ้านสร้างเรือนอยู่ในทะเลบ้านเรือนในทะเลจึงมีมากกว่าบ้านเรือนบนบก

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสจังหวัดชลบุรีหลายครั้งหลายวาระ จึงทรงมีความคุ้นเคยกับสภาพและความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดชลบุรีเป็นอย่างดี เมื่อ พ.ศ. 2419 ทรงเสด็จประพาสชลบุรี และประทับแรมที่อ่างศิลาเป็นเวลาหลายวัน ทรงมีลายพระราชหัตถ์จดเลขา วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2419 ข้อความตอนหนึ่งว่า “ราษฎรที่ทำโป๊ะจับปลาในทะเลนั้นทำได้แต่ฤดูกาลเดือน 12 ไปจนถึงเดือน 3 เป็นฤดูลมตะเภาพัดเกล้า คลื่นจัด โป๊ะแตก ต้องหยุดการจับปลาไปจนเดือน 12 ในระหว่างการหยุดจับปลา ทำโป๊ะไม่ได้นั้นราษฎรหากินด้วยลงเปลือกตากอวนจับปลาและถึกกระดานถึกหอยชายทะเลเวลาน้ำลง ไปที่ชายเลนก็จะเห็นชาวบ้านถึกกระดานดูรวดเร็ว คล่องแคล่วยิ่งนัก”

จากข้อความตามลายพระราชหัตถ์จดเลขานี้ชี้ชัดว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรการถึกกระดานหาหอยชายทะเลของชาวเมืองชล ซึ่งเป็นอาชีพส่วนหนึ่งของชาวเมืองชลบุรี

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี ตั้งอยู่ใกล้ศาลาพิงกรรม ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี เป็นศาลเจ้าซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบางปลาสร้อยมาช้านาน สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยที่บางปลาสร้อยเริ่มมีชุมชนหนาแน่นขึ้น คงเป็นสมัยอยุธยาตอนปลาย จะใกล้เคียงกับสมัยการสร้างวัดใหญ่อินทาราม อันเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ศาลาพิงกรรมและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้ ปัจจุบันได้ขึ้นทะเบียนเป็นศิลปกรรมโบราณสถานของจังหวัดชลบุรีแล้ว

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง นี้ไม่ใช่ ศาลหลักเมือง เพราะชลบุรีสมัยก่อนเป็นเมืองชั้นจัตวา จึงไม่มีเสาหลักเมือง หรือรับพระราชทานพระราชเสวยอาญาสิทธิ์ระเบียบการสร้างศาลหลักเมืองนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต

หากมองย้อนไปในอดีต ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองคือ สถานที่รวมจิตใจของชาวบางปลาสร้อย จะว่าไปแล้วเมืองบางปลาสร้อยมีบ้านเรือนอยู่ในทะเลประกอบอาชีพทำการประมง และค้าขายทางทะเล ประชากรเป็นทั้งไทยและจีน ในตัวเมืองบางปลาสร้อยนั้นชายทะเลจากทิศใต้ไปทิศเหนือจะมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตรงท้ายบ้าน ศาลเจ้าเงินเก่าตอนกลาง (เชิงสะพานศาลเจ้า) ศาลเจ้าเก้ง ศาลเจ้าไม้ ศาลเจ้าพ่อสาคร เป็นศาลเจ้าที่พึ่งทางใจของชาวเมือง

ศาลเจ้าเหล่านี้ทุกแห่งจะหันหน้าลงทะเลทั้งสิ้น ศาลเจ้าจึงเป็นที่รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจ ทั้งศาลเจ้าไทย และศาลเจ้าจีน เป็นศาลเจ้าที่อยู่คู่มืองชลบุรีมาช้านานปกแผ่คุ้มครองป้องกันให้ชาวชลบุรีอยู่ร่วมกันมาอย่างมีความสุข

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี ตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานยาว (ปัจจุบันคือซอยทิฆามารค)ศาลเจ้านี้หันหน้าลงทะเล ข้างศาลจะมีต้นโพธิ์ใหญ่ 1 ต้น บริเวณหลังศาลเจ้าจะมีบ่อน้ำ 1 บ่อ เป็นบ่อน้ำจืด ชาวบ้านเรียกกันว่า “บ่อศาลเจ้า” ด้านหน้าศาลจะมีสะพานยื่นลงไปทะเล สะพานนี้มีชื่อเดิมว่า “สะพานยาว” สาเหตุที่ชื่อสะพานยาวก็เพราะสะพานแห่งนี้มีความยาวกว่าสะพานอื่น ๆ ในสมัยนั้น เพราะบริเวณสะพานยาวเป็นท่าเรือสำคัญขนส่งสินค้าติดต่อกับต่างเมืองต่างจังหวัด ต่อมาภายหลังสภาพบ้านเรือนเปลี่ยนไป เทศบาลเมืองชลบุรีได้ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ในซอยต่าง ๆ สะพานไม้จึงถูกรื้อถอนออกไป และมีการถมดินเปลี่ยนสภาพสะพานกลายเป็นซอย ตั้งชื่อใหม่ว่า ซอยทิฆามารค แปลว่า ทางยาว ซึ่งยังคงสื่อถึงชื่อเดิมของสะพานนี้ไว้

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นศาลเจ้าที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนบางปลาสร้อยมาตั้งแต่อดีตกาล ในสมัยก่อนบางปลาสร้อยเป็นชุมชนที่มีผู้อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นกว่าชุมชนอื่น มีตลาดซึ่งถือว่าเป็นย่านการค้าใหญ่ ชื่อ “ท่าเกวียน” ตลาดแห่งนี้ตั้งอยู่ระหว่างวัดใหญ่อินทาราม วัดต้นสน และศาลาพิงธรรม บริเวณตลาดท่าเกวียนเป็นตลาดที่ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน นำของป่าและผลิตผลต่าง ๆ เช่นข้าว กล้าย อ้อย มะพร้าว พืชผักต่าง ๆ บรรทุกเกวียนมาขายที่ตลาดแห่งนี้ เมื่อขายสินค้าของตนเองเสร็จแล้ว ขากลับก็ซื้อสินค้าสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นจากตัวเมืองกลับไป ผลิตผลที่ชาวบ้าน ชาวสวนนำมาขายที่ตลาดท่าเกวียนแห่งนี้บรรดาพ่อค้าแม่ค้าที่รับซื้อไว้ก็จะนำมาบรรทุกใส่เรือ มีทั้งเรือแจว เรือใบ เรือสำเภาไปขายยังต่างเมือง ต่างจังหวัดอีกทอดหนึ่ง ตลาดท่าเกวียนจึงเป็นจุดนัดพบของผู้นำเกวียนมาจอดพัก มีความวุ่นวายกันมากมาย และถือกันว่าเป็นจุดกำเนิดของประเพณีวิ่งควายจังหวัดชลบุรี

ในอดีตที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้ จะมีงานประเพณีประจำ คือ ประเพณีกองข้าว เข้าทรงในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 2 โดยจัดงานติดต่อกัน 3 วัน ตอนเย็นมีการเข้าทรงทำพิธีกองข้าว บวงสรวงที่คลองบางปลาสร้อย กล่าวกันว่าประเพณีกองข้าวเริ่มจากศาลเจ้าแห่งนี้เป็นแห่งแรก และมีการแพร่หลายออกไปในแห่งอื่น ๆ อีก

ส่วนศาลาพิงกรรมซึ่งอยู่ใกล้กับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้น เป็นศาลาสำหรับพิงกรรมของชาวบ้าน ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาตลอดไตรมาส จะได้นิมนต์พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ในเขตเทศบาลสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดงธรรมเทศนาให้แก่ประชาชนในตอนค่ำคืนและได้ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบกันมาจนถึงทุกวันนี้

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้เป็นศาลที่เคารพศรัทธาของชาวชลบุรีมาช้านาน ครั้นเมื่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนานวันก็มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ชาวชลบุรีก็ได้ร่วมกันบูรณะซ่อมแซมให้ดำรงอยู่ได้จนกระทั่งปี พ.ศ. 2492 เทศบาลเมืองชลบุรีได้เริ่มใช้งบประมาณของเทศบาลมาช่วยบูรณะปฏิสังขรณ์

ในปี พ.ศ. 2550 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช วัดบวรนิเวศวิหารประธานชื่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้ว่า “สิริมхамงคลชลบุรี”

หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รวมเมืองพนัสนิคม เมืองบางละมุงและเมืองบางปลาสร้อยเป็นจังหวัดชลบุรี ในปีพ.ศ. 2481 อำเภอบางปลาสร้อยได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นอำเภอเมืองชลบุรี คงเหลือสถานที่ตั้งว่า ตำบลบางปลาสร้อย

อำเภอบางปลาสร้อย เป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงสำคัญ เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดชลบุรี ทั้งเป็นอำเภอที่มีท่าเรือสำคัญที่สุดในจังหวัด มีเรือกลไฟรับส่งคนโดยสาร สินค้าต่าง ๆ ระหว่างกรุงเทพฯ กับชลบุรี กับมีเรือใบคอยรับส่งสินค้าต่าง ๆ ตามจังหวัดชายทะเลในอ่าวไทยแทบทุกจังหวัด ทั้งเป็นย่านกลางที่รวมรถยนต์โดยสาร และรถบรรทุกสินค้าที่เดินทางระหว่างจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดฉะเชิงเทราและระหว่างอำเภอต่าง ๆ ทุกอำเภอในจังหวัดนี้ ได้แก่ อำเภอพนัสนิคม อำเภอสัตร์ราชาอำเภอพานทอง อำเภอบางละมุง และอำเภอนี้ยังเป็นที่ที่มีสินค้าสำคัญของประเทศหลายอย่างเช่นน้ำตาลทรายแดง หอยแห้ง ปลาแห้ง ข้าวฟองเป็ดและผลไม้ต่าง ๆ ราษฎรในท้องที่เป็นคนไทยและคนจีนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนชาติอื่นมีเป็นจำนวนน้อย (ธีรชัย ทองธรรมชาติ, 2553, หน้า 87-89)

ปัจจัยดึงดูดทางด้านประเทศไทย

การที่ชาวจีนแต่จิวอพยพไปสู่ต่างแดน นอกจากมีเงื่อนไขภายในของจีนเองแล้ว หากยังมีเงื่อนไขภายนอกที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อ มิเช่นนั้น การอพยพก็คงเกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งเงื่อนไขที่มีส่วนในการเอื้ออำนวยให้ชาวจีนแต่จิวอพยพมาสู่ดินแดนสยามนั้น พอสรุปโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

1. ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ เหตุที่คนจีนนิยมอพยพมาตั้งหลักฐานในประเทศไทยก็ เป็นเพราะว่า ประเทศไทยเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ “ทรัพย์ในดิน สินในน้ำ” อีกทั้งยังไม่มีภัยธรรมชาติร้ายแรงดังที่เกิดขึ้นในประเทศจีนอย่างบ่อยครั้ง และยังมีเนื้อที่กว้างขวางเปล่าอีกจำนวนมากมาย เป็นเสมือนหนึ่งว่า เป็นดินแดนที่คนยากจนสามารถตั้งความหวังที่จะแสวงหาความมั่งคั่งแล้วกลับไปบ้านเกิดในฐานะที่มั่งมีได้ (พัชรินทรา มุขนิมย, 2514, หน้า 4)

2. เสรีภาพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนอย่างสำคัญในการดึงดูดให้คนจีนเข้ามาติดต่อค้าขายและอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพ (การศุภนิพนธ์, 2553 หน้า 28) ดังที่สกินเนอร์ได้พูดถึงนักสำรวจเส้นทางเดินเรือที่มีชื่อว่า เจิ้งเหอ ชาวจีนสมัยราชวงศ์หมิงตรงกับสมัยอยุธยาของไทยว่า ในสมัยอันรุ่งเรืองของราชวงศ์หมิง ไม่อาจยืนยันว่า เจิ้งเหอเองเคยไปอยุธยา แต่ทว่าสมาชิกในคณะของเขาที่สำคัญ ๆ หลายคน เช่น หม่าฮวน หงเปา และเฟยซัน รู้สึกประทับใจยิ่งในเสรีภาพของสตรีสยาม ยิ่งกว่านั้นยังประทับใจที่สตรีสยามมีความสนใจต่อชายจีนเรื่องเหลือเชื่อที่นักสำรวจเหล่านี้เล่าหลังจากกลับไปเมืองจีนแล้วกระตุ้นให้เกิดการค้าขายและการอพยพออกไปยังหนาน-หยางอย่างขนาดใหญ่(จีวิลเลียม สกินเนอร์, 2529, หน้า 2-3)

3. นโยบายของผู้ปกครองไทย ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ลงตัวอย่างบังเอิญ ยุคสมัยที่จีนแต่จิว “มองหาที่อุดมใหม่” พื้นที่เป้าหมายที่เอื้ออำนวยที่สุดคือ สยาม อันตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี(ค.ศ. 1767-1782) ทรงสนับสนุนการอพยพเข้ามายังสยามของชาวจีน โดยเฉพาะจีนแต่จิว อันเป็นภาษาพูดเดียวกันกับพระองค์ นับแต่ห้วงระยะเวลานั้น จีนแต่จิวก็ได้อพยพเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย และแม้จะได้มีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร์ก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างจีนแต่จิวกับชาวสยาม โดยเฉพาะกับชนชั้นสูงในกรุงรัตนโกสินทร์ก็ไม่ได้เสื่อมคลายลงแต่ประการใด และความสัมพันธ์นั้นได้สะท้อนให้เห็นจากความเกี่ยวพันทางเศรษฐกิจ ในรูปของการค้าสำเภาและผลิตผลทางเกษตรอื่น ๆ (จีวิลเลียม สกินเนอร์, 2529, หน้า 46)

ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งปัจจัยด้านประเทศจีนและด้านประเทศไทย ล้วนมีส่วนสนับสนุนให้คนจีนแต่จิวเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย รัฐบาลและตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพในประเทศไทยมากขึ้นตามลำดับ นับแต่สมัยกรุงธนบุรี

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

ชลบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นที่ตั้งของชุมชนบนเส้นทางค้าขายระหว่างสยามกับต่างประเทศมาแต่อดีต เป็น

ชุมชนเมือง ที่เป็นท่าเรือที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับประเทศไทย และจากประเทศที่จะไปค้าขายกับต่างประเทศ ประกอบกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางบกและทางทะเล การติดต่อกับต่างประเทศและติดต่อกับศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองไทยทำได้สะดวกจึงเป็นพื้นที่ที่ชาวต่างชาติต่างภาษา และต่างวัฒนธรรมสนใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพกันเป็นจำนวนมาก เช่น ชาวจีน (การดี มหาจันทร์, 2553, หน้า 47)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า ได้มีผู้คนมาอาศัยตั้งหลักแหล่งในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรีมาตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว ต่อมาในยุคประวัติศาสตร์ก่อนสมัยราชอาณาจักรไทยเริ่มมีเมืองปรากฏขึ้น ได้แก่ เมืองพระรถและเมืองพระยาเรห์ (พญาเร่) เวลาว่างเลยมาจนสมัยอยุธยาตอนต้นได้ ปรากฏร่องรอยหลักฐานของชุมชนเมืองท่าชายฝั่งทะเลเมืองศรีพระโร (ศรีพระโล) และเมืองบางปลาสร้อย แต่เนื่องจากเกิดความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในชุมชนเมืองดังกล่าว ทำให้ท่าเรือค่อย ๆ ขยับตัวไปที่อ่างศิลา จนทำให้อ่างศิลากลายเป็นท่าเรือจอดพักเรือสินค้าที่เข้าไปกรุงเทพฯที่เป็นที่รู้จักกันดีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมาและมีความสำคัญขึ้นตามลำดับในเวลาต่อมา

หลักฐานเรื่องถ้วยเงินและนิทานพื้นบ้าน เรื่องเศรษฐีพาโลที่เป็นเจ้าเมืองศรีพระโล แสดงให้เห็นว่าเมืองศรีพระโลเป็นเมืองท่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นเป็นชุมชนเมืองที่มีการติดต่อค้าขายกับประเทศจีนและมีคนจีนตั้งถิ่นฐานอยู่ นอกจากนั้น จิตรกรรมฝาผนังที่วัดหลวงหรือวัดใหญ่อินทารามเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ก็แสดงให้เห็นว่าที่เมืองบางปลาสร้อยมีคนจีนอาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยนั้นแล้วที่อ่างศิลา บางพระ (เรือ) ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ ก็เช่นเดียวกัน ที่น่าสังเกต คือ ที่ใดเป็นท่าเรือที่จอดพักเรือสินค้าจะมีชาวจีนตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพอยู่รายรอบทุกที่บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรี จำนวนคนจีนในจังหวัดชลบุรีเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และมากยิ่งขึ้นหลังจากประเทศไทยทำสนธิสัญญาชุดเบาว์ริงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นสมัยของการปฏิรูปประเทศตามแบบสมัยใหม่(แบบตะวันตก) ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง (การดี มหาจันทร์, 2553, หน้า 48-49)

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ชาวจีนได้มาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชลบุรีเป็นเวลายาวนาน และมีจำนวนมาก ทำให้จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีประชากรชาวจีนหนาแน่น แล้วส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋วด้วย ดังที่ พชรินทร์ มุณนิยมได้เขียนถึงเทศบาลเมืองจังหวัดชลบุรีว่า เขตเทศบาลเมืองมีเนื้อที่ 24,675 ตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่เป็นแต้จิ๋ว ประมาณ 45,389 คนในจำนวนนี้เป็นคนจีนประมาณ 90%(พชรินทร์มุณนิยม, 2514, หน้า 21)

ระบบความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

ระบบความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนประกอบไปด้วย 3 ลัทธิ ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋าและศาสนาพุทธนิกายมหายาน ประชาชนชาวจีน โดยปกตินับถือลัทธิทั้ง 3 ลัทธิ รวมกันอย่างสนิทสนมจนยากที่จะแยกออกจากกัน ดังนั้นจึงไม่อาจแบ่งลงได้ว่า ชาวจีนนับถือศาสนาใดแต่ศาสนาหนึ่งแต่เพียงศาสนาเดียวได้ หากแต่ศาสนาของชาวจีนคือความผสมกลมกลืนของลัทธิทางศาสนาหลายลัทธิ ซึ่งลัทธิความเชื่อเหล่านี้ชาวจีนได้ยึดมั่นเป็นหลักปฏิบัติ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชนชาติจีน ในบรรดากระบวนความเชื่อทั้งสามนี้ พอลจะกล่าวถึงสาระสำคัญบางประการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัฒนธรรมจีนแต่จิวครั้งนี้แต่เพียงสังเขปดังนี้

1. ลัทธิขงจื้อ ขงจื้อเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งประเทศจีน มีอายุอยู่ในระหว่าง ก่อน ค.ศ. 551 ถึงก่อนค.ศ. 479 เป็นเจ้าหรือศาสดาของลัทธิขงจื้อ ปรัชญาคำสอนของขงจื้อเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมจีนชาวจีนมีแนวความคิดที่ได้รับการอบรมสั่งสอนสืบต่อกันมาว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคมและคนเรามีฐานะความสัมพันธ์ 5 ด้าน (Lang, 1946, pp. 8-10) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับบุตรเป็นเรื่องของความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา เป็นเรื่องของความสูงต่ำ ในสถานภาพระหว่างครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างมิตรกับมิตร เป็นเรื่องของความซื่อสัตย์ และความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับราษฎร เป็นเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ต่อกันจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ถือความอาวุโสขงจื้อถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของความกตัญญูคุณทวดที่เป็นรากฐานของคุณงามความดีและเป็นที่มาของวัฒนธรรมทั้งหลาย หน้าที่สำคัญที่สุดของลูกหลานคือมีความเคารพนับถือ กตัญญูต่อพ่อแม่ เลี้ยงดูพ่อแม่ในยามแก่เฒ่า เมื่อพ่อแม่เสียชีวิต ก็ยังคงเลี้ยงเช่นเคยที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยของบูชา การตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ตามหลักความคิดดังกล่าวของขงจื้อได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากขนบธรรมเนียม ประเพณีการเช่นสรวงบูชาในพิธีกรรมและวันสำคัญต่าง ๆ ของชาวจีน เช่น พิธีงานศพ วันเซ็งเม้ง วันตรุษจีน เป็นต้น

2. ลัทธิเต๋า มีเล่าจื้อ เป็นเจ้าแห่งแนวความคิดเป็นนักปราชญ์ร่วมสมัยเดียวกันกับขงจื้อ แนวความคิดของเล่าจื้อ “เต๋า” เป็นภาวะบางอย่างที่ไม่อาจกำหนดชื่อ กำหนดสภาพที่แท้จริงและไม่อาจรู้สึกได้ด้วยการสัมผัสเกิดขึ้นก่อนจักรวาล เต๋าจึงเป็นกฎที่สามารถดลบันดาลการเปลี่ยนแปลงของจักรวาล เป็นภาวะนิรันดรครอบครองอยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นบ่อเกิดของทุกสิ่งทุกอย่าง สวรรค์โลกและมนุษย์ ย่อมดำเนินไปตามครรลองของเต๋า หลักความคิดของเต๋าจึงถือว่ามนุษย์ควรกลับสู่ธรรมชาติ เพราะธรรมชาตินั้นบริสุทธิ์และมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับทุกสิ่งทุกอย่าง หนทางที่นำไปสู่ความสุขที่แท้จริงคือการดำเนินชีวิตอย่างสงบตามครรลองของธรรมชาติ เมื่อมีความเชื่อใน

ความมีอยู่และความเป็นอยู่ของธรรมชาติ จึงเกิดการนับถือบูชาสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ(ชัยชนะ พิมานแมน, 2527, หน้า 73)

ในลัทธิเต๋าเดิมนั้นมีเทพเจ้าอยู่สามพระองค์ เรียกรวมกันว่า วามวิสุทธิเทพ ถือเป็นเทพผู้มีภาวะสูงสุด และมีผู้นับถือกราบไหว้บูชามากที่สุด ในบรรดาเหล่าเทพทั้งหลาย อัน ได้แก่ เทพอิวี่ ซิงหยวนสื่อเทียนจวิน เป็นมหาเทพที่ทรงอยู่เหนือฟ้า ดิน เป็นจอมโลกและสวรรค์ ไม่มีตัวตน สถิตอยู่ในอาณาจักรแห่งความบริสุทธิ์ เทพซ่งซิงหลิงเป่าเทียนจวิน เป็นมหาเทพที่อุบัติขึ้นมาพร้อมกับจักรวาล ทรงมีหน้าที่จัดแบ่งเวลา เป็นวันคืนและฤดูกาลของโลก ทรงเป็นเจ้าของธรรมชาติ(หยินกับหยาง) และเทพไท่ชิวต้าวเต๋อเทียนจวิน เป็นเจ้าแห่งวิญญาณทั้งปวง เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์สูงสุด

นอกเหนือจากวิสุทธิเทพแล้ว ลัทธิเต๋ามีเทพผู้เป็นใหญ่สูงสุดต่อเทพทั้งหลายว่า “อวิ๋หวงต้าตี้” คนไทยเรียกนามท่านว่า “เง็กเซียนฮ่องเต้” องค์เง็กเซียนฮ่องเต้เป็นเทพสูงสุดของเทพทั้งสามภพ สถิตอยู่ ณ พระราชวังบนสวรรค์ เหล่าเทพทั้งหลายต่างอยู่ภายใต้การปกครองของเง็กเซียนฮ่องเต้ ในสมัยหลัง ได้บังเกิดเทพเจ้าและภูตผีปีศาจที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมากมาย และนิยมยกย่องวีรบุรุษ หรือผู้ที่ประกอบความดี และทำประโยชน์ให้บ้านเมืองขึ้นเป็นเจ้าหลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว เช่น กวนอู กับจางไฟก็ได้เป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ และความกล้าหาญที่คนจีนนับถือกันมาก(ชัยชนะ พิมานแมน, 2527, หน้า 74)

ศาสนาพุทธนิกายมหายาน

พุทธศาสนานิกายมหายานถือว่าพระโพธิสัตว์ คือผู้ทรงกรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ที่พระพุทธรเจ้าให้ลงมาโปรดเป่าความทุกข์ร้อนของมนุษย์ทั้งปวงอาจจะตรัสรู้สำเร็จไปเช่นเดียวกันกับพระพุทธรเจ้าเมื่อไรก็ได้ แต่พระองค์ยอมเสียดละตนเองด้วยความเมตตาเพื่อช่วยดับทุกข์ให้แก่มวลมนุษย์ เป็นหลักความเชื่อที่ถือว่าโลกได้รับการคุ้มครองจากพระโพธิสัตว์ ในระยะแรกพระโพธิสัตว์มีเพศเป็นชาย แต่ในวัฏจักรแห่งการถือกำเนิดใหม่ พระโพธิสัตว์ก็มาถึงปลายทางสุดท้ายแห่งการไม่มีตัวตน และเนื่องจากความเวทนาต่อมวลมนุษย์ของพระองค์ พระองค์ระงับการที่จะดับไปจากโลกอย่างสมบูรณ์ และระงับการไม่มีตัวตนนั้นเสีย พระโพธิสัตว์เหล่านี้ก็กลายเป็นบุคคลหรือเทวดาที่มีมนุษย์อาจเข้าถึงและยึดเป็นที่หวังได้ ดังนั้นพระโพธิสัตว์จึงยังไม่ตรัสรู้ดับพันไปจากโลกเนื่องจากด้วยแรงเมตตาต่อมนุษย์ (พัชรินทร์ มุณยนิคม, 2514, หน้า 33)

จีนได้รับเอาศาสนาพุทธจากอินเดีย ที่ได้แผ่ขยายเข้าไปเมื่อประมาณปี ค.ศ. 600 และได้ผสมผสานกับความคิดเดิมที่มีอยู่แล้ว คือ ขงจื้อ และเต๋า ลัทธิขงจื้อเป็นคำสอนที่มุ่งแก้ปัญหาสังคม เน้นประโยชน์ในปัจจุบัน ขณะที่เล่าจื้อหรือเต๋าเป็นคำสอนที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติและหนีปัญหาในสังคม เน้นประโยชน์ในอนาคต เห็นได้ว่าเต๋าและพุทธศาสนาไม่มีความขัดแย้งกันในแง่

ของวิถีชีวิต ศาสนาพุทธกลับเข้าไปเสริมเพิ่มความคิดเดิมในส่วนของการเน้นประโยชน์ในชาติหน้า และชาวจีนเองก็ผสมผสานลัทธิทั้งสามเข้าด้วยกันได้อย่างดี การเน้นคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ตามหลักคำสอนในนิกายมหายานสามารถเข้ากันได้ดีกับคำสอนของขงจื้อ ถือเป็นการพยายามทำให้คนสร้างความรักในสังคมชุมชนที่ตนอยู่ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋าและพุทธศาสนา นิกายมหายาน ได้ปรากฏอยู่ในสังคมจีนมาเป็นเวลายาวนาน และได้ผสมผสานเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียวกันโดยชาวจีนเรียกรวมกันว่า “ซานเจี้ยว” ได้หล่อหลอมให้จีนมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง แดงเป็นนักจารีตนิยมอยู่แล้ว จึงทำให้ที่ไหนที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ที่นั่นก็จะมีร่องรอยวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจาก “ซานเจี้ยว” ปรากฏให้เห็น

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ไทยกล่าวไว้ว่า ชาวจีนที่เดินทางมาไทยในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน มีอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยอยุธยาจะมีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ชาวจีนฮกเกี้ยนจะมีมากในแถบภาคใต้ของจังหวัดภูเก็ต ปัตตานี สงขลา และระนอง สำหรับจีนแต้จิ๋ว อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา และชลบุรี เป็นส่วนใหญ่ ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ในระยะหลังปี พ.ศ. 2310 (ค.ศ. 1767) เนื่องจากได้รับการสนับสนุนและได้รับสิทธิพิเศษบางประการเพราะพระเจ้าตากสินทรงมีพระบิดาเป็นชาวแต้จิ๋ว และชาวแต้จิ๋วได้มีบทบาทในการสู้รบเพื่อกอบกู้เอกราช พวกแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะอพยพมาทางเรือ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ได้แก่ เมืองในอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตราด จันทบุรี บางปลาสร้อย (ชลบุรี) แปรดิว และในกรุงเทพฯ ต่อมาภายหลังในคริสต์ศตวรรษที่ 19 พวกแต้จิ๋วจึงขยับขยายออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่นอกเขตดังกล่าว ได้แก่ อุดรดิตต์ ปากน้ำโพ (นครสวรรค์) ตลอดจนพิจิตร พิษณุโลก สุพรรณบุรี นครสวรรค์ นครชัย เมื่อมีการสร้างทางรถไฟไปถึงแก่งคอยและขึ้นไปทางเหนือ ในปี พ.ศ. 2451 (ค.ศ. 1908) เป็นการยากที่จะเสนอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนของชาวแต้จิ๋วในประเทศไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพราะยังไม่มีการทำสำมะโนประชากร ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นที่จะพึงหาได้เกี่ยวกับจำนวนชาวแต้จิ๋วเป็นข้อมูลในระยะหลังจากนั้น คือในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จากการสำรวจสำมะโนครัว ร.ศ. 128 (ค.ศ. 1909) นั้น ระบุจำนวนชาวจีนแยกตามถิ่นฐาน และภาษาพูด ดังนี้ เมื่อชาวแต้จิ๋วอพยพลงเรือสำเภาค้างจากท่าเรือจางหลินแล้วก็จะมาขึ้นเรือที่กรุงเทพฯ ที่ทำน้ำไกล้ำสำเพ็ง บางกลุ่มอาจจะไปขึ้นเรือที่ฉะเชิงเทรา หรือบางปลาสร้อย (ชลบุรี) หรือจันทบุรี คำว่า เรือสำเภา (Junk) ที่หมายถึงเรือของชาวจีนนี้ สันนิษฐานว่ามาจากคำภาษาชวาว่า จอง (Jong) หรือคำภาษามาเลย์ว่า อาจอง (Ajong) แปลว่าเรือหรือเรือใหญ่ แต่ในภาษาจีนเองคำว่า ฉวน (Chuan) ก็หมายถึงเรือเช่นกัน ส่วนคำว่า “สำเภา” หรือ “ตะเภา” ในภาษาไทยที่ใช้เรียกชื่อเรือชนิดนี้ สารสิน วีระผล ได้อ้างข้อสันนิษฐานของ Gerini ว่าอาจจะมาจากคำว่า โป (Pho) หรือ โบ (Boh) ในภาษาจีน แปลว่าเรือเดิน

สมุทร แล้วคนไทยเดิมคำว่า “สำ” และ “ตะ” ลงไป คำว่า “สำ” หมายถึงสามเพราะเรือเหล่านี้ต้องมีเสากระโดงไม้ต่ำกว่าสามเสา ส่วนคำว่า “ตะ” หมายถึง ตา เพราะเรือนี้จะมีรูปตาขนาดใหญ่ระบายด้วยสีไว้ที่หัวของเรือ ส่วนคำว่า “เกา” นั้นก็เพี้ยนมาจากคำว่า “โบ” นั่นเอง ลักษณะเรือสำเภานั้นต่างจากเรือในตะวันตก คือ สายระยางของเรือและใบเรือใช้เสื่อสานด้วยไม้ไผ่ ท้องเรือรูปกลมไม่มีกระดูกงูเป็นส่วนใหญ่ เรือสำเภานั้นที่ใช้เดินสมุทรต้องมีขนาดใหญ่ถึง 3 เสากระโดงขึ้นไป ถ้าเป็นเรือหัวเขี้ยวจะเป็นเรือจากมณฑลฟูเกี้ยน ส่วนเรือหัวแดงมาจากมณฑลกว๋างตุ้ง ที่ทำสีต่างกันก็เพื่อให้สะดวกในการเรียกเก็บภาษีและการตรวจค้นทางทะเล เรือเหล่านี้มักมีระวางบรรทุกเฉลี่ย 350 ตัน เมื่อชาวแต้จิ๋วอพยพมาเมืองไทยมากขึ้น ก็ได้ใช้ไม้โดยเฉพาไม้สักที่เมืองไทยต่อเรือสำเภาเช่นกัน ในเวลาต่อมา เรือที่ต่อในเมืองไทยได้ชื่อว่าถูกที่สุดและคงทนที่สุด เรือสำเภาเหล่านี้แล่นลงสู่ทะเลได้ (หนานหยาง) เพื่อทำการค้าขายกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในระยะที่ยังไม่มีเรือกลไฟนั้น การเดินทางจากจางหลินมายังประเทศไทยใช้เวลานานถึงหนึ่งเดือนส่วนใหญ่การเดินทางจะเป็นไปในลักษณะของเรือสำเภานลินค้า โดยเฉพาะเข้ามาจากประเทศไทยมายังประเทศจีนแล้วคนชาวจีนอพยพไปยังประเทศไทย แต่มีใช้ว่าการเดินเรือขามาจะมีแต่สินค้าและ ขากลับจะมีแต่ผู้โดยสารแต่อย่างเดียว เพราะในเที่ยวขามาก็จะมีชาวจีนอพยพบางคน ที่เดินทางไปมาค้าขาย โดยสารกลับมาประเทศจีนด้วย ในขณะเดียวกัน ในเที่ยวขากลับก็มีสินค้าจากจีนส่งไปขายที่ประเทศไทยด้วย โดยเฉพาะผ้าไหม ชาและผักดองเค็มต่าง ๆ พวกแต้จิ๋วได้ซื้อว่าเดินเรือเก่งและต่อเรือเก่งมานานแล้ว จึงเข้าดำเนินกิจการค้าสำเภาเป็นวิถีทางเดียวของการอพยพ การเดินเรือสมัยนั้นต้องเป็นไปตามฤดูกาล กล่าวคือ อาศัยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในการเดินทางจากจีนมาไทย ระยะเวลาดังกล่าวจะอยู่ระหว่างเดือนมกราคมถึงเมษายน ส่วนการเดินทางไปจีนก็ต้องอาศัยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะพัดระหว่างเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม สกินเนอร์ ได้อ้าง เงิน ต้า ว่าได้มีการจัดเรือสำเภา สำหรับผู้โดยสารเป็นพิเศษเมื่อมีผู้อพยพจำนวนเพิ่มขึ้น อัตราค่าโดยสารจากจางหลินมากรุงเทพฯ เป็นเงิน 6 เหรียญสเปน และเมื่อผู้อพยพมารับจ้างทำงานในกรุงเทพฯ เขาจะได้ค่าจ้างประมาณเดือนละ 3-4 เหรียญสเปน เงินเหล่านี้จะถูกหักไปชดใช้เป็นค่าโดยสารเนื่องจากมีความต้องการแรงงานสำหรับการเกษตรและการก่อสร้างในไทย ผู้อพยพชาวแต้จิ๋วจึงพากันเดินทางมาหางานกันเป็นจำนวนมาก Crawford กล่าวว่า “ผู้โดยสารเป็นสินค้าเข้าที่มีมูลค่ามากที่สุดจากเมืองจีนมายังสยาม” และได้ประมาณไว้ว่ามีชาวจีนจำนวนประมาณ 7,000 คน อพยพมายังประเทศไทยในแต่ละปีสกินเนอร์ ได้ประมาณตัวเลขใกล้เคียงกัน คือ 6,000-8,000 คน เมื่อถึงปี พ.ศ. 2392 (ค.ศ. 1849) เป็นปีก่อนสุดท้ายของรัชสมัยรัชกาลที่ 3 มัลลอค ได้ประมาณว่ามีชาวจีนอยู่ในประเทศไทยถึง 1 ล้าน 1 แสนคน ในขณะที่ประชากรทั้งหมดของไทยขณะนั้นมีประมาณ 3,653,150 คน ถ้าเป็นตามที่มัลลอคคาดคะเน ชาวจีนอพยพในสมัยนั้นจะมีถึง

หนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด แต่สกินเนอร์คิดว่ามัลลอคประมาณสูงเกินไป เพราะได้พบเห็นชาวจีนจำนวนมากในสยาม สกินเนอร์มีความเห็นว่าการประมาณการของราเควชที่ระบุจำนวนประมาณหกแสนคนในปี พ.ศ. 2443 (ค.ศ. 1900) น่าจะใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด ไม่ว่าจะยึดถือข้อมูลของใครก็ตาม เราคงยืนยันได้ว่า มีคนจีนจำนวนมากในประเทศไทยในกลางและปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่เราไม่อาจจะระบุได้ว่ามีชาวแต่จิวจำนวนเท่าใดในกลุ่มนี้ นอกจากยืนยันได้ว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุดในกรุงเทพฯ เมื่อหมอบรัดเลย์ไปเยือนเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกในปีพ.ศ. 2379 (ค.ศ. 1836) ก็ได้กล่าวไว้ว่าจันทบุรีและบริเวณใกล้เคียง “แผ่นดิน...เกือบจะเต็มไปด้วยเงินแต่จิว (ผู้ซึ่ง) ปลูกอ้อย พริกไทย และยาสูบเป็นส่วนใหญ่” ชาวแต่จิวได้ขยายขึ้นไปตั้งหลักแหล่งถึงจังหวัดตากและเชียงใหม่ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพราะความดึงดูดทางการค้าที่เชื่อมโยงยูนนาน พม่า และลาว ถึงแม้ชาวจีนไหหลำจะเป็นกลุ่มแรกที่เสี่ยงภัยออกไปตั้งหลักแหล่งอยู่ตามเมืองในชนบทต่าง ๆ ก็ตามแต่หลังจากที่ได้มีการสร้างเส้นทางคมนาคมแล้ว ชาวแต่จิวก็ขยายไปตั้งหลักแหล่งในเมืองเหล่านั้นบ้าง และในที่สุดก็ช่วงชิงบทบาททางการค้าจากชาวไหหลำดังที่สกินเนอร์ได้อ้างข้อมูลจากผู้เฒ่าคนหนึ่งในเมืองพิจิตรว่าเมื่อพวกแต่จิวมาถึง พวกนี้ก็สามารถเอาชนะพวกไหหลำได้หมด เพราะว่าพวกแต่จิวมีความอดสาหะที่จะทำธุรกิจด้วยทุนรอนเล็กน้อยที่สุด ดังนั้นพวกไหหลำจึงต้องโยกย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นที่ไกลออกไป พวกแต่จิวมีความเฉลียวฉลาดในทางการค้า(สุภางค์จันทวานิช, 2534, หน้า14-19)

ศาสนสถานและความเชื่อของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี

ความเชื่อของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ดั้งเดิม การเคารพบรรพบุรุษ วิทยญาณ สวรรค์ กับลัทธิขงจื้อผสมกับพุทธศาสนา เจ้าพ่อกวนอู เจ้าแม่ทับทิม ด้งจูเอี๊ยะ แปดเซียนและ สก ลก ชิว โดยบูชาเป็นประจำทุกวัน และเมื่อถึงเทศกาลประจำปีจะไปไหว้ตามสมาคมหรือศาลเจ้าต่าง ๆ พิธีกรรมที่ยังคงปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน คือ ตรุษจีน สารทจีน ไหว้พระจันทร์ กินเจ แต่งงาน แซยิด กงเต็ก แต่รูปแบบการปฏิบัติตามพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไป คือ ไหว้พระจันทร์ กับ กงเต็ก ปฏิบัติตามความเชื่อน้อยลง เนื่องจากพิธีกงเต็กใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากจากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้คนไทยเชื้อสายจีนรวมตัวกันมาสร้างวัดและศาลเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและทำบุญร่วมกันมีสถานที่สำคัญดังนี้

วัดเทพพุทธาราม

วัดเทพพุทธาราม เป็นวัดในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน สังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทยแห่งแรกของจังหวัดชลบุรี สืบสายคำสอนมาจากนิกายเสียมจง หรือนิกายฉานหรือเซน สาขาหลินฉี (วิปัสสนากรรมฐาน) เป็นศาสนสถานเก่าแก่ ทางวัดได้สร้างวิหารพระบูรพาจารย์

อัญเชิญสรีรกายของพระอาจารย์ตักฮั้วขึ้นประดิษฐาน ณ วิหารบูรพาจารย์ต่อมา พ.ศ. 2512 พระเจดีย์อุโบสถประจำวัดได้สร้างสำเร็จลง พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรฯ (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) อดีตเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายรูปที่ 6 ตลอดจน คณะแวงศรัทธาของสาธุชนและคณะองค์กรกุศลต่าง ๆ การดำเนินการสร้างบูรณะวัดจึงสำเร็จลุล่วงสมบูรณ์วัดเทพพุทธาราม มีภิกษุจำพรรษาสืบต่อมาถึงปัจจุบัน (วัดเทพพุทธาราม, 2537, หน้า6)

วัดโพธิ์ตัดตาราม

วัดโพธิ์ตัดตาราม อำเภอศรีราชา ดัดแปลงจากโรงเจสร้างเมื่อปีพ.ศ. 2505 สร้างสำเร็จปี พ.ศ. 2518 โดยพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) ซึ่งเป็นเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายแห่งประเทศไทย สถานภาพวัดโพธิ์ตัดตาราม ประกอบด้วยอาคารวิหารพระอวโลกิเตศวร คือ เจ้าแม่กวนอิม (อยู่ทางด้านหลังอุโบสถ) พระอุโบสถ (อยู่ส่วนกลางของวัด) และกุฏิชั้นเดียวสองแถว ตั้งอยู่ทางด้านข้างของพระอุโบสถทั้งสองข้างวัดโพธิ์ตัดตาราม เป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียงมีพุทธศาสนิกชนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติหรือผู้ที่มีจิตศรัทธามาศึกษาปฏิบัติธรรมและเยี่ยมชมสถานที่อันสงบร่มรื่นของวัดอยู่อย่างเป็นนิจ(คณะสงฆ์จีนนิกาย, 2531, หน้า, 395)

ศาลเจ้าแม่สามमुख

ศาลเจ้าแม่สามमुख เป็นศาลเจ้าจีนที่ตั้งอยู่ภายใต้หีบผาหิน บริเวณเชิงเขาสามมุขด้านทิศเหนือหันหน้าออกสู่ทะเล โดยย้ายมาจากบริเวณด้านตะวันตกของเขาสามมุข ศาลแห่งนี้มีผู้คนแวะมากราบไหว้ขอพรและบนบานกันอยู่เสมอ โดยผู้ที่ได้รับผลสำเร็จจะแก้บนด้วยการจุดประทัดและซื้อสร้อยมุขมาถวายแด่รูปปั้นเจ้าแม่ นับเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชาวจีน ฮองกง และได้หวนนิยมปฏิบัติกันมาก ชั้นบนของศาลเจ้าแม่ฯ เป็นวิหารพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ให้สักการะ บริเวณหน้าวิหารมีระเบียงชมวิวดูทะเลด้วยอยู่บริเวณแหลมสามมุข จากอ่างศิลาไปตามทางหลวงหมายเลข3134อีกราว 3กิโลเมตร พบป้ายบอกทางไปเขาสามมุข เลี้ยวขวาไปตามป้ายอีก 1กิโลเมตร จนถึงศาลเจ้าแม่สามमुख หรือถ้ามาจากหาดบางแสน ใช้ถนนเส้นเลียบหาดมุ่งตรงสู่แหลมแท่น จะมีป้ายบอกทางไปตลอด ห่างจากหาดบางแสนราว ๆ 2กิโลเมตร (ตำนานรักอมตะเขาสามมุข, 2556, หน้า48)

วิหารเซียน

วิหารเซียน (อเนกกุศลศาลา) เป็นแหล่งรวมงานศิลปะไทย-จีนชั้นสูงที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย อาคารใหญ่มีรูปทรงเป็นวิหารแบบจีนสูงสามชั้น มีกลุ่มศาลาแก่งเป็นบริวารโดยรอบ การจัดวางตำแหน่งของสิ่งปลูกสร้างมีทิศทางถูกต้องตามหลักวิชาภูมิลักษณะหรือฮวงจุ้ย การประดับ

ตกแต่งภายในอาคารเป็นไปตามคตินิยมและความเชื่อทางเทววิทยาของชาวจีน จึงเป็นงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างสูง

วิหารเซียน มีชื่อภาษาจีนว่า “ต้า ผู้ อี้” เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2531 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวาระที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ โดยอาจารย์สง่า กุลกอบเกียรติ ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ก่อสร้างวิหารเซียนขึ้นในบริเวณโครงการพัฒนาพื้นที่วัดญาณสังวราราม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้พื้นที่ประมาณ 7 ไร่ การดำเนินงานในครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานฤกษ์ในการก่อสร้าง และพระราชทานนามอาคารว่า "อเนกกุศลศาลา" การก่อสร้างใช้เวลา 4 ปี 6 เดือน โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2536 มีสถานที่สำคัญ เช่น หอเซียนหรือหอกกลางเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อปิดทองของลี้เอ๋งปิง พิพิธภัณฑจัดแสดงศิลปะจีนและวัตถุโบราณล้ำค่า รวมถึงรูปสลักหินแกรนิตขนาดใหญ่จากจีนหลายสิบชิ้น เป็นต้น (พุทธสถาน ปุชณีย์ วัดฤๅณ ศาสนวัตถุ ถาวรวัตถุ และสถานที่สำคัญ(วัดญาณสังวร), 2558, หน้า 78)

กำเนิดและพัฒนาการของวัด เทพพุทธาราม (เซียนสุคย์)

“วัดเทพพุทธาราม” หรือที่มีชื่อเรียกในภาษาจีนว่า “เซียนสุคย์” เป็นวัดจีนแห่งแรกของจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่เลขที่ 686 ถนนสุขุมวิท ใกล้สี่แยกถนน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี เป็นวัดจีนที่มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของฝ่ายมหายานสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายและเป็นปูชนียสถานอันสง่างามที่เก่าแก่พระเถระจีน มีฉายาว่าพระอาจารย์ตึกอี่ และชาวอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรีได้ร่วมกันสร้างขึ้น บนเนื้อที่วัดในปัจจุบันประมาณ 30 ไร่เศษและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504 พระอาจารย์ตึกอี่ เกิดในสกุลลี เป็นชาวมณฑลกว่างตุงประเทศจีน อาชีพเดิมเป็นชาวนา สกุลของท่านมีอภิยาศย์ใฝ่ทางสร้างกุศล ท่านถือมังสะวิรัติไม่รับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์มาตั้งแต่วัยหนุ่มชอบสวดมนต์ไหว้พระและเลี่ยมพระเป็นอาจินต์นิยมสร้างกุศลสิ่งสาธารณะประโยชน์ เช่น สร้างสะพาน การเก็บศพของคนไร้ญาติ ในตอนปลายสมัยแผ่นดินราชวงศ์เซ็ง ท่านได้เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ได้พักอยู่ ณ โรงเจตงฮิวตึ้งของลัทธิเต๋า และได้ปฏิบัติธรรมตามลัทธิ จนได้รับตำแหน่งหัวหน้าคณะต่อมาท่านได้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และได้เห็นหลักจริยธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนามีอุดมคติคือสำเร็จพระสัมมาสมโพธิญาณ

ต่อมาท่านได้ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าคณะทางลัทธิเต๋า แล้วเดินทางไปขอบรรพชาในสำนักพระอาจารย์จั้นวังสมาธิวัตร (กวยหงอ) ซึ่งเป็นอดีตเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายรูปที่ 2 เมื่อญาติพี่น้องในเมืองไทยทราบว่าท่านได้ออกบรรพชาอุปสมบทในเมืองไทย จึงส่งข่าวให้ภรรยาที่เมืองจีน

ทราบ เมื่อภรรยาทราบข่าวจึงได้เดินทางมายังเมืองไทยเพื่ออ้อนวอนร้องขอนิมนต์ท่านกลับสู่ มาตุภูมิ ท่านทนการอ้อนวอนไม่ได้ จึงจำเป็นต้องเดินทางกลับสู่มาตุภูมิ แต่ท่านก็ไม่หวั่นไหวด้วย โลกธรรมใด ๆ แต่กลับเพิ่มทวีการบำเพ็ญสมณธรรมอย่างเคร่งครัด โดยเข้าบำเพ็ญภาวนาอยู่ในคอก โค สมาทานธุดงค์วัดต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จเป็นคตธรรมเผากิเลส ฝ่ายภรรยาของท่านก็มักกวนท่าน อยู่เนือง ๆ เช่น จัดอาหารถวายท่านแต่ได้แทรกชิ้นเนื้อสัตว์ในอาหารชนิดนั้น ๆ ด้วย โดยหวังจะให้ ท่านเลิกฉันมังสะวิรัติ แต่ท่านก็เลิกฉันแต่เฉพาะที่เป็นพวกพืชผักบางคราวก็ยอมอด ฉันแค่กากใบ ชาแทน ด้วยอานุภาพแห่งสมาธิภาวนาและสังขารที่แรงกล้าทำให้ท่านมีวรรณผุดผ่องใครที่เข้าไปใกล้ก็ ได้รัศธรรมจากท่านด้วย จนภรรยาของท่านได้สติจึงได้กราบขอมาโทษจากท่าน และขอบำเพ็ญ ปรตถือสกลินเจตามท่านด้วย ครั้นต่อมาท่านได้เดินทางกลับสู่ประเทศไทย เพื่อบำเพ็ญสมณธรรม พระอาจารย์กวยหงอเห็นความเคร่งครัดของท่าน จึงได้มอบหมายให้เป็นผู้แสดงธรรมแก่สาธุชนทั้ง ชาวไทยและชาวจีน ประจำ ณ สำนักเด็กฮวยตั้ง จังหวัดเพชรบุรี

พระอาจารย์ตึกอี่ ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสร(เล่งฮกยี่) และนับเป็น อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 3 ณ ที่วัดแห่งนี้ท่านอาจารย์ได้รับศิษยานุศิษย์เพื่อบรรพชา และมีศิษย์ที่สำคัญ รูปหนึ่งฉายา “เซียงหงี” ที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร เป็นอดีต เจ้าคณะใหญ่จีนนิกายรูปที่ 5 พระอาจารย์ตึกอี่ ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสรจังหวัด ฉะเชิงเทรา อยู่ระยะหนึ่งจึงลาออกจาริกแสดงพระธรรมศาสนา สั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนชาว จีนตามจังหวัดต่าง ๆ เมื่อประมาณก่อนปี พ.ศ. 2470เมื่อท่านจาริกถึงจังหวัดชลบุรี พุทธศาสนิกชน ต่างพากันเลื่อมใสปฏิบัติทาของท่านมีทายกทายิผู้ใจบุญหลายคนได้ถวายที่ดิน เช่น นายเผือด, นายดม ยา,นางถั่ว เพื่อให้ท่านได้สร้างวัดเพื่อจำพรรษา และตั้งชื่อเป็นภาษาจีนว่าวัด “เซียนสุคยี่” ต่อมาจึง ตั้งชื่อเป็นภาษาไทยว่า “วัดเทพพุทธาราม” โดยมีเหตุผลของการตั้งชื่อวัดนี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ว่าเดิม ก่อนที่ท่านจะบวชได้ถือลัทธิเต๋า มีอุดมคติสำเร็จเป็นเซียนหรือเทพเจ้า ต่อมาจึงได้บรรพชา อุปสมบทในพระพุทธศาสนา มีอุดมคติสำเร็จพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ จึงนำชื่อมาผสมกันว่า วัด “เซียนสุคยี่ หรือ วัดเทพพุทธาราม” ส่วนทางวัดจีนประชาสโมสร จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ท่านได้ มอบหมายให้พระอาจารย์เซียงหงี ที่เป็นศิษย์ให้ดูแลต่อมาจึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสภายหลัง ช่วงบั้นปลายชีวิตของท่านพระอาจารย์ตึกอี่ ท่านได้เกิดเจ็บป่วยเนื่องจากความชรภาพพระอาจารย์ เซียงหงี เจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสร เห็นว่าท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพพุทธาราม ไม่มีลูกศิษย์ดูแล ท่านอย่างใกล้ชิด จึงได้เดินทางมานิมนต์ท่านกลับวัดจีนประชาสโมสรเพื่อจะทำการรักษาอาการ เจ็บป่วย และจะได้ดูแลท่านอย่างใกล้ชิด ขณะที่ท่านใกล้จะดับขันธท่านกำหนดรู้เวลาดับขันธของ ท่านเอง จึงได้ลุกขึ้นนั่งเข้าสมาบัติมีสติสัมปชัญญะตั้งอยู่ในอารมณ์พระกัมมัฏฐาน แล้วกระทำ กาลกิริยาลงด้วยอาการสงบ ด้วยอานุภาพของสมาธิพละที่อบรมปฏิบัติมา ยังให้สรีระสังขารของ

ท่านมิได้เนาเปื่อยผุพังอย่างน่าอัศจรรย์ ณ วัดจีนประชาสโมสรพระอาจารย์ตึกสี่ ได้ถึงแก่มรภาพลง ในปี พ.ศ. 2479 ด้วยท่านทรงคุณวิปัสสนาธุระ เมื่อท่านแก่มรภาพ ในอิริยาบถนั่งรูปกายจึงไม่เนาเปื่อย คณะศิษยานุศิษย์จึงลงรักปิดทองรูปกายของท่านไว้บูชา(วัดเทพพุทธาราม, 2537, หน้า 1-5)

หลังจากนั้นมาท่านพระอาจารย์เชียงหัง เจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสร ได้ทำหน้าที่รักษาการเจ้าอาวาสและดูแลวัดเทพพุทธาราม ระยะเวลาหนึ่ง ภายหลังท่านพระอาจารย์เชียงหัง ได้รับการสถาปนาเป็น พระอาจารย์จีนวังสมาธิวัตร เจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย รูปที่ 5 จึงได้ย้ายไปจำพรรษาที่วัดมิ่งกรมกลาวาสที่เขาวราช โดยมีพระภิกษุเชียงกุ่ม เชียงกี มาดูแลชั่วคราว และได้ขอลาออกจากตำแหน่งในเวลาต่อมา ส่งผลให้วัดเสื่อมโทรมลงไปชั่วขณะหนึ่ง

จนมาถึงยุคพระเดชพระคุณพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรฯ (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) อดีตเจ้าคณะใหญ่สงฆ์จีนนิกายรูปที่ 6 ได้รับภาระหน้าที่ และได้ขอประทานกราบเรียนเสนอ สมเด็จพระสังฆนายก ในสมัยนั้นเพื่ออนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการสงฆ์ขึ้นดูแลวัด โดยมีหลวงจีนธรรมนันท์จีนประพัทธ์ (อี่เม้ง) เป็นประธาน พระภิกษุเย็นเล็ก เป็นรองประธานรับหน้าที่ดูแลควบคุมกิจการต่าง ๆ ของวัดและมีพระภิกษุเย็นสู พระภิกษุเย็นเทียน พระภิกษุเชียงกุ่ม เป็นกรรมการ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2505ทางวัดได้สร้างวิหารพระบูรพาจารย์ กุฏิเจ้าอาวาส กุฏิสงฆ์ 16 ห้อง หอธรรม หอฉัน หอฉันรับอาคันตุกะเรียบร้อยแล้ว ยังคงมีแต่พระเจดีย์อุโบสถประจำวัดที่จะดำเนินการสร้างให้สำเร็จต่อไป

และในปีดังกล่าว คณะกรรมการได้จัดงานมหากุศล อาจารย์ยาภิเศกอัญเชิญสรีรกายของพระอาจารย์ตึกสี่ขึ้นประดิษฐาน ณ วิหารบูรพาจารย์ แล้วประกอบพิธีสวดมนต์อุทิศถวายเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน ต่อมา พ.ศ. 2512 พระเจดีย์อุโบสถประจำวัดได้สร้างสำเร็จลง โดยพึงบารมีของ พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรฯ (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) อดีตเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายรูปที่ 6 ตลอดจน คณะแรงแศกฐิตของสาธุชนและคณะองค์กรกุศลต่าง ๆ ทางวัดจึงได้ประชุมกำหนดงานผูกพันศัสมาขึ้นตั้งแต่วันที่ 16-24กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 รวม 9 วัน 9 คืน โดยขอประทานกราบทูลสมเด็จพระสังฆราช วัดมกุฏกษัตริยาราม ทรงเป็นองค์ประธานประกอบพิธีผูกพันศัสมา เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 การดำเนินการสร้างบูรณะวัดจึงสำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ ในยุคสมัยของพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรฯ (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) นับแต่นั้นมา วัดเทพพุทธาราม ก็มีภิกษุจำพรรษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันนามว่า “หลวงจีนใบฎีกา(เย็นเมี่ยง) ปกครองคณะสงฆ์และวัดเทพพุทธารามสืบต่อมา(คณะสงฆ์จีนนิกาย, 2531, หน้า 12-14)

กล่าวโดยสรุป วัดเทพพุทธาราม หรือวัดเขยีนสุดยี่ ก่อสร้างวัดมาเมื่อประมาณ 100 ปี ก่อน ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยพระอาจารย์ตึกสี่ และชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ วัด บนเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่เศษได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 9

กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504 และได้มีการก่อสร้างอาคารและทำนุบำรุงวัดอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยวัดได้เป็นศูนย์รวมและที่พึ่งทางใจของชาวมุขมจีนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ วัด รวมทั้งคนไทยเชื้อสายจีนทั้งในและต่างประเทศ ปัจจุบันวัดได้เป็นสถานที่เผยแพร่และเป็นสถานศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนานิกายมหายาน

บทที่ 4

วัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน

การศึกษา เรื่อง “วัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา องค์ประกอบของวัดเทพพุทธารามและการจัดองค์ประกอบทางความคิด ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนในพุทธศาสนา มหายาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1.องค์ประกอบของวัดเทพพุทธาราม
2. การจัดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมตามความเชื่อของพุทธศาสนามหายาน
- 3.ความหมายทางสัญลักษณ์ภายในวัดเทพพุทธาราม
- 4.ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณวัดเทพพุทธารามที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรมภายในวัดเทพพุทธาราม

องค์ประกอบของวัดเทพพุทธาราม

วัดเทพพุทธารามประกอบไปด้วยอาคารต่าง ๆ โดยมีรูปแบบ คือ มีเส้นแกนกลางของวัดเป็นหลักส่วนใหญ่ จะยาวจากทิศเหนือถึงทิศใต้ โดยเริ่มต้นที่อาคารชานหมื่น หรือประตูทางเข้าที่หันหน้าออกสู่ทิศใต้ ด้านซ้ายและด้านขวาของอาคารคือ หอระฆัง และหอกลอง ต่อจากอาคารชานหมื่นคือ อาคารหน้า หรืออาคารเทียบหว่างเตียน กับอาคารด้ายงเปาเตียน หรือพระอุโบสถ เป็นอาคารหลักของวัด และอาคารหลัง ซึ่งเป็นหอพระธรรม หรืออาคารเก็บพระไตรปิฎกหรือห้องสมุดของวัดอาคารดังกล่าวมีระเบียงทั้ง 2 ด้าน ส่วนอาคารประกอบทางด้านตะวันออก และตะวันตก มีวิหารบูรพาจารย์ผู้ก่อตั้งนิกาย วิหารพระโพธิสัตว์กวนอิม วิหารพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ และวิหารพระไภษัชยคุรุพุทธเจ้าที่ดูแลเรื่องยา แต่วัดเทพพุทธารามเพิ่มวิหารพระอรหันต์ 500 องค์ สอดแทรกความเชื่อว่าพระอรหันต์ 500 รูปนี้จะประทานให้เกิด โชคลาภ วาสนา การค้าเจริญรุ่งเรือง โดยจัดผังของวิหารเป็นแบบตัวเตียน คือ มีที่โล่งว่าง 4 แห่ง โดยทั่วไป ทางด้านซ้ายคือ ส่วนตะวันออกของอาคารหลัก จะจัดเป็นเขตสังฆาวาส มีกุฏิสงฆ์ และห้องธุรการสำหรับติดต่อกับฆราวาส ห้องครัว หอฉัน และห้องรับแขก ส่วนทางด้านขวาเป็นห้องทำสมาธิ ห้องปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ เป็นต้น

ศาสนสถานของวัดเทพพุทธาราม

ศาสนสถานในวัดเทพพุทธารามที่สำคัญ ประกอบด้วย วิหารพระรัตนตรัย พระอุโบสถ วิหารบูรพาจารย์ โพธิวนารามและศาลาเมตตาธรรม เป็นต้น ซึ่งจะขอนำมารายละเอียดบางประการจากหนังสือวัดเทพพุทธาราม (วัดเทพพุทธาราม, 2537, หน้า12-16) มาแสดงไว้โดยสังเขปดังนี้

1. วิหารพระรัตนตรัย

วิหารพระรัตนตรัย ด้านหน้าประตูทางเข้าวิหารมีจารึกด้วยอักษรฉันทภาษาทิเบต และภาษาจีน ภายในวิหารประกอบด้วยพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าพระอมิตาภะพุทธเจ้าพระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาพุทธเจ้าเป็นประธาน และพร้อมด้วยอัครสาวกทั้งสอง คือพระอานนท์เถระและพระ

มหากัสสปะมหาเถระด้านหน้าพระประธานมีแผ่นป้ายไม้แกะสลัก บันทึกโดยมหาอำมาตย์ตรีพระยาพิพัฒน์นคร ได้จารึกไว้ว่าวัดนี้สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2480 ภายในพระวิหารเป็นศิลปะจีนแท้เขียนลวดลายและรูปภาพตามความเชื่อของชาวจีน ด้านซ้ายมือของพระประธานเป็นที่ประดิษฐานของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ปางสหรัทธาสหสัทรเนตร และด้านขวามือเป็นที่ประดิษฐานของบูรพาจารย์นิกายฉวนคือ พระสังฆนายกมหาโพธิธรรม (หรือปรมาจารย์คัมมู) และพระสังฆปริณายกฮ่วยเหนิง (หรือเว่ยหลาง) ด้านข้างทั้งสองของวิหารประดิษฐานพระอรหันต์ทั้งสิบแปดองค์ (สิบแปดอรหันต์) ด้านซ้ายมือเป็นวิหารเทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนจีน และด้านขวามือเป็นสำนักงานเจ้าอาวาส และห้องเก็บพระคัมภีร์

2. พระอุโบสถ

พระอุโบสถก่อสร้างด้วยศิลปะจีนแท้ ประยุกต์ทิเบต ก่อสร้างเป็นรูปเจดีย์ทรงจีนสูง 7 ชั้น ด้านหน้าตรงข้ามประตูทางขึ้นพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานของพระเวทย์โพธิสัตว์ ด้านในเจดีย์มีพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าเป็นประธาน พร้อมด้วยพระอัครโพธิสัตว์สาวก คือพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ และพระสมันตภัทรโพธิสัตว์อยู่ด้านข้างทั้งสองข้าง สถาปัตยกรรมนี้สร้างขึ้นตามคติความเชื่อในพระสูตรมหายาน ชื่อพระสูตรว่า “อวตังสกคณทวายุหสูตร” ภายในเป็นภาพเขียนสีพระพุทธรูปเจ้าฝ่ายมหายาน และพุทธรูปยิตต์ฝ่ายมหายาน รอบอุโบสถเป็นใบเสมาแกะสลักจากหินเป็นรูปท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ศิลปะทิเบตและมีจารึกอักษรภาษาทิเบต ด้านข้างของพระอุโบสถเป็นกุฏิสงฆ์สองชั้น แบ่งเป็นห้อง ด้านขวามือเป็นหอฉัน และด้านหลังเป็น หออาคันตุกะการสร้างเจดีย์ทรงจีนสูง 7 ชั้นนั้น เป็นการสะท้อนความคิดความเชื่อ ที่สืบทอดต่อกันมาว่าเกี่ยวกับชาติภพต่าง ๆ ของพระพุทธรูป แต่ละชั้นถือเป็นตัวแทนของแต่ละชาติภพ ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการเวียนว่ายตายเกิดของผู้ทำความดีบำเพ็ญเพียรยอมได้เกิดในชาติภพที่ดีอยู่ในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ เป็นต้น

3. วิหารบูรพาจารย์

วิหารบูรพาจารย์อยู่ด้านหลังพระอุโบสถเจดีย์ เป็นวิหารบูรพาจารย์ ด้านล่างตรงกลางของวิหารเป็นที่ประดิษฐานของสี่ระชาตุของพระอริยเจ้าคัมมู ปฐมเจ้าอาวาส และป้ายบูรพาจารย์นิกายฉวนหรือเซนด้านขวามือเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อสัมฤทธิ์พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรฯ (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) ด้านซ้ายมือเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อสัมฤทธิ์ของพระอาจารย์จีนธรรมนันท์จินประพัทธ์ (เย็นชิมเถระ)

ด้านบนของวิหารบูรพาจารย์เป็นที่ประดิษฐานพระวัชรจารย์ฝ่ายวัชรยาน(บูรพาจารย์ฝ่ายวัชรยานทิเบต) ตรงกลางเป็นซุ้มประดิษฐานพระเบญจพุทธ โดยประดิษฐานพระไวโรจนพุทธเจ้า

ศิลปะผสมปางทิเบตเป็นประธาน และสองข้างตกแต่ง ด้วยรูปภาพของพระบูรพาจารย์ฝ่ายวัชรยาน คือ ท่านคุรุปัทมสมภพ (คุรุริน โปเช) ท่านมหาสิทธิวิทธรา ริโวเชครูปทอป เชนโป ท่านพระมหาวัชรจารย์ชีวินพุทธะนอร์ รินโปเช และท่านมหาวัชรจารย์ทริมชินคุนดักกริน โปเช (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) สถาปัตยกรรมภายในตกแต่งแบบทิเบตส่วนภายนอกของวิหารบูรพาจารย์ ทางด้านซ้ายมือของวิหารเป็นวิหารพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ด้านขวามือเป็นวิหารพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์

4. สวนโพธิวนาราม

สวนโพธิวนารามเป็นสวนป่าที่เงียบสงบอยู่ด้านหลังวัดมีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ ประกอบด้วยต้นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่จำนวนมาก มีศาลาทรงจีน เดิมใช้เป็นที่ฝึกวิปัสสนากรรมฐานของภิกษุสงฆ์ ด้านหลังสวนป่า เป็นหอปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มีพระอมิตาภพุทธเจ้าและพระอัครสาวกทั้งสองเป็นประธาน และมีอาคารที่พักสำหรับอาคันตุกะ ที่จะมาพักปฏิบัติธรรมภายในวัด ส่วนด้านล่างของหอปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่เก็บอัฐิ

5. ศาลาเมตตาธรรม

ศาลาเมตตาธรรมตั้งอยู่ในสวนโพธิวนารามสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2521 โดยพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) สำหรับเป็นที่ประดิษฐานอัฐิธาตุ และรูปหล่อของท่านหลวงจีนเย็นฮวงซึ่งเป็นศิษย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและนำไปเป็นแบบอย่างของความเพียรพยายามปฏิบัติธรรม เพื่อบรรลุมรรคผล ตามวิถีทางแห่งโพธิสัตว์มรรค

พระสงฆ์

1. คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย

คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทยเป็นคณะสงฆ์นิกายมหายานถือกำเนิดมาจากชาวจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารบนแผ่นดินไทย นำเอาวัฒนธรรมศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของตนเข้ามาประพติดปฏิบัติ แรกเริ่มที่ยังไม่มีพระภิกษุ ชาวจีนได้สร้างศาลเจ้าขึ้นก่อนเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระภิกษุจีนแถบมณฑลกวางตุ้งจาริกเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจมากขึ้น จึงนำไปสู่การจัดระเบียบการบริหารการปกครอง

คณะสงฆ์จีนได้ถือกำเนิดขึ้นบนแผ่นดินไทยและมีความเจริญสืบเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน ประวัติชนชาติไทยและจีนได้มีการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้า จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรสุโขทัยได้ก่อตั้งขึ้น ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศก็เพิ่มพูนขึ้น ชาวจีนจากมณฑลกวางตุ้งและฮกเกี้ยนได้ทะยอยมาทำมาหากินในไทย และได้ไปนำเทคนิคการทำกระเบื้องเคลือบ (สังคโลก) มาสู่ประเทศไทย

ในสมัยอยุธยาชาวจีนในประเทศไทยมีจำนวนมากขึ้น จนเกิดเป็นย่านชาวจีนขึ้น และมีชาวจีนเข้ารับราชการในราชสำนักไทย จนอยุธยาเสียแก่ข้าศึก พระยากำแพงเพชร (ตากสิน) ผู้มีบิดาเป็นชาวจีนได้นำทหารไทย-จีน ฝ่าวงล้อมข้าศึกและกอบกู้เอกราชไทยได้สำเร็จ โดยตั้งราชธานีที่กรุงธนบุรีในระหว่างสมัยทั้งสามที่ผ่านมา ชาวจีนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าปะปนกัน คงมีเพียงศาลเจ้าแบบจีน ยังไม่มีการสร้างวัดขึ้น ชาวจีนคงอาศัยทำบุญในวัดไทยนั่นเอง

สมัยกรุงธนบุรี ประเทศเวียดนามเกิดกบฏ ชาวเวียดนามอพยพมาไทยจำนวนมาก ชาวจีนและญวนได้ร่วมกันสร้างวัดให้พระสงฆ์อนัมนิกายจำพรรษาหลายแห่ง จนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์สถาปนาเมื่อปี พ.ศ. 2325 ในรัชกาลที่ 1 ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมเป็นที่อยู่อาศัยของพระยาราชเศรษฐี และพวกจีน โดยโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายพวกจีนไปอยู่ที่บริเวณวัดสัมพันธวงศ์ (ปัจจุบันที่เรียกว่าสำเพ็ง) สมัยรัชกาลที่ 3 ทั้งสองประเทศมีการติดต่อกันทางด้านศิลปกรรมเพิ่มขึ้นเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 โปรดสร้างพระอารามและยังโปรดศิลปพระราชนิยมแบบจีน

สมัยรัชกาลที่ 5 พระอาจารย์สกลแห่งพระเถระนิกายเถรวาทหรือนิกายเซ็นสาขาหลินฉี (วิปัสสนากรรมฐาน) ชาวจีน จาริกมาจากประเทศจีน ราวก่อนปี พ.ศ. 2414 และพำนักจำพรรษาที่วิหารพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์รังควอนิมชื่อ “ข่งสกอ” มีป้ายชื่อลงปีรัชกาลเฉียนหลง ปีกีบ้ำ (ค.ศ. 1795) ตรงกับ พ.ศ. 2338 กล่าวกันว่าสร้างโดยชาวจีนในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ก่อนสร้างวัดกุศลสมาคร ฝ่ายอนัมนิกาย (วัดญวน) ได้มีพระอนัมนมาอาศัยพักอยู่ชั่วคราว เมื่อสร้างวัดเสร็จจึงย้ายไปอยู่วัดญวน

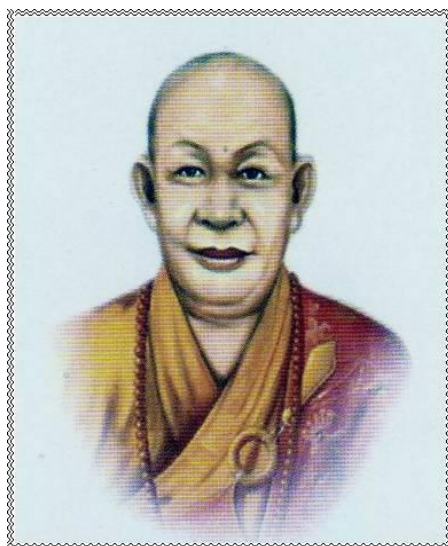
สาธุชนชาวจีนได้เห็นจริยวัตรท่านนำเลื่อมใสศรัทธาจึงช่วยท่านปฏิสังขรณ์วิหารพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเป็น “ข่งสกอ” มีป้ายชื่อลงปี พ.ศ. 2430 (รัชกาลทวงสุปีที่ 13 ค.ศ. 1887) แล้วกราบบังคมทูลขอพระราชทานนามวัดจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงทรงพระราชทานนามวัดว่า “วัดบำเพ็ญจีนพรต” (ปัจจุบันยังมีป้ายพระราชทานนามวัดประดิษฐานอยู่ด้านหน้าอุโบสถ) และทรงโปรดพระราชทานสมณศักดิ์ พระอาจารย์สกลแห่งเป็นพระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร เจ้าคณะใหญ่จีนนิกายรูปแรก

นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุ ไสซันชาวมณฑลหูหนานจาริกมาพำนัก ในอารามร้าง ต.บ้านหม้อ ต่อมาได้บูรณะเป็นวัดทิพยวารีวิหาร (กำโล่วยี่)

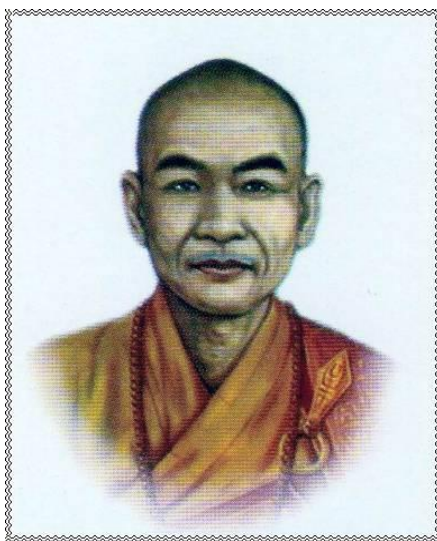
กาลต่อมาเมื่อพระสงฆ์ฝ่ายจีนมีมากขึ้น พระอาจารย์สกเห็งเห็นควรขยายอารามให้พอเหมาะแก่จำนวนพระสงฆ์ จึงได้สร้างวัดมังกรกมลาวาส(เล่งเน่ยยี่) ขึ้น ปรากฏเป็นอารามฝ่ายจีนนิกายที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยในครั้งนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการบริหาร ปกครอง คณะสงฆ์จีนนิกายต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้สถาปนา พระอาจารย์สกเห็ง เป็นที่พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตรเจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย ดูแลบริหารปกครองพระสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย ทั้งตำแหน่งปลัดซ้าย ปลัดขวา เพื่อช่วยบริหารปกครอง และมีพัศดยพร้อมสมณบริวารประกอบสมณศักดิ์ด้วย (คณะสงฆ์จีนนิกาย,2531, หน้า 270 -274)

2. ลำดับเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายจีนนิกาย

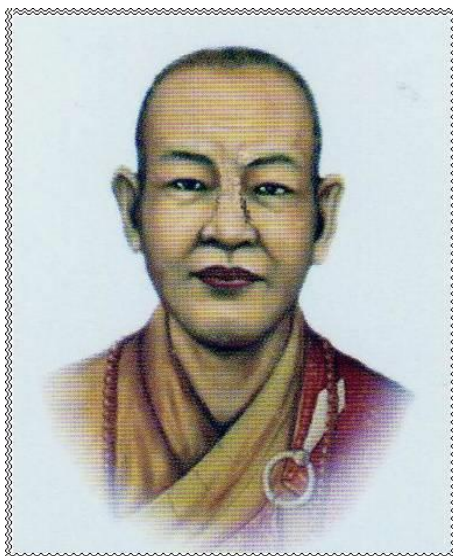
ภาพที่ 4 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (สกเห็งมหาเถระ) สถิต ณ วัดมังกกรมลาวาส

พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (สกเห็ง) เป็นปฐมบูรพาจารย์วัดบำเพ็ญจินพรต(ย่งฮกยี่)วัดมังกกรมลาวาส(เล่งเน่ยยี่)วัดจีนประชาส โมสร(เล่งฮกยี่) ละเชิงเทรามีศิษย์รูปสำคัญคือ พระอาจารย์ กวยหงอพระอาจารย์กวยลิ่ง

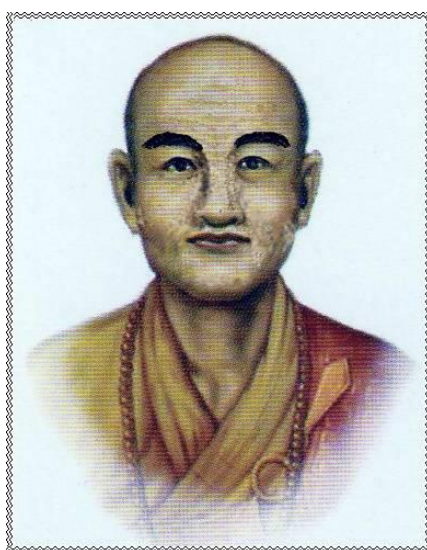
ภาพที่ 5 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร(กวยหงอมหาเถระ) สถิต ณ วัดมังกกรมลาวาส

พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (กวยหงอ) เจ้าอาวาสวัดมังกกรมลาวาส รูปที่ 2 และมีศิษย์รูปสำคัญ คือ พระอาจารย์ตี่ก๊ฮี่

ภาพที่ 6 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร(โล้วเซ่งมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส

พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (โล้วเซ่ง) เจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส รูปที่ 6 ต่อมาลาออก และเดินทางกลับประเทศจีน พระภิกษุฟุกยี่นรักษาการเจ้าอาวาสแทน บุคนี้ “พระอาจารย์ตักฮี้” ได้สร้างวัดเทพพุทธาราม (เซียนสุดยี่) จ.ชลบุรีและบรรพชาศิษย์จำนวนมากรูปสำคัญได้แก่ พระอาจารย์เซียงหงี พระอาจารย์ เซียงกีพระอาจารย์เซียงชีว

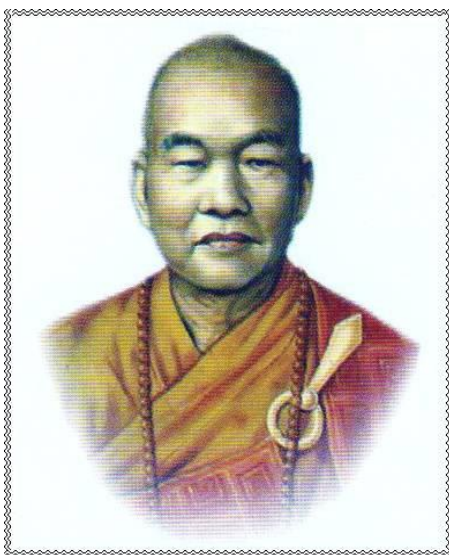

ภาพที่ 7 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร(ย่งปิงมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส

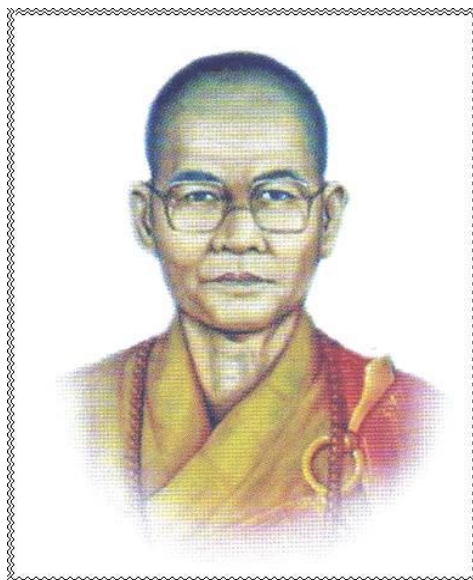
ภาพที่ 8 พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร(เซียงหังมหาเถระ) สถิต ณ วัดมิ่งกรมลาวาส

พระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร (เซียงหัง) ก่อนได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย ท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสร และวัดเทพพุทธารามมาก่อนหลังจากได้รับการสถาปนาแล้วจึงย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาสรูปที่ 8ยุคนี้พระอาจารย์เซียงกิศิษย์ผู้พี่ได้จาริกไปสร้างวัด เชนจู้ยี่ (ถ้าประทุน)เซงฮงยี่ เขาพระพุทบาทสระบุรีสำนักสงฆ์มีกักรุงเทพฯ พระอาจารย์เซียงกิศิษย์บุตร หลานสืบสายคณะสงฆ์จีนนิกาย ที่สำคัญ คือ พระอาจารย์ชุ่นเคียงพระอาจารย์อ้วเคียม (ถ่งจ้วน)

ภาพที่ 9 พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร(โพธิ์แจ่มมหาเถระ) สถิต ณ วัดโพธิ์แมนคุณาราม

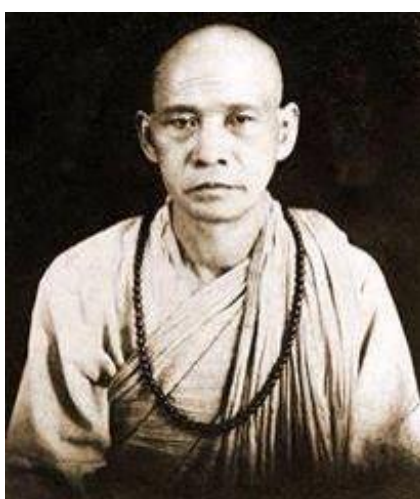
พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) บรรพชาในสำนักพระอาจารย์อ้วเคียม ณ วัดเซงจู้ยี่ ท่านเป็นผู้พัฒนาคณะสงฆ์จีนนิกาย สูยุคใหม่เป็นปฐมบูรพาจารย์ วัดโพธิ์เย็นกาญจนบุรีวัดโพธิ์แมนคุณารามกรุงเทพฯวัดโพธิ์ตัดตาราม ชลบุรีและสำนักสงฆ์หลับฟ้ากรุงเทพฯรวมทั้งวางรากฐาน อุปสมบทกรรม บูรณะปฏิสังขรณ์ พระอารามจีนนิกาย จำนวนมาก ท่านได้วางรากฐาน ความมั่นคงของคณะสงฆ์จีนนิกายจนเป็นปึกแผ่น

ภาพที่ 10 พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (ท่านเจ้าคุณเย็นเต็ก) สถิตินวัด โปธิ์แมนคุณาราม

พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (เย็นเต็ก) บรรพชาอุปสมบทในสำนักพระอาจารย์ โปธิ์แจ่มมหาเถระ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสงฆ์จีนนิกาย เจ้าอาวาสวัด โปธิ์แมนคุณารามและบุกเบิกสร้างวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณารามเพื่อวางรากฐานการศึกษาศาสนาแก่คณะสงฆ์ ในภาคเหนือของไทย (คณะสงฆ์จีนนิกาย, 2531, หน้า 274-278)

3. ลำดับเจ้าอาวาส/ รักษาการเจ้าอาวาส

ภาพที่ 11 พระอาจารย์ต๊ะฮี้

1. พระอาจารย์ตื้อเจ้าอาวาส ผู้ก่อตั้งวัดเทพพุทธาราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2479
2. พระอาจารย์เย็นเสีกรักษาการเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ถึง พ.ศ. 2518
3. พระอาจารย์จีนวินยานุกร (เย็นเจียง) รักษาการเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึง

พ.ศ. 2523

4. หลวงจินธรรมนาทจีนประพันธ์ (เย็นชิม) เจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2550
5. หลวงจินใบฎีกา (เย็นเมียง) เจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ถึง ปัจจุบัน

(วัดเทพพุทธาราม, 2537, หน้า 4-7)

กิจกรรมทางศาสนา

วัดเทพพุทธารามเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียงมีพุทธศาสนิกชนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติหรือผู้ที่มีจิตศรัทธามาศึกษาปฏิบัติธรรมและเยี่ยมชมสถานที่อันสงบร่มรื่นของวัดอยู่อย่างเป็นนิจอาทิเช่น ด้านการศึกษา วัดเทพพุทธารามเป็นวัดที่มีการแปลพระสูตรจากต้นฉบับภาษาจีน สู่อักษรภาษาไทย ออกเผยแผ่สู่สาธารณชนขณะที่ด้านพิธีกรรม วัดเทพพุทธารามยังเป็นที่ยอมรับนับถือกันในประเทศไทยและมีพิธีกรรมปฏิบัติเป็นการเฉพาะตนตามหลักศรัทธาและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมชาวไทยที่ยึดถือเป็นแบบอย่างพิธีกรรมสำคัญของพุทธศาสนานิกายมหายานมีดังนี้

1. พิธีตรุษจีน

เป็นวันขึ้นปีใหม่ของจีนคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนมีการไหว้บรรพบุรุษและทำบุญไหว้พระวัดเทพพุทธารามมีการเชิญประชาชนไหว้พระอรหันต์ 500 องค์ซึ่งแกะด้วยไม้เนื้อหอมจากประเทศจีนเป็นพระอารามแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีรูปแกะสลักพระอรหันต์ทั้ง 500 องค์เพื่อความศิริมงคลแก่ตัวท่านและครอบครัวและมีการสะเดาะเคราะห์แก้ปีชง “ให้ช่วยเอี้ย” เทพเจ้าผู้คุ้มครองดวงชะตาให้ช่วยเอี้ยเป็นเทพเจ้าผู้คุ้มครองดวงชะตา โดยคำว่า ใต้ แปลว่า ใหญ่กว่า หรือ กว่าช่วย แปลว่า ้วย หรือ อายุและ เอี้ย แปลว่า เทพเจ้า หรือ คนที่มีอำนาจจะมีประจำปีนักษัตรหนึ่งรอบนักษัตรมี 12 ปี 5 รอบ ก็เท่ากับ 60 ปีชาวจีนถือ 5 รอบเป็นรอบนักษัตรใหญ่บนฟ้าจึงมีดาว 60 ดวง หรือให้ช่วยเอี้ย 60 องค์วาระเทศกาลของแต่ละองค์มีเพียง 1 ปีเท่านั้นหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไปคณะดาวให้ช่วยเอี้ยล้วนเป็นดาวคู่เข้มงวดกวดขันตั้งผู้คุ้มกฏ หละหลวมไม่ได้ไม่เช่นนั้นชะตาประจำปีจะเคลื่อนเพี้ยนปีไหนใครชงก็ต้องเข้าไปรายงานตัวขอสยบอ่อนวอนให้ท่านผ่อนหนักเป็นเบาสลายเบาให้จางหายซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของ หลวงจินใบฎีกา (เย็นเมียง) เจ้าอาวาสวัดเทพพุทธารามที่กล่าวว่า การไหว้พระอรหันต์ 500 องค์ที่แกะด้วยไม้เนื้อหอมจากประเทศจีนเพื่อความศิริมงคลแก่ตัวท่านและครอบครัว (หลวงจิน ใบฎีกา (เย็นเมียง), สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2557)

2. พิธีกินเจ

พิธีกินเจ เป็นเทศกาลถือศีลกินผักและไม่กินเนื้อสัตว์และผักห้าอย่างที่ทำให้เกิดกำหนด พิธีกินเจวัดเทพพุทธารามพระพุทธรศาสนาฝ่ายนิคายมหายาน พิธีการกินเจของทางวัดไม่มีพิธีกรรมที่สลับซับซ้อนโดยทางวัดจะเริ่มจัดพิธีกินเจตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำเดือน 9 ไปจนถึงวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ของจีนทุกปี ณ บริเวณวิหารพระโพธิสัตว์กวนอิมในวันแรกของเทศกาล พระสงฆ์จะทำการเจริญพระพุทธรมนต์เปิดมณฑลพิธีอัญเชิญพระพุทธรเจ้า 7 พระองค์ และพระโพธิสัตว์อีก 2 พระองค์มาเป็นประธานในพิธีกินเจและตลอดระยะเวลาในช่วงเทศกาลจะมีพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธรมนต์เป็นช่วง ๆ พระสูตรที่จะใช้ในการสวดเช่นคือ บทอธิติพุทธอุตรดารานิรภัยอายุวัฒนวิเศษสูตร หรือ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์สัณตมุขปรวรวรต ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร และพระสหัสพุทธนามสูตร เป็นต้นนอกจากนั้นในวันสุดท้ายของเทศกาลกินเจทางวัดจะได้จัดพิธีโยคแปรตพลีเพื่ออุทิศบุญกุศลที่ได้กระทำมาทั้งหมดตลอด 9 วันให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ สอดคล้องกับความเชื่อของหลวงจีน เสี่ยเฮ่าผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพพุทธารามที่กล่าวไว้ (หลวงจีน เสี่ยเฮ่า, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2557)

3. พิธีทิ้งกระจาดแจกไทยทาน

พิธีทิ้งกระจาดแจกไทยทาน จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจีน ประมาณปลายเดือนสิงหาคม หรือต้นเดือนกันยายน ตามปฏิทินไทยเป็นพิธีไหว้บรรพบุรุษและแจกไทยทานเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ประชาชนวัดเทพพุทธารามจะกำหนดให้เป็น “วันทิ้งกระจาด” (อุ้งเส่งหวย) พิธีการทิ้งกระจาดนี้ชาวจีนจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ซีโกว” แปลว่า การบริจาคทานให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ บางแห่งเรียกว่า “โหวโต่ว” แปลว่า การโปรดสัตว์ พิธีกรรมนี้มีที่มาจากพระสูตรจีนที่ชื่อ “แปรตมุขอักษิณวาลยสรการนามธารณีสสูตร” ได้สาธยายเอาไว้ดังต่อไปนี้

สมัยหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จประทับนั่งแสดงธรรมเทศนา ณ นิโครธาราม นครกบิลพัสดุ์ ซึ่งในขณะนั้นพระอานนท์ได้ทำการปลีกวิเวกไปเข้าฌานสมาบัติอยู่ที่ใต้ต้นโคณต้นไม้ใหญ่ ขณะที่พระอานนท์กำลังนั่งบำเพ็ญเพียรอยู่นั้น ได้มีสุรกายตนหนึ่งนามว่า “อักษิณวาลมุขแปรต” (เอี่ยมเข้า ในภาษาจีน) มาปรากฏตัวอยู่เบื้องหน้า ซึ่งแปรตตนนี้มีรูปร่างสูงใหญ่ มีใบหน้าเขียว แสยะแยกเขียว โดยที่ตามตัวมีแต่หนังหุ้มกระดูกล้าคอเท่าฐเข้ม มีเปลวไฟโชติช่วงออกมาจากปากอยู่ตลอดเวลา อักษิณวาลมุขแปรตได้กล่าวกับพระอานนท์ โดยบอกว่า พระอานนท์จะถึงกาลมรณะในอีกเพียง 3 วันข้างหน้าจากนั้นท่านต้องไปเกิดในเปรตภูมิได้รับความทุกข์ทรมานด้วยความหิวโหยอย่างแสนสาหัส หากพระเถระเจ้าปรารถนาจะมีอายุยืนยาว ขอให้ท่านได้ทำพิธีมหาทานอุทิศข้าวของเครื่องใช้และเครื่องบริโภคเป็นไทยทานแก่ฝูงเปรตด้วยเมื่อแปรตตนนั้นกล่าวจบแล้วก็หายไปทันที พระอานนท์นั้นยังไม่ได้บรรลุในอรหัตตจึงเกิดความตกใจกลัว จึงไปเข้าเฝ้าทูลถามพระพุทธรองค์เพื่อขอให้พระพุทธรองค์แถลงไขในเรื่องนี้

พระพุทธองค์เมื่อได้ฟังเรื่องราวของ อัครนิवालมุขเปรตแล้วจึงได้ตรัสแก่พระอานนท์ว่าในอดีตเมื่อพระองค์ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ในสำนักพระอวโลกิตेशวรโพธิสัตว์นั้น พระโพธิสัตว์ได้ตรัสเทศนาถึง “พิธีโยคเปรตพลี” เพื่อโปรดเหล่าเปรตและสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้น อัครนิवालมุขเปรตคนนั้น ซึ่งก็คือ พระอวโลกิตेशวรโพธิสัตว์ หรือ พระโพธิสัตว์กวนอิม ผู้มีปณิธานที่จะโปรดสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้นิรมิตกายมาเพื่อเป็นอุบายให้พระพุทธองค์แสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับพิธีโยคเปรตพลีอุทิศแก่พระอานนท์เพื่อโปรดสัตว์ไตรภูมิเป็นปฐมกาล

หลังจากนั้นพิธีนี้ได้เป็นแนวทางปฏิบัติของนิกายมนตรยาน เพื่อแสดงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระโพธิสัตว์ต่อเหล่าสัตว์โลกทั้งหลาย เมื่อมีการแปลพระสูตรเป็นภาษาจีน พิธีนี้จึงมีการถ่ายทอดสืบเนื่องต่อมาเรื่อย ๆ แม้หลังสมัยพระพุทธเจ้าปรินิพพานต่อมาภายหลังราชวงศ์ถังของประเทศจีนพิธีนี้จึงเป็นที่นิยมแพร่หลายออกไป จนเป็นที่นิยมของประชาชนมีการประกอบพิธีทั่วไปทั้งในงานศพ ในงานวันเกิด ในเทศกาลสารทจีนเดือน 7 และในเทศกาลอื่น ๆ รวมทั้งในเทศกาลกินเจก็จะต้องมีพิธีกรรมนี้ ซึ่งแม้แต่ในศาสนาเต๋าก็รับแนวคิดนี้จากพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน นอกจากนี้ยังเป็นประเพณีนิยมในประเทศที่รับพระพุทธศาสนาจากจีน เช่น ญี่ปุ่น และเกาหลี ก็ได้รับความนิยมด้วย

พิธีกรรมที่กระจัดจางมีที่มาของความเชื่อตามคติของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ว่ามนุษย์และสัตว์เมื่อถึงแก่กรรมแล้วยังคงมีดวงวิญญาณอยู่ และถูกกักขังอยู่ในนรกทั้ง 18 ขุม พระยายมราชเป็นผู้ควบคุมดวงวิญญาณเหล่านั้น โดยมีพระโพธิสัตว์อวโลกิตेशวรคอยควบคุมพระยายมราชอีกทีหนึ่งพิธีที่กระจัดจางถือเป็นการทำบุญเพื่อเชิญดวงวิญญาณทั้งหลายมารับส่วนบุญและรับการเช่นไหว้ เพื่อให้ดวงวิญญาณเหล่านั้นได้อยู่อย่างสุขสงบไม่ไปรบกวนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ และเพื่อเป็นการแจกทานให้แก่ดวงวิญญาณที่ไร้ญาติรวมทั้งเป็นการโปรยทานให้แก่ผู้ที่ยากจนขัดสนที่ยังมีชีวิตอยู่อีกทางหนึ่งด้วยซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของนายจิตติ พงษ์ไพโรจน์ประธานกรรมการโรงเจชลบุรี ที่กล่าวว่า

“การที่กระจัดจางนี้ชาวจีนจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ซีโกว” แปลว่า การบริจาคทานให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ ซึ่งบางแห่งก็เรียกว่า “โหวโต่ว” แปลว่า การโปรดสัตว์ ซึ่งพิธีกรรมนี้มีที่มาจากพระสูตรจีนที่ชื่อ “เปรตมุขอัครนิवालยสรการนามธารณีสสูตรพิธีที่กระจัดจางถือเป็นการทำบุญเพื่อเชิญดวงวิญญาณทั้งหลายมารับส่วนบุญและรับการเช่นไหว้ เพื่อให้ดวงวิญญาณเหล่านั้นได้อยู่อย่างสุขสงบไม่ไปรบกวนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ และเพื่อเป็นการแจกทานให้แก่ดวงวิญญาณที่ไร้ญาติรวมทั้งเป็นการโปรยทาน” (จิตติ พงษ์ไพโรจน์, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2557)

4. พิธีงตึก

พิธีงเด็กเป็นพิธีสวดของคนจีนเวลามีคนตายเรียกว่าสวดกงเต็กคล้ายกับการสวด
อภิธรรมของไทย โดยจะมีการสวดพระอภิธรรมก่อน เช่น สวดพระอภิธรรม (สวดไทย และสวดจีน)
เมื่อครบ 7 วันจึงทำพิธีงเด็ก โดยคณะสงฆ์จีนนิกายการประกอบพิธีงเด็กยึดถือกระทำกันในหมู่
ชาวไทยเชื้อสายจีนมาตลอด โดยมีการจัดทำกันในศาลาสวดศพ หรือสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ ซึ่ง
จะต้องมีบริเวณในการทำพิธีที่กว้างขวาง ซึ่งในปัจจุบันนี้ การประกอบพิธีงเด็กนั้น แบ่งได้ 2 แบบ
ตามช่วงเวลาของระยะเวลาการประกอบพิธีคือ งานเช้าเป็นการจัดทำพิธีงเด็ก ในช่วงเช้าถึงเที่ยง
ประมาณ 09.00 น.-12.00 น. และงานบ่ายเป็นการจัดทำพิธีงเด็ก ในช่วงบ่ายถึงค่ำ ประมาณ 14.00
น.-22.00 น. ในปัจจุบันนี้ ขั้นตอนหรือลำดับขั้นของการทำพิธีบางพิธี ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปกับ
ลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีงเด็กในอดีต เนื่องจากบางพิธีมีการเพิ่มเข้ามา และมีบางพิธีไม่มีการ
ประกอบแล้วในปัจจุบัน(วัดเทพพุทธาราม,2537, หน้า 18)

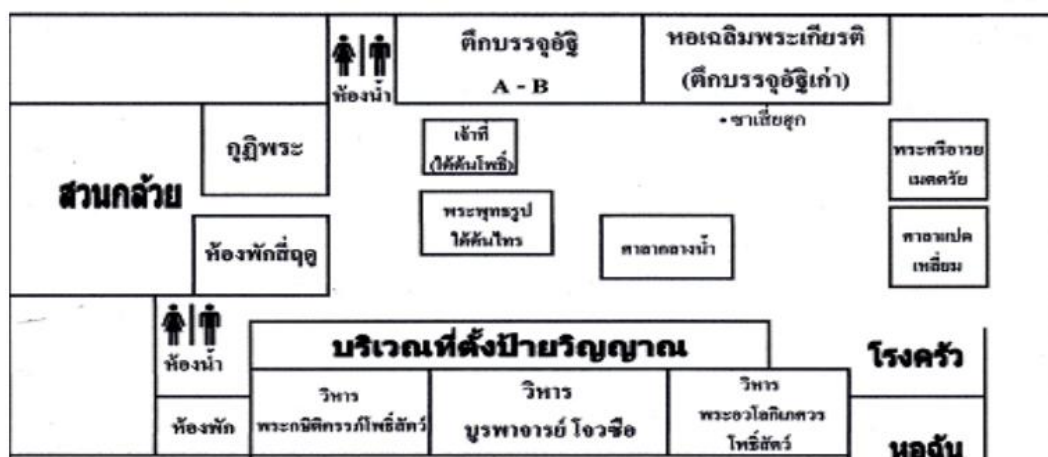
5. เทศกาลวันไหว้พระจันทร์

เทศกาลวันไหว้พระจันทร์ เป็นเทศกาลสำคัญของชาวจีน ซึ่งชาวจีนเปรียบพระจันทร์
เสมือนเป็นเพศหญิง การไหว้พระจันทร์ถือเป็นการบูชาเพศแม่และเปรียบเสมือนการไหว้เจ้าแม่
กวนอิมด้วยสิ่งของที่จะใช้ในการเช่น ไหว้ดังนี้ ประกอบด้วย น้ำชา4แก้วอาหารเจ 4 อย่างขนมหวาน
4 อย่างขนมไหว้พระจันทร์ 4 ลูกผลไม้ 4 อย่างของใช้ส่วนตัวของผู้หญิงกระดาสไหว้พระจันทร์
กระดาสเงิน กระดาสทอง เป็นต้น พิธีไหว้เริ่มหลัง 6 โมงเย็นไปแล้ว ตั้งโต๊ะหันไปทางหน้าบ้าน
หรือตามทิศทางฮวงจุ้ยของแต่ละปีเกิด ไหว้ด้วยรูป 3 หรือ 5 ดอก หรือ 3 ดอกอธิษฐานต่อดวง
จันทร์ หรือสวดพระคัมภีร์แม่พระจันทร์เพื่อขอโชคลาภ และความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองครอบครัว
และญาติพี่น้อง เป็นต้น

การจัดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมตามความเชื่อของพุทธศาสนมหายาน

แผนผังวัด

พระพุทธรูปศาสนานิกายมหายานแม้ว่าจะมีหลากหลายนิกาย รวมทั้งลักษณะทาง
สถาปัตยกรรมและพื้นที่ในการก่อสร้างตัวอาคารจะแตกต่างกันไป แต่สำหรับผังของศาสนสถาน
โดยรวม จะมีลักษณะที่เหมือนและคล้ายกัน

ภาพที่ 12 แผนที่วัดเทพพุทธาราม จ. ชลบุรี

อาคารต่าง ๆ ของวัดเทพพุทธารามแบบที่สร้างบนที่ราบ

วัดเทพพุทธารามแบบที่สร้างบนที่ราบนี้นิยมสร้างเจดีย์หรือสถูปเป็นหลักตั้งนั้นฝั่งของวัดจึงถือเอาเจดีย์หรือสถูปเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพราะเจดีย์หรือสถูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธรศานานั่นเอง ในช่วงนี้เมื่อมีการสร้างวัดทางพระพุทธศาสนาจึงนิยมเรียกว่า“ละเมี้ยว”แปลว่า วัดเจดีย์ หรือวัดสถูป อาคารของวัดแบบนี้ นอกจากจะต้องมีระเบียงล้อมรอบแล้ว อาคารภายในระเบียงยังต้องจัดแบ่งเป็นอาคารส่วนหน้า อาคารส่วนหลัง และที่พำนักของสงฆ์ ความนิยมสร้างเจดีย์หรือสถูปในวัดจึงกลับมาเป็นที่นับถือของชาวจีนอีก

การถวายเป็นบ้านให้แก่วัดได้กลายเป็นกระแสสังคมที่ผู้มียศศักดิ์นิยมปฏิบัติกัน พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลาย รวมทั้งบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ต่างถวายเป็นเรือนให้แก่วัด จึงทำให้วัดในยุคนี้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเหมือนกับที่อยู่อาศัยอย่างมาก อาคารหลักของบ้านจึงกลายเป็นวิหาร ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป แทนการสร้างเจดีย์หรือสถูป สถาปัตยกรรมของวัดได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่มีเจดีย์หรือสถูปเป็นส่วนสำคัญของวัด ก็กลับกลายเป็นกลุ่มอาคารที่มีผังเป็นระบบ โดยมีวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปเป็นศูนย์กลางของวัด เจดีย์หรือสถูปจึงลด

ความสำคัญลง ทำให้วัดที่สร้างขึ้นในสมัยนี้หลายแห่งไม่มีเจดีย์หรือสถูป ดังนั้นการเรียกขานวัดในสมัยนี้จึงไม่อาจเรียกว่า วัดเจดีย์ หรือวัดสถูปได้อีกต่อไป

วัดใดจะสร้างเจดีย์หรือสถูป ก็ต้องสร้างให้แยกออกจากตัววัด โดยอาจสร้างไว้ด้านหน้า ด้านหลัง หรือด้านข้างของอาคารก็ได้ เจดีย์หรือสถูปจึงถือว่าเป็นส่วนประกอบของวัดไปในที่สุด

ภาพที่ 13 สถาปัตยกรรมแบบจีนของวัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

ภาพที่ 14 อาคารหน้า และเจดีย์ที่สร้างอยู่กลางวัด ที่วัดเทพพุทธาราม จ. ชลบุรี

รูปแบบของอาคารหลักและองค์ประกอบอื่น ๆ

1. กลุ่มอาคารวิหารอรหันต์

วิหารพระอรหันต์ 500 องค์ สอดแทรกความเชื่อว่าพระอรหันต์ 500 รูปนี้จะประทานให้เกิดโชคลาภ ความสำเร็จ การค้าเจริญรุ่งเรือง โดยจัดผังของวิหารเป็นแบบตัวเกียน คือ มีที่โล่งว่าง 4 แห่ง โดยทั่วไป ทางด้านซ้ายคือ ส่วนตะวันออกของอาคารหลัก

ภาพที่ 15 วิหารพระอรหันต์ 500 องค์ ภายในอาคารประกอบ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

2. อาคารซานเหมิน หรืออาคาร 3 ประตู

อาคาร 3 ประตู เป็นอาคารหน้าสุดของวัดที่มีประตูเปิดสู่ด้านใน จะแบ่งเป็น 3 ช่อง หรือ 3 ประตูทางเข้า โดยประตูกลางจะเป็นประตูใหญ่ อีก 2 ประตูซ้ายและขวา จะเล็กกว่าประตูกลาง เล็กน้อย การที่ให้เป็น 3 ประตู เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการหลุดพ้น และเมื่อเข้าสู่ประตูกลางจะมี มนุษย์ทองคำยืนถือกระบองอยู่ 2 ข้าง ทั้งข้างซ้ายและขวา มนุษย์ทองคำสื่อความหมายว่า เป็นมนุษย์ ที่แข็งแรง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้ มนุษย์ทองคำนี้ เป็นองค์รักษ์ คู่ครองพระพุทธเจ้าและพระธรรม แต่เดิมมีอยู่เพียงรูปเดียว ต่อมาได้เพิ่มเป็น 2 รูปยืนประจำอยู่ที่ ทางเข้า 2 ข้าง

ภาพที่ 16 อาคารหน้า วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

ภาพที่ 17 อาคารหน้า 3 ประตู วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

ภาพที่ 18 อาคารหน้าที่มีองค์ศรีศุ่มครอง 2 ข้าง วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

3. อาคารหน้าหรือเทียนหวางเตี้ยน หรือวิหารเทพแห่งสวรรค์

วิหารเทพแห่งสวรรค์บริเวณด้านในตรงประตูทางเข้าของอาคาร เป็นที่ประดิษฐานพระศรีอาริยมตไตรย หรือเรียกว่า พระเมตไตรยพวงพลัย ประทับนั่ง หันหน้ามองออกด้านนอก กล่าวกัน

ว่า ท่านคือ พระณัฐยาม เดิมชื่อ ชีรื่อ เป็นพระอ้วน มีหน้าตาอ้วนอ้วน เมื่อใกล้มรณภาพ ท่านได้กล่าว
ว่า ท่านเป็นร่างแปลงของพระศรีอาริยมตไตรย จึงอาจกล่าวได้ว่า ท่านเป็นพระเมตไตรยแบบจีน
แต่ในบทสวดบางบท ก็มีที่กล่าวว่า พระศรีอาริยมตไตรยเป็นชาวอินเดียได้ และเป็นสาวกของ
พระพุทธเจ้า หลังจากคำสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลาย เป็นระยะเวลาหนึ่งหมื่นปีแล้ว ความเข้าใจ
ในเรื่องคุณธรรมของชาวโลกก็จะค่อย ๆ ปรับตัวสูงขึ้น จนกระทั่ง ชาวโลกไม่ต้องการคำสอน ของ
พระพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะค่อย ๆ หายไป หลังจากนั้นต่อมาอีกแปดล้านปี พระศรีอาริย
เมตไตรย ก็จะเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาเป็นพระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา ต่อจากพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าดังนั้น จึงเรียกพระศรีอาริยมตไตรยอีกพระนามหนึ่งว่า พระอนาคตพุทธเจ้า
(ผาสูก อินทราวุธ, 2524, หน้า 15-16)

ด้านซ้ายและขวาของพระเมตไตรยพวงพลูย คือ ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ประจำอยู่ที่เขา
เจ็ยนหัวถั่ว ที่ตั้งอยู่ตรงช่วงกึ่งกลาง ของเขาพระสุเมรุ มียอดเขา 4 ยอด ท้าวจตุโลกบาลประจำอยู่
องค์ละยอด แต่ละองค์คอยดูแลอาณาเขตของตนเอง ที่มีทั้งผืนแผ่นดิน สายน้ำ และภูเขา โดยแต่ละ
องค์มีบุตร 91 องค์ ที่แยกย้ายกันไปช่วยเหลือแห่งสวรรค์เฝ้าดูแลทั้ง 10 ทิศ นอกจากนั้น ท้าวจตุ
โลกบาลยังมีจอมทัพอีกองค์ละ 8 จอมทัพ ช่วยดูแลพื้นที่ ท้าวจตุโลกบาลเป็นเทพที่จีนรับอิทธิพล
จากอินเดีย แล้วนำมาเปลี่ยนให้เป็นเทพของจีน ในสมัยราชวงศ์หยวน ท้าวจตุโลกบาลได้เปลี่ยนจาก
การถืออาวุธ สำหรับการสู้รบมาเป็นถือสิ่งของ ที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ เช่น ท้าวจตุโลกบาลทิศ
ตะวันออกได้เปลี่ยนมาถือพิณ เป็นผู้ให้ความสุขด้านดนตรี ท้าวจตุโลกบาลทิศใต้ถือโคมวิเศษ ท้าว
จตุโลกบาลทิศเหนือถือธรรมา มีความหมายเกี่ยวกับ โชคลาภและคุณธรรม ส่วนท้าวจตุโลกบาลทิศ
ตะวันตกถือจับสัตว์ที่คล้ายงู ถือเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ให้ฝนตกตามฤดูกาล สำหรับ
ด้านหลัง ของพระเมตไตรยพวงพลูยมีพระเวท เป็นพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา และเป็นหนึ่ง
ในจอมทัพของท้าวจตุโลกบาล มีหน้าที่ปกป้องพระธรรมและนักบวช ดังนั้นในวัดจีนทุกวัดจึงต้อง
มีเทพองค์นี้ โดยรูปเคารพพระเวทจะหันหน้าเข้าหาพระอุโบสถ ตรงกับตำแหน่งที่ประดิษฐาน
พระพุทธเจ้า ลักษณะของพระเวทมี 2 แบบ คือ แบบหนึ่งอยู่ในทำยืนพนมมือ เอาระบองวิเศษวาง
พาดแขน และใช้ข้อศอกหนีบไว้ อีกแบบหนึ่งคือ มือซ้ายถือกระบองวิเศษที่ยาวจรดพื้น มือขวาทำ
เอว ขาช้ายก้าวไปข้างหน้าเล็กน้อย หันหน้าเข้าสู่อาคารด้านซ้ายเป่าตีฆ้อง ดุราวกับว่าคอยจ้องมอง
ผู้คนที่เดินผ่านไปมา

ภาพที่ 19 ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ที่วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

4. อาคารค้ำซงเป่าเตียนหรือพระอุโบสถ

อาคารพระอุโบสถจัดเป็นอาคารหลักของวัด คำว่า“ค้ำซง”เป็นคำเรียกขานพระศรีศากยมุนี ที่มีความหมายว่า ผู้มีบารมี ผู้ยิ่งใหญ่ บารมีของพระพุทธเจ้าสามารถชนะมารได้ทุกอย่าง การตั้งรูปเคารพในอาคารแห่งนี้ แตกต่างกันไปตามนิกายย่อยของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน

การประดิษฐานพระประธานองค์เดียวมีทั้งท่าประทับนั่ง ประทับยืน และปางไสยาสน์ แต่โดยทั่วไปจะพบว่า นิยมประดิษฐานพระพุทธรูปท่าประทับนั่งมากกว่า โดยมีทั้งขัดสมาธิราบ และขัดสมาธิเพชร และมีพระสาวกยืนอยู่ 2 ข้าง ของพระพุทธเจ้า คือ พระกัสสปะมหาเถระ และพระอานันทมหาเถระ แต่มีอาคารบางแห่งที่ประดิษฐานพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ และพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ เป็นสาวกยืนแทนที่พระกัสสปะมหาเถระ และพระอานันทมหาเถระ การประดิษฐานพระพุทธเจ้าเพียงองค์เดียว และมีพระโพธิสัตว์ขนาบอยู่ 2 ข้างดังกล่าวเรียกว่า หวาเอียนซานเซ็ง หมายถึง ผู้มีบารมีทั้ง 3 แห่ง แต่มีบางวัดที่ประดิษฐานพระไวโรจนะที่อาคารค้ำซงเป่าเตียนเป็นอาคารหลักของวัด โดยพระไวโรจนะประทับนั่งอยู่บนดอกบัว 1,000 กลีบ แต่ละกลีบจะมีพระพุทธรูปองค์เล็ก เป็นร่างแปลงของพระศรีศากยมุนี ประดับอยู่ ความหมายของกลีบดอกบัวแต่ละกลีบหมายถึง โลกที่ยิ่งใหญ่การประดิษฐานรูปเคารพดังกล่าว เป็นการตั้งรูปเคารพของนิกายหวาเอียนจงหรืออวตังสกะเช่นกัน

ภาพที่ 20 พระศรีศากยมุนี ในพระอุโบสถ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

สำหรับนิกายสุขาวดีประดิษฐานรูปเคารพไว้เพียงองค์เดียว คือ พระอมิตาภะพุทธเจ้า ทำประทับยืน ความหมายว่า พระพุทธเจ้าผู้คอยต้อนรับ พระหัตถ์ขวาทำปางประทานพร พระหัตถ์ซ้ายอยู่ระหว่างอก และกลางฝ่าพระหัตถ์มีแท่นดอกบัวทองคำ หมายถึง ที่สถิตของดวงวิญญาณเพื่อไปเกิดในแดนสุขาวดี ส่วนพระโพธิสัตว์ที่ประทับอยู่ทางด้านซ้าย คือ พระโพธิสัตว์กวนอิม และด้านขวา คือ พระมหาสถาปนปรมาภตโพธิสัตว์ นิกายสุขาวดีประกาศเอาไว้ว่า พระอมิตาภะพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาแห่งแดนสุขาวดีทางตะวันตก ผู้ใดที่นับถือพระองค์และสวดมนต์ของพระองค์ เมื่อเสียชีวิตแล้ว พระอมิตาภะพุทธเจ้าจะมารับดวงวิญญาณสู่แดนสุขาวดี ดังนั้นพระโพธิสัตว์ 2 องค์ และพระอมิตาภะพุทธเจ้าจึงเรียกรวมกันว่า ซิฟางซานเซ็ง หมายถึง ผู้มีबारมีทั้ง 3 แห่งทิศตะวันตก

การประดิษฐานพระประธาน 3 องค์ เริ่มนิยมกันมาก โดยมีทั้งแบบถือช่วงเวลาเป็นเกณฑ์ และถือทิศเป็นเกณฑ์ เช่น แบบถือช่วงเวลาหรือที่เรียกว่าพระพุทธเจ้า 3 ยุคนั้น ได้แก่พระพุทธเจ้าในอดีต คือ พระอาจารย์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน คือ พระศรีศากยมุนี ประดิษฐานอยู่เป็นองค์กลาง และอีกองค์หนึ่ง คือ พระศรีอาริยมตไตรย เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต อีกแบบหนึ่งที่เน้นไปในเรื่องทิศ คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับเป็นองค์กลาง อีก 2 องค์ คือ พระพุทธเจ้าแห่งทิศตะวันออก ได้แก่ พระโภษัชยคุรุพุทธเจ้า ผู้เป็นใหญ่แห่งพุทธภูมิที่เป็นรัตนะ หรือสุทธิไวฑูรย์เกษตรแห่งทิศตะวันออก ประทับนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายถือบาตร ภายในบาตรมีน้ำอมฤต พระหัตถ์ขวาทือเม็ดยาออกต ซึ่งเป็นยาวิเศษที่สามารถรักษาโรคได้ทุกโรค ส่วนทางทิศตะวันตก คือ พระอมิตาภะพุทธเจ้า ผู้มีพุทธภูมิเป็นแดนสุขาวดีศรีเกษตร ประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ทั้ง

สองวางประสานกันอยู่บนพระเพลา โดยกลางพระหัตถ์มีแท่นดอกบัวทองคำรองรับดวงวิญญานผู้
แดนสุขาวดี (ผาสูก อินทราว, 2524, หน้า 17)

ภาพที่ 21 พระโพธิสัตว์ 3 องค์ ในวิหารสุขาวดี วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

โดยทั่วไปด้านข้างทั้งสองของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์นี้ยังมีพระโพธิสัตว์ประทับยืน
หรือประทับนั่งอยู่ที่ด้านซ้ายและด้านขวาอีก กล่าวคือ พระโภษะชยคุรุพุทธเจ้า มีพระโพธิสัตว์แห่ง
แสงพระอาทิตย์ และพระโพธิสัตว์แห่งแสงพระจันทร์ พระศรีศากยมุนี มีพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ และ
พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ส่วนพระศรีอาริยมตไตรย มีพระโพธิสัตว์กวนอิม และพระมหาสถาม
ปราปต์โพธิสัตว์

ภาพที่ 22 พระประธานภายในวิหารพระรัตนตรัย วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

ภาพที่ 23 พระโพธิสัตว์กวนอิม (ไม้) ปางพันมือ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

วิหารพระโพธิสัตว์ ประกอบด้วย วิหารพระโพธิสัตว์กวนอิม วิหารพระกษิติครรภ
โพธิสัตว์ อาคารรอบนอกสุดทางด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันออก คือ วิหารแคน้ำ เป็นวิหารของ

ผู้ปกป้องดูแลศาสนสถาน และวิหารบูรพาจารย์ผู้ก่อตั้งนิกาย ผู้สืบทอด และส่งเสริมนิกายให้เจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 24 วิหารบูรพาจารย์ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

รูปเคารพ และการจัดวาง รูปเคารพตามความเชื่อ

1. ประติมากรรมที่ใช้ประดับในวิหารส่วนหน้า

จากการศึกษาพบว่าวิหารส่วนหน้าของวัดเทพพุทธารามเน้นประดับตกแต่งมากที่สุดมากกว่าวิหารหลักและวิหารบูรพาจารย์ตรงกับรูปแบบของภาคใต้ในประเทศจีน โดยจะเน้นการประดับภายนอกของอาคารตามส่วนต่าง ๆ บนหลังคาบนแถบสันหลังคาแถบของสันหลังคาและมุขชายคาเป็นต้น

สำหรับรูปแบบประติมากรรมที่ปรากฏในวัดเทพพุทธารามนั้นจะทำเป็นรูปต่าง ๆ ตามส่วนต่าง ๆ บนหลังคาสันหลังคาแถบสันหลังคาตามไม้ค้ำยันทำเป็นรูปดังนี้

1.1 มังกรชูไข่มุกบนสันหลังคารูปของมังกรเป็นการจินตนาการขึ้น โดยการผสมลักษณะของสัตว์หลายชนิดรวมกันได้แก่ลำตัวคล้ายกิ้งก่าหรือระเซ่ส่วนหางลักษณะของงูเกล็ดเหมือนกับปลาเขาเหมือนกับกวางปากกว้างเหมือนกับเสือหัวเหมือนกับอูฐเท้าเหมือนเหยี่ยวเป็นต้น ¼ ของสัตว์มงคล (พรพรรณจันทโรนานนท์, 2546, หน้า 137) โดยมังกรนั้นมีความคิดความเชื่อที่ว่า ขจัดภูตผีปีศาจและชาวจีนยังเชื่อว่ามังกรสามารถดับไฟได้มีตำนานในสมัยจักรพรรดิของราชวงศ์

อันได้เกิดไฟไหม้ท้องพระโรงพระมหาราชวังจึงได้มีการสร้างมังกรไว้บนหลังคาเพราะสามารถช่วยดับไฟได้และยังได้สร้างปลาคู่กับมังกรด้วยรวมทั้งไข่มุกไฟก็เป็นสัญลักษณ์การป้องกันไฟด้วย (อรรถิปปาณินท์, 2529, หน้า 311) การทำมังกรคู่ยังมีความคิดความเชื่อที่ถือว่าให้อำนาจสูงสุดเป็นทวิคูณส่วนไข่มุกไฟชาวจีนมีความคิดความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในปากเป็นมุกวิเศษที่ขยายให้ใหญ่และเล็กได้มีดสว่างได้ใช้เรียกลมฝนปราบภูตผีปีศาจใช้แสดงพลังอำนาจและความยิ่งใหญ่และยังหมายถึงหัวใจพระพุทธศาสนา (ลีไปใส, 2545, หน้า 43) นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าตำนานเกี่ยวกับมังกรกล่าวว่าเดิมมังกรถูกกักขังอย่างหนาแน่นภายในเปลือกหินหนาอยู่มาเป็นเวลาหลายพันปีในก้นทะเลถึงวันหนึ่งเปลือกหินเกิดแตกออกมาสัตว์ตัวหนึ่งคล้าย ๆ กับงูก็โผล่ออกมาและก็เริ่มใหญ่ขึ้นจนเป็นมังกร (เอวีอิน, 2541, หน้า 42)

1.2 หงส์คู่ปรากฏที่แถบหลังคารูปหงส์เป็นสัตว์ 1/4 ของสัตว์มงคลมีความหมายทางสัญลักษณ์เหมือนกับมังกรคือขจัดภูตผีปีศาจสำหรับหงส์เป็นนกทิพย์ของจีนกล่าวกันว่าศิระะคล้ายพญาทองอยปากคล้ายนกนางแอ่นคอคล้ายเต่ารูปคล้ายมังกร (รุ่งสุจินันท์กุล, 2542, หน้า 114) แต่บางเอกสารว่าหัวไก่ฟ้าปากนกแก้วตัวเป็ดแมนดารินขานกระสาทางนกยูง (ลีไปใส, 2545, หน้า 47) บินเข้าหาดอกโบตันคู่ระหว่างกลางของแถบหลังคาดอกโบตันแสดงถึงความร่ำรวยเกียรติยศความเจริญ (อรรถิปปาณินท์, 2532, หน้า 95)

รูปหงส์ที่ปรากฏแถบหลังคาของวิหารหน้าวัดเทพพุทธารามเป็นประติมากรรมลอยตัวโดยทำปลีกอีกด้านหนึ่งติดกับแถบหลังคาอยู่ในท่ากางปีกเท้าก้าวไปข้างหน้าส่วนหัวโน้มเข้าหาดอกโบตันจัดวางสมดุลกันทั้งซ้ายขวา

1.3 กวางปรากฏที่แถบหลังคาด้านซ้ายมือ (หันหน้าเข้า) จำนวน 3 ตัวโดยตัวกลางจะหันหน้าออกจากศูนย์กลางตัวริมทั้งสองหันหน้าเข้าหาศูนย์กลางทั้งสามตัวอยู่ในท่ากำลังเดินความหมายสถาบรราศักดิ์อายุยืนยาว (ลีไปใส, 2545, หน้า 50)

1.4 นกปรากฏที่แถบหลังคาด้านขวามือ (หันหน้าเข้า) จำนวน 3 ตัวโดยสองตัวแรกเดินเข้าหาศูนย์กลางตัวท้ายหันหน้าออกจากศูนย์กลางการทำรูปกวางและนกเป็นการจัดองค์ประกอบแบบสมดุลโดยทั้งสองข้างทำรูปไม่เหมือนกันสำหรับความหมายของนกนั้นหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง

1.5 ใบไม้ม้วนปรากฏบนปลายสันหลังคาของวัดเทพพุทธาราม

1.6 สิ่งประดับอยู่ที่หน้าประตูแกะสลักเป็นภาพลอยตัววัสดุเป็นหินและประดับอยู่ตามโครงสร้างค้ำยันไม้เป็นการแกะสลักด้วยไม้เขียนสีสิ่งที่เป็นสัตว์มงคลในเทพนิยายหน้าคล้ายสิงโตนิยมตั้งคู่ไว้หน้าสถานที่สำคัญสิ่งหัวเมียเรียกว่าฉือไชจื้อสร้างเหยียบลูกสิงห์สิงห์ตัวผู้เรียกว่าหวงไชจื้อสร้างเหยียบลูกกลมในทางพุทธมหายานแสดงความหมายที่ให้คุณวิเศษให้แก่แล้ว

คลาดกษัตริย์อันตรายทั้งปวง(ลีไปไซ, 2545, หน้า 48) จีนรับคติการวางรูปสิงห์มาจากวัฒนธรรมแถบ บาบิโลเนียอัสซีเรียเปอร์เซียและอินเดีย

1.7 ประติมากรรมลอยตัวรูปช้างประดับอยู่ที่หน้าประตูเข้าวิหารหลักข้างละเชือกเป็น ช้างสีขาวกำลังทำท่าชูวงขึ้นข้างมีเสียงโกล้อกับ “จีเสียง” แปลว่าเป็นมงคลเป็นสัตว์ที่มีอำนาจ พละกำลังและฉลาดเป็นสัตว์มงคลที่จะนำความสำเร็จมาให้ (ลีไปไซ, 2545, หน้า 48-49)

1.8 ประติมากรรมแกะสลักกระบายสีเป็นรูปมังกรผสมลายดอกโบตันประดับอยู่บน หัวเสาด้านหน้าของวิหารหน้าสัญลักษณ์มงคลความสุขความเจริญรุ่งเรือง

1.9 ประติมากรรมแกะสลักกระบายสีรูปสิงห์ที่ซุ้มด้านหน้าของวิหารหน้าเป็นงาน แกะสลักตกแต่งประดับ โครงหลังคาสัญลักษณ์มงคลในการป้องกันภูตผีปีศาจสิ่งชั่วร้าย

1.10 ประติมากรรมแกะสลักกระบายสีลายดอกโบตันประดับที่ได้ชื่อของ โครงหลังคา ด้านหน้าของวิหารหน้าสัญลักษณ์มงคลแสดงถึงความรุ่งเรือง

1.11 ประติมากรรมแกะสลัก โครงสร้างหลังคาภายในที่วิหารส่วนหน้าเป็น โครงไม้ รองรับส่วนหลังคาทำเป็นเสาตั้งห้าเสารองรับในส่วนนี้ทั้ง โครงของหลังคาวิหารหน้าและวิหาร หลัก

ภาพที่ 25 ประติมากรรมที่ใช้ประดับในวิหารส่วนหน้าวัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

สิงโตคู่

ภาพที่ 26 สิงโตคู่ วัดเทพพุทธาราม จ.ชลบุรี

2. ประติมากรรมที่ประดับที่วิหารหลัก

วัดเทพพุทธารามวิหารหน้ามีการประดับตกแต่งมากที่สุดส่วนวิหารหลักนั้นพบการตกแต่งน้อยบนสันหลังคาทำเป็นเพียงแอ่นเล็กน้อยปลายแบบหางนกนางแอ่นประดับด้วยลายใบไม้ ม้วนทั้งสองข้าง โครงภายในตกแต่งเหมือนกับ โครงหลังคาของวิหารหน้าภายในวิหารหลักพบงาน ประติมากรรมใช้ประดับเป็นกรอบพระประธาน 3 องค์กรอบพระอรหันต์กรอบตู้ขังจ้อกวนอูและ กรอบตู้พระบูรพาจารย์

2.1 ลวดลายประดับ โครงหลังคาของวิหารหลักเป็น โครงหลังคาคั้งเดิมสมัยเริ่มการสร้างวัดรูปแบบเสาตั้ง 5 เสา โคนด้านล่างสลักเป็นรูปฟักทองส่วนลวดลายใต้ช่อภายในเป็นรูปมังกร ช่อภายนอกรับชายคาเป็นรูปมังกรความหมายทางสัญลักษณ์เกี่ยวกับมงคลจัดกุตศปีศาจและสิ่งชั่วร้าย

2.2 ภาพแกะที่กรอบพระประธานเป็นรูปหงส์คู่ดอกไม้ใบไม้พันธุ์พฤกษาภาพทั้งสองข้างแกะสลักเหมือนกันกรอบที่พระประธานเป็นกรอบที่มีขนาดใหญ่กว่ากรอบอื่น ๆ ความหมายทางสัญลักษณ์รูปหงส์กับดอกพุดตานหมายถึงความสงบ โดยหงส์นั้นปรากฏตัวขึ้นในประเทศที่สงบชนสวยงามและมีค่าดอกพุดตานคือความมั่งคั่งร่ำรวยดังนั้นภาพนี้ น่าจะหมายถึงดินแดนที่ร่ำรวยแห่งความสงบคือดินแดนแห่งสุขาวดี

2.3 ภาพแกะที่กรอบตู้ของพระอรหันต์ 18 องค์การทำภาพที่ตู้พระอรหันต์ประดับเป็นช่วงโดยประดับจำนวนพระอรหันต์ 3 องค์ต่อ 1 กรอบจึงสลักทั้งหมด 6 กรอบลวดลายเป็นพันธุ์พฤกษาประกอบด้วยนกดอกไม้ใบไม้กิ่งไม้ทั้ง 6 กรอบเป็นลายเดียวกันรูปและความหมายทาง

สัญลักษณ์นั้นเป็นรูปของหงส์หมายถึงคุณธรรมยุติธรรมศีลธรรมมนุษยธรรมสังฆธรรมนกอโศก
ได้ความมีอายุยืนดอกพุดตานความมั่งคั่งรวมความแล้วเป็นเรื่องของความยั่งยืนของพระธรรมตรงกับ
พระอรหันต์ที่จะเป็นผู้รักษาพระธรรมจนกว่าจะหมดกาลแห่งศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
องค์ปัจจุบัน (วันชัยแก้วไทรสุน, 2555, หน้า 316)

2.4 ภาพแกะสลักที่กรอบเทพเจ้าขงจื้อเทพเจ้ากวนอูลายด้านบนผู้เป็นลายมังกรชูไข่มุก
ไฟตกลงมาเป็นการแกะลายพันธุ์พฤกษาประกอบด้วยรูปนกหงส์นกอโศกได้ดอกไม้ดอกโบตั๋นใบไม้
ทั้งสองข้างแกะสลักเหมือนกันมังกรชูไข่มุกสัญลักษณ์แสดงพลังอำนาจและความ
ยิ่งใหญ่และยังหมายถึงหัวใจพระพุทธศาสนาหงส์ความมีคุณธรรมยุติธรรมศีลธรรมมนุษยธรรมสัง
ฆธรรมดอกพุดตานความมั่งคั่งนกอโศกความมีอายุยืน

2.5 ภาพแกะสลักที่ตู้บุรพาจารย์แบ่งออกเป็นสองส่วนส่วนบนเป็นรูปของมังกรชู
ไข่มุกไฟส่วนล่างเชิงบันและกรอบด้านข้างเป็นลวดลายเป็นลายพันธุ์พฤกษาที่ช่างสลักเชื่อมโยกัน
และแบ่งเป็นกรอบสี่เหลี่ยมประกอบด้วยรูปหงส์ดอกพุดตานนกอโศกได้ทั้งหมดแสดงถึงสัญลักษณ์
มังกรชูไข่มุกแสดงพลังอำนาจและความยิ่งใหญ่และยังหมายถึงหัวใจพระพุทธศาสนาหงส์ความมี
คุณธรรมยุติธรรมศีลธรรมมนุษยธรรมสังฆธรรมดอกพุดตานความมั่งคั่งนกอโศกความมีอายุยืน

2.6 ภาพแกะสลักรูปมังกรคู่ที่ด้านหน้าโต๊ะบูชาพระประธาน 3 องค์ประกอบด้วยภาพ 2
ส่วนส่วนบนเป็นรูปไผ่เขียนและส่วนล่างเป็นรูปของมังกรชูไข่มุกไฟตรงกลางเป็นเก๋งจีนมีปลา
ลี้ 3 ตัวความหมายของภาพส่วนบนรูปไผ่เขียนและของศักดิ์สิทธิ์คู่กายเป็นมงคลทางศาสนาแต่
ประกอบด้วยเขียนทั้งแปด คือ

2.6.1 เขียนทิโกวี่ลี้เป็นหัวหน้าไผ่เขียนฉายาเขียนขอตานของวิเศษคือน้ำเต้า
ความหมายน้ำเต้ามีอายุวัฒนะผู้ใดได้กินจะมีอายุยืนยาวคนจีนบูชาเพื่อให้โรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง
หายขาดสัญลักษณ์อายุมั่นขวัญยืน

2.6.2 เขียนอันเจงหลีของวิเศษคือพัดวิเศษพัดคนตายให้ฟื้นคืนชีพได้สัญลักษณ์
อายุมั่นขวัญยืนและบูชาให้มีความกล้าหาญความเข้มแข็งเอาชนะศัตรู

2.6.3 เขียนนำไข้วของวิเศษประจำกายคือกระเช้าดอกไม้ความหมายบูชาให้เป็น
ศิลปินผู้คนนิยมชมชอบ

2.6.4 เขียนฮ่อเขียนโกวของประจำกายคือดอกบัวความหมายทางสัญลักษณ์บูชา
เพื่อความสวยงามอายุยืนและมีสติปัญญาดี

2.6.5 เขียนเจียงกัวเหลา(เข้ากักกุ) ของประจำกายคือเครื่องดนตรีทาด้วยกระบอก
ไม้ไผ่มีที่เคาะไม้ฆ้อง 2 อันความหมายบูชาเพื่อไม่ให้ภูตผีปีศาจมารบกวน

2.6.6 เขียนลือตงปิงของประจำกายคือดาบสองคมความหมายทางสัญลักษณ์คือตัดกิเลส

2.6.7 เขียนฮั่นเซียงจื่อของประจำกายคือขลุ่ยความหมายบูชาให้เป็นนักเขียนนักกวี

2.6.8 เขียนเซ่าก๊กกู่ของประจำกายคือกรับคู่ความหมายไม่ให้ภูตผีปีศาจร้ายมารบกวน

2.7 ภาพประติมากรรมลอยตัวใช้ประดับในวิหารหลักพบการประดับอยู่ 2 อย่างได้แก่

2.7.1 ภาพประติมากรรมลอยตัวรูปสิงห์ตัวผู้กับตัวเมียจัดวางไว้ด้านหน้าของวิหารหลักโดยสิงห์ตัวผู้อยู่ทางด้านขวามือ (หันหน้าเข้า) สิงห์ตัวเมียอยู่ทางด้านซ้ายมือ (หันหน้าเข้า)

2.7.2 ภาพประติมากรรมรูปสุนัขจัดวางไว้ด้านหน้าวิหารหลักอยู่คู่กับสิงห์ข้างละตัวความหมายทางสัญลักษณ์ทางสิริมงคล

3. วิหารบูรพาจารย์

วิหารบูรพาจารย์หรือวิหารบูรพาจารย์เป็นวิหารที่อยู่ท้ายสุดของวัดไม่มีการตกแต่งมากนักเหมือนกับวิหารหลักพบเพียงการประดับบนสันหลังคาด้วยองค์เจดีย์และการแกะสลักประดับที่ตู้พระสำเร็จ

3.1 การประดับบนสันหลังคาด้วยองค์เจดีย์เป็นประติมากรรมลอยตัวเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมสูงห้าชั้นสัญลักษณ์แทนความหมายถึงการก้าวขึ้นสู่ที่สูงให้ความรู้สึกที่เป็นสุขและสงบ

3.2 ภาพแกะสลักที่ตู้พระสำเร็จเป็นการแกะไม้ประกอบด้วยสองส่วนส่วนบนเป็นรูปมังกรชูไข่มุกไปจะเหมือนกับตู้พระบูรพาจารย์ในวิหารหลักตามที่อธิบายแล้วส่วนที่แตกต่างตรงที่เป็นลายกรอบตู้ของพระสำเร็จมีภาพกิเลนหงส์ดอกพุดตานสัญลักษณ์ความสวยงามและมีค่าดอกโบตั๋นคือความมั่งคั่งร่ำรวยส่วนกิเลนความหมายขจัดภูตผีปีศาจ

4. ภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์กวนอิม

วิหารพระโพธิสัตว์กวนอิมประกอบด้วยรูปมังกรสัญลักษณ์แห่งพลังอำนาจความเป็นอมตะสิ่งสัญลักษณ์แห่งความแข็งแรงความยิ่งใหญ่จนหลายตัวสัญลักษณ์บริวารดอกชันทาฮวาสัญลักษณ์ปีใหม่ตรุษจีนเป็นดอกไม้ที่บานในเดือนแรกของปีฤดูใบไม้ผลิผลิตดอกกุหลาบสัญลักษณ์เป็นดอกไม้หอมแทนสตรีผู้สวยงามสดชื่น

5. ภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์ตี่จิ้งอ้วง

วิหารพระโพธิสัตว์ตี่จิ้งอ้วงประกอบด้วยภาพหงส์สัญลักษณ์ความสวยงามและมีค่ากิเลนความหมายขจัดภูตผีปีศาจดอกชันทาฮวาสัญลักษณ์ปีใหม่ตรุษจีนปลาหลายตัวสัญลักษณ์บริวารมากมาย

6. ประติมากรรมที่ประดับประตูหน้าวัดเทพพุทธาราม

6.1 มังกรเป็นมังกรคู่ชูไข่มุกระหว่างกลางระดับอยู่บนสันหลังคาของประตูลักษณะ เช่นเดียวกับวิหารหน้าและยังมีการทำหัวมังกรที่คานซ้ายขวาวัสดุเป็นปูนเขียนแบบเครื่องไม้เขียนสี

6.2 กวางคู่กับรูปตราธรรมจักรระดับที่แถบของสันหลังคานจะเป็นการแสดง สัญลักษณ์ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันสำหรับรูปธรรมจักรภาษาจีน เรียกสวบลู้งอย่างเดียวมีความหมายว่าการเวียนว่ายตายเกิดเป็นวัฏสังสารไม่หยุดนิ่งเป็นสังขารมทั้ง ปวง

การประดับตราธรรมจักรวงล้อเป็น 8 ซึ่งพบการประดับอยู่ 4 ตำแหน่งคือการประดับที่ แถบสันหลังคาของประตูตรงกลางระหว่างกวางคู่การประดับที่คอสองของประตูช่องกลางเจาะทะลุ ผ่านทำคู่ซ้ายขวาประดับไว้ริมของช่องประตูซ้ายและขวา (มีขนาดใหญ่ที่สุด) และประดับไว้บริเวณ ส่วนฐานของประตู

6.3 ปลายใบไม้มีวนจะประดับไว้ตามจุดต่าง ๆ ได้แก่ปลายสันหลังคาโค้งของหลังคา บนสุดประดับที่ปลายหลังคาชั้นที่สองและชั้นล่างนอกจากนั้นแล้วยังประดับตามมุมของหลังคาชั้น ที่สองและชั้นล่าง

6.4 หงส์จะประดับอยู่ตรงมุมของหลังคาชั้นบนสุดเท่านั้นทำเป็นทำยื่นหันหน้าออก จากศูนย์กลางทั้งสี่มุม

6.5 ปลามังกรประดับอยู่บนสันหลังคาชั้นที่สองด้านละตัวอยู่ในท่าหันลำตัวออกจาก ส่วนกลางแต่หันหัวเข้าส่วนกลาง

6.6 แพนสามตัวประดับอยู่ทางซ้ายมือของแถบหลังคาชั้นที่สองอยู่ในท่ายื่นตัวกลางจะ หันหน้าออกส่วนที่เหลือหันหน้าเข้าแพนภาษาจีนเรียกว่าเหยียงหรือเอี้ยมีเสียงใกล้เคียงกับ “เสียง” ที่แปลว่าเป็นมงคลเมื่อออกเสียงรวมกับไก่ (จี) เป็น “จีเสียง” แปลว่าสิริมงคลในภาพเป็นแพนสาม ตัวน่าจะเป็นพ่อแม่ลูกช่วยอวยพรให้ความรุ่งเรืองความสำเร็จได้กลับมา (ลีไปโส, 2545, หน้า 52)

6.7 ไก่สามตัวประดับอยู่ในระเดียวกับแพนอยู่ทางขวามือของแถบหลังคาชั้นที่สองอยู่ ในท่าเดินโดยตัวกลางจะหันหน้าเข้านอกนั้นหันหน้าออกความหมายรวมกับแพนข้างต้น

6.8 เสือภาษาจีนเรียกว่าหู่หรือ โฮ่วเป็นสัตว์เทพที่มีอำนาจจางเทียนชื่อใช้ขี่เพื่อปราบ กูตผีปีศาจประดับอยู่แถบสันหลังคาชั้นล่างสุดทางซ้ายมือ (หันหน้าเข้า) อยู่ในท่ายื่นหันลำตัวออก แต่หันหัวเข้าหาศูนย์กลาง

6.9 เทพพนมในท่าพนมมือจะประดับอยู่บนหัวเสาของประตูทั้งด้านนอกและด้านใน

6.10 สิ่งประดับอยู่ทางด้านหน้าของเสาคู่กลางสิ่งตัวเมียประดับเสาซ้ายมือ(หัน หน้าเข้า) สิ่งตัวผู้ประดับเสาวขวามือ (หันหน้าเข้า)

6.11 ซ้างประดับอยู่ที่โคนเสาเหมือนกับสิงห์แต่ประดับที่เสาประดับจากรูปสิงห์ข้างละเชือกข้างมีเสียงใกล้เคียงกับ “จีเสียง” แปลว่าเป็นมงคลเป็นสัตว์ที่มีอำนาจพลังกำลังและฉลาดเป็นสัตว์มงคลที่จะนำความสำเร็จมาให้ (ลีไปไส, 2545, หน้า 53-54)

7. จิตรกรรม และตำแหน่งที่จัดประดับวัดเทพพุทธาราม, ภาพแสดงปรัชญาของเต๋าขงจื้อและพระพุทธศาสนาภาพคนเหมือนภาพทิวทัศน์ภาพดอกไม้ภาพสัตว์ชนิดต่าง ๆ และแฝงด้วยสัญลักษณ์ (กัจจวนพงษ์ศรี, 2531, หน้า 117)

ภาพเขียนที่ปรากฏตามศาสนสถานอาจเริ่มต้นจากภาพที่เขียนขึ้นประดับในผนังถ้ำก่อนรับอิทธิพลมาจากอินเดียเช่นที่เนินเขาคุนหวงจิตรกรรมนิมวาทภาพนางฟ้าหรือเทพีแห่งสรวงสวรรค์ (กัจจวนพงษ์ศรี, 2531 หน้า, 119)

ความหมายทางสัญลักษณ์ภายในวัดเทพพุทธาราม

วัดเทพพุทธารามได้ปรากฏสัญลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมมากมาย โดยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ภายในวัดเทพพุทธารามนั้น สามารถจำแนกความหมายทางสัญลักษณ์ออกเป็น 22 สัญลักษณ์ด้วยกัน ดังปรากฏรายละเอียดและความหมายทางสัญลักษณ์ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มุ่งปฏิบัติธรรมภายในวัดเทพพุทธาราม
2. สัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกขเวทนา
3. สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกตามฤดูกาล
4. สัญลักษณ์ของการป้องกันอัคคีภัย
5. สัญลักษณ์ของการขจัดภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง
6. สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง
7. สัญลักษณ์ของความสงบ
8. สัญลักษณ์ของความยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม
9. สัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อายุมั่นขวัญยืน
10. สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ และความยิ่งใหญ่
11. สัญลักษณ์ของกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอาชนะศัตรู
12. สัญลักษณ์ของความสวยงาม อายุยืน และมีสติปัญญาดี
13. สัญลักษณ์ของการตัดกิเลส
14. สัญลักษณ์ของสิริมงคลชีวิต
15. สัญลักษณ์ของการขึ้นสู่ที่สูง สุขและสงบ
16. สัญลักษณ์ของความสวยงาม และทรงคุณค่า

17. สัญลักษณ์ของความเป็นอมตะ
18. สัญลักษณ์ของการมีบริวารมากมาย
19. สัญลักษณ์ของการหลุดพ้น
20. สัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่แข็งแกร่ง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้

21. สัญลักษณ์ของความเป็นนักเขียน นักกวี

22. สัญลักษณ์ของสตรีผู้สวยงามและสดชื่น

สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มุ่งปฏิบัติธรรมภายในวัดเทพพุทธาราม

สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มุ่งปฏิบัติธรรมภายในวัดเทพพุทธารามนั้น ปรากฏอยู่ใน การนุ่งขาวห่มขาวในพิธีกินเจถือเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนภายใน วัดเทพพุทธาราม มีความหมายถึงการมุ่งปฏิบัติธรรม เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ชาวไทยเชื้อ สายจีนจะนุ่งขาวห่มขาวใน โรงพิธีกรรมของวัดเทพพุทธาราม ด้วยการจัดดอกไม้ธูปเทียนไปบูชา เทพเจ้าทั้ง 9 องค์ เทศกาลกินเจเริ่มขึ้นเมื่อ 400 กว่าปีที่แล้ว โดยชาวจีนกินเจเป็นการบำเพ็ญกุศลเพื่อ รำลึกถึงวีรชน 9 คน โดยเรียกว่า “หิ้งหั่วท้วง” มีประวัติความเป็นมาของความเชื่อทางสัญลักษณ์นี้ กล่าวคือ วีรชนทั้ง 9 คนได้ต่อสู้กับชาวแมนจูผู้รุกรานอย่างกล้าหาญ ถึงแม้จะแพ้และต้องตายก็ตาม ดังนั้นเมื่อถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ชาวจีนที่ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของชาวแมนจู จึงพากันนุ่ง ขาวห่มขาว ถือศีลกินเจ เพื่อรำลึกถึงเหล่านักสู้ “หิ้งหั่วท้วง” ที่ได้ต่อสู้พิชิตในครั้งนั้น เพราะเชื่อว่าการปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยชำระจิตวิญญาณเกิดความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจ และต้องจัดหา เครื่องกระด้างทำเป็นรูปเครื่องทรง เสื้อผ้า หมวก รองเท้า กระด้างเงิน และกระด้างทองไปน้อม ถวายเป็นสักการะเพื่อขอพรให้ประทานความสมบูรณ์พูนสุขให้(เดโชคงชยาสุขวัฒน์, สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 27 สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มุ่งปฏิบัติธรรม

สัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกขเวทนา
 สัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกขเวทนา ปราภฏอยู่บน
 พระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ เมื่อมีการจัดพิธีทิ้งกระดาษแจกไทยทาน จะมีการสวดสาธยายอัญเชิญ
 พระบารมีพระพุทธเจ้า 7 พระองค์แล้วประกอบมูตรา คือ การทำมือเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของ
 พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์เพ่งจิตไปยังสัตว์ในไตรภูมิแห่งสัตว์โลกทั้งหลายที่ทนทุกข์ทรมาน
 ให้ยึดถือพระสัทธรรมเป็นคุจมหัศจรรย์มาช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกขเวทนา(หลวงจีน
 ไบฎีกา (เย็นเมียง), สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 28 สัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยขนสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกขเวทนา

สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกตามฤดูกาล

สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ปรากฏอยู่บนด้านซ้ายและขวาของพระเมตไตรยพวงพลูย คือ ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 องค์ โดยท้าวจตุโลกบาลทิศตะวันออกมีลักษณะถือพิณ เป็นผู้ให้ความสุขด้านดนตรี ท้าวจตุโลกบาลทิศใต้ถือ โคมวิเศษ ท้าวจตุโลกบาลทิศเหนือถือธรรมาวุธ มีความหมายเกี่ยวกับโชคลาภและคุณธรรม ส่วนท้าวจตุโลกบาลทิศตะวันตกถือจับสัตว์ที่คล้ายงู ถือเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ให้ฝนตกตามฤดูกาล ด้านหลังของพระเมตไตรยพวงพลูยมีพระเวท เป็นพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา เป็นหนึ่งในจอมทัพของท้าวจตุโลกบาล มีหน้าที่ปกป้องพระธรรมและนักบวช สอดคล้องกับความเชื่อของ หลวงจีนใบฎีกา (เย็นเมียง) เจ้าอาวาสวัดเทพพุทธารามที่กล่าวว่าท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 นี้ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล (หลวงจีนใบฎีกา (เย็นเมียง), สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 29 สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกตามฤดูกาล

สัญลักษณ์ของการป้องกันอัคคีภัย

สัญลักษณ์ของการป้องกันอัคคีภัย ปรากฏอยู่บน รูปปั้นมังกรชูไข่มุก บนสันหลังคาของวัดเทพพุทธาราม โดยการสร้างมังกรไว้บนหลังคาเพราะมีความคิดความเชื่อที่สามารถช่วยดับไฟได้ และยังได้สร้าง ปลายคู่กับมังกรด้วย รวมทั้งไข่มุกไฟก็เป็นสัญลักษณ์การป้องกันไฟอีกด้วย ดังนั้นการทำมังกรคู่ยังมีความคิดความเชื่อที่ถือว่าให้อำนาจสูงสุดเป็นทวิคูณ ส่วนไข่มุกไฟ ชาวจีนมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในปาก เป็นมุกวิเศษ ที่ขยายให้ใหญ่และเล็กได้ มีดวงไฟได้ ใช้เรียกลมฝน

ปราสาทผีปีศาจ ใช้แสดงพลังอำนาจและความยิ่งใหญ่ และยังหมายถึงหัวใจพระพุทธศาสนา
(หลวงจีนใบฎีกา (เย็นเมียง), สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 30 สัญลักษณ์ของการป้องกันอัคคีภัย

สัญลักษณ์ของการขจัดภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

สัญลักษณ์ของการขจัดภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง ปรากฏอยู่บนรูปปั้นภายใน
วัดเทพพุทธาราม ได้แก่

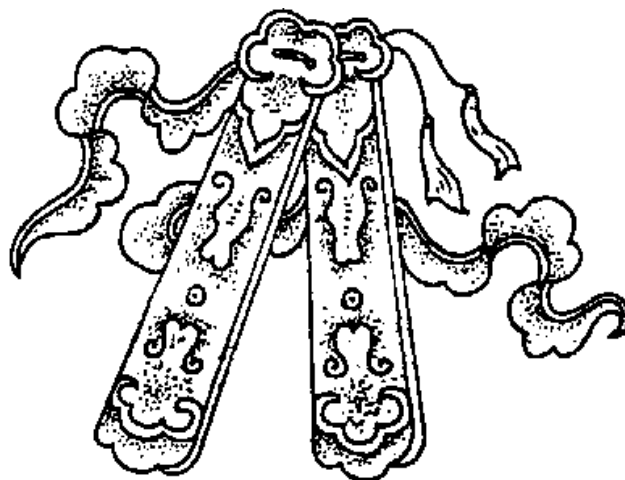
1. หงส์คู่ ปรากฏที่แถบหลังคา มีความหมายทางสัญลักษณ์ คือ ขจัดภูตผีปีศาจ สำหรับ
หงส์นี้เป็นนกกทิกข์ของจีน กล่าวกันว่าศิระคล้ายพญาลอ จงอยปากคล้ายนกนางแอ่น คอคคล้ายเต่า
รูปคล้ายคล้ายมังกร

2. ประติมากรรมแกะสลักระบายสิรูปสิงห์ที่ชื่อ ด้านหน้าของวิหารหน้า เป็นงาน
แกะสลักตกแต่งประดับ โครงหลังคา สัญลักษณ์มงคลในการป้องกันภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้าย

3. ลวดลายประดับโครงหลังคาของวิหารหลัก เป็นโครงหลังคาคั้งเดิมสมัยเริ่ม การสร้าง
วัด รูปแบบเสาตั้ง 5 เสา โคนด้านล่างสลักเป็นรูปฟักทองฟักทอง ส่วนลวดลายใต้ชื่อ ภายในเป็นรูป
มังกร ชื่อภายนอกรับชายคาเป็นรูปมังกร ความหมายทางสัญลักษณ์เกี่ยวกับมงคล ขจัดภูตผีปีศาจ
และสิ่งชั่วร้าย

4. เขียนเจียงกั้วเหลา (เช่ากั๊กู่) ของประจำกายคือ เครื่องดนตรีทำด้วย กระจบอกไม้ไผ่ มีที่
เกาะไม้จ้อง 2 อันความหมายบูชาเพื่อไม่ให้ภูตผีปีศาจมารบกวน และ

5. เขียนเช่ากั๊กู่ ของประจำกายคือ กรับคู่ ความหมายไม่ให้ภูตผีปีศาจร้าย มารบกวน
สอดคล้องกับความเชื่อของ หลวงจีนใบฎีกา (เย็นเมียง) เจ้าอาวาสวัดเทพพุทธารามที่กล่าวไว้ว่ารับ
ประจำกายของเขียนเช่ากั๊กู่เป็นสัญลักษณ์ของการขจัดภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง(หลวงจีน
ใบฎีกา (เย็นเมียง), สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 31 สัญลักษณ์ของการจัดภูตผีปีศาจ สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง

สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ปรากฏอยู่บนประติมากรรมแกะสลัก

ระบายสีเป็นรูปมังกรผสมลายดอกโบตั๋น ประดับอยู่บน หัวเสาด้านหน้าของวิหารหน้า สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรืองสอดคล้องกับความความเชื่อของ นางสาวสิรินดาทวิพรุ่งเรือง ซึ่งอยู่ติดกับวัด และมีจิตศรัทธาอุปถัมภ์วัด ที่กล่าวว่ารูปมังกรผสมลายดอกโบตั๋น เป็นสัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง (สิรินดาทวิพรุ่งเรือง, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 32 สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง

สัญลักษณ์ของความสงบ

สัญลักษณ์ของความสงบ ปรากฏอยู่บนภาพแกะที่กรอบพระประธาน เป็นรูปหงส์คู่

ดอกไม้ ใบไม้ พันธุ์พฤกษา ภาพทั้ง สองข้างแกะสลักเหมือนกัน กรอบที่พระประธานเป็นกรอบที่มีขนาดใหญ่กว่ากรอบอื่น ๆ ความหมายทางสัญลักษณ์รูปหงส์คู่กับดอกพุดตาน หมายถึงความสงบ

โดยหงส์นั้นปรากฏตัวขึ้น ในประเทศที่สงบ ขนสวยงามและมีค่า ดอกพุดตานคือ ความมั่งคั่ง ร่ำรวย
 ดังนั้นภาพนี้น่าจะ หมายถึงดินแดนที่ร่ำรวยแห่งความสงบคือดินแดนแห่งสุชาวดี(หลวงจีนธรรม
 รักร์จีนประภิต, สัมภาษณ์, 28ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 33 สัญลักษณ์ของความสงบ

สัญลักษณ์ของความยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม

สัญลักษณ์ของความยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม ปรากฏอยู่บนภาพแกะ
 ที่กรอบตู้ของพระอรหันต์ 18 องค์ โดยที่ลวดลายภายในกรอบแกะเป็นรูปของพันธุ์พฤกษา
 ประกอบด้วย นก ดอกไม้ ใบไม้ กิ่งไม้ ทั้ง 6 กรอบเป็นลายเดียวกัน รูปและความหมายทาง
 สัญลักษณ์ นกนั้นเป็นรูปของหงส์หมายถึง คุณธรรม ยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม
 (หลวงจีนวิสุวภัทร, สัมภาษณ์, 6พฤศจิกายน2557)

ภาพที่ 34 สัญลักษณ์ของความยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม

สัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อายุยืนมั่นขวัญยืน

สัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อายุยืนมั่นขวัญยืนปรากฏอยู่บนประติมากรรม ได้แก่

1. ภาพแกะที่กรอบตู้ของพระอรหันต์ 18 องค์ อยู่รอบกรอบของภาพที่มีการแกะสลักเป็นรูปลักษณะของนกโง้วได้ ซึ่งมีความหมายว่า อายุยืน ดอกพุดตาน หมายถึง ความมั่งคั่ง รวมความแล้วเป็นเรื่องของความยั่งยืนนั่นเอง คล้ายกับความหมายของพระธรรมซึ่งตรงกับพระอรหันต์ 18 องค์ที่จะเป็นผู้รักษาพระธรรม จนกว่าจะหมดกาลแห่งศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน

2. รูปปั้นเขียนทีไกรลี อันเป็นหัวหน้าไปยเขียน ฉายาเขียนขอทาน ของวิเศษคือ น้ำเต้า ความหมายน้ำเต้ามีอายุวัฒนะผู้ใดได้กินจะมีอายุยืนยาว คนจีนบูชาเพื่อให้โรคภัยไข้เจ็บทั้งปวงหายขาด สัญลักษณ์อายุมั่นขวัญยืน

3. รูปปั้นเขียนอันเจงหลี ของวิเศษคือ พัดวิเศษ พัดคนตายให้ฟื้นคืนชีพได้ สัญลักษณ์อายุมั่นขวัญยืนและบูชาให้มีความกล้าหาญ ความเข้มแข็งเอาชนะศัตรู

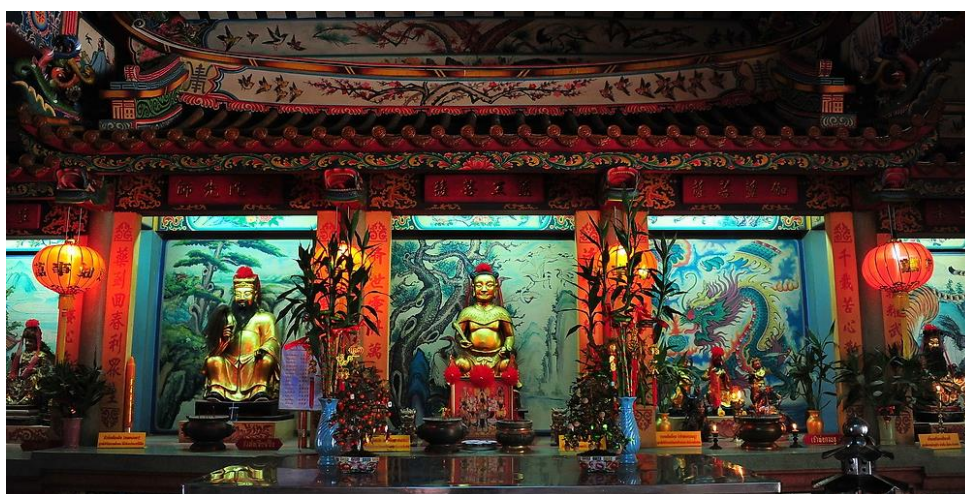
4. รูปปั้นเขียนฮ่อเขียนโกว ของประจำกายคือดอกบัว ความหมายทางสัญลักษณ์บูชาเพื่อความสวยงาม อายุยืนและมีสติปัญญาดี (หลวงจีนธรรมรักษ์จีนประภิต, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 35 สัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อายุมั่นขวัญเย็น

สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ และความยิ่งใหญ่

สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ และความยิ่งใหญ่ ปรากฏอยู่บนภาพแกะสลักที่กรอบเทพเจ้าขงจื้อเทพเจ้ากวนอูลายด้านบนตู้เป็นลายมังกร ชูไข่มุกไฟ ถัดลงมาเป็นการแกะลายพันธุ์พฤกษา ประกอบด้วยรูปนกหงส์ นกโช้วไต้ ดอกไม้ ดอกโบตัน ใบไม้ทั้งสองข้างแกะสลักเหมือนกัน มังกรคู่ชูไข่มุกสัญลักษณ์แสดงพลังอำนาจและ ความยิ่งใหญ่(หลวงจีนวิสุทธิกร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6พฤศจิกายน2557)

ภาพที่ 36 สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ และความยิ่งใหญ่

สัญลักษณ์ของกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอชนะศัตรู

สัญลักษณ์ของกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอชนะศัตรู ปรากฏอยู่บนรูปปั้นของเซียนฮั่นเจงหลี มีของวิเศษ คือ พัดวิเศษ พัดคนตายให้ฟื้นคืนชีพได้ สัญลักษณ์ อายุมั่นขวัญยืนและบูชาให้มี ความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอชนะศัตรูสอดคล้องกับความเชื่อของหลวงจีน วิศวกัตรมณีปัทม เกตุพระที่อยู่วัดเทพพุทธารามที่ได้กล่าวว่รูปปั้นของเซียนฮั่นเจงหลี เป็นสัญลักษณ์ของกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอชนะศัตรู (หลวงจีนวิศวกัตร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน2557)

ภาพที่ 37 สัญลักษณ์ของกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เอชนะศัตรู

สัญลักษณ์ของความสวยงาม อายุยืน และมีสติปัญญาดี

สัญลักษณ์ของความสวยงาม อายุยืน และมีสติปัญญาดี ปรากฏอยู่บนรูปปั้นเซียนฮ้อเซียนโกว ของประจำกายคือดอกบัว ความหมายทางสัญลักษณ์บูชา เพื่อความสวยงาม อายุยืนและมี สติปัญญาดี(หลวงจีนวิศวกัตร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน2557)

ภาพที่ 38 สัญลักษณ์ของความสวยงาม อายุยืน และมีสติปัญญาดี

สัญลักษณ์ของการตัดกิเลส

สัญลักษณ์ของการตัดกิเลส คือ รูปปั้นเซียนลือตงปิงที่มีของประจำกายคือดาบสองคม ความหมายทางสัญลักษณ์ คือ ตัดกิเลส นอกจากนี้ระหว่างการประกอบพิธีพระวัชรราชาจารย์จะมีวัชรอาวุธและวัชรคทา ซึ่งวัชระนั้น มีความหมายทางสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนของธรรม เปรียบประดุจอาวุธของพระโพธิสัตว์ที่ใช้ในการปราบมาร คือ กิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปจากเหล่าสัตว์โลกด้วย (หลวงจีนวิสุทธิไตร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 39 สัญลักษณ์ของการตัดกิเลส

สัญลักษณ์ของสิริมงคลชีวิต

สัญลักษณ์ของสิริมงคลชีวิต ปรากฏอยู่บนรูปภาพประติมากรรมรูปสุนัขที่จัดวางไว้
ด้านหน้าวิหารหลักอยู่คู่กับสิงห์ข้างละตัว ความหมายทางสัญลักษณ์ คือ ความเป็นสิริมงคลชีวิตให้
เป็นปกติสุขสอดคล้องกับความเชื่อของ หลวงจีน วิศวกัตร มณีปัทมเกตุ พระที่อยู่วัดเทพพุทธาราม
ที่ได้กล่าวว่ารูปภาพประติมากรรมรูปสุนัขที่จัดวางไว้ด้านหน้าวิหารหลักอยู่คู่กับสิงห์ข้างละตัว เป็น
สัญลักษณ์ของสิริมงคลชีวิต (หลวงจีนวิศวกัตร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 40 สัญลักษณ์ของสิริมงคลชีวิต

สัญลักษณ์ของการขึ้นสู่ที่สูง สุขและสงบ

สัญลักษณ์ของการขึ้นสู่ที่สูง สุขและสงบ ปรากฏอยู่บนวิหารบูรพาจารย์ โดยวิหาร
บูรพาจารย์เป็นวิหารที่อยู่ท้ายสุดของวัดไม่มีการตกแต่งมากนัก พบเพียงการประดับบนสันหลังคา
ด้วยองค์เจดีย์ และการแกะสลักประดับที่ตู้พระตำราที่สำเร็จเท่านั้น โดยการประดับบนสันหลังคาด้วยองค์
เจดีย์ เป็นประติมากรรมลอยตัว เจดีย์ทรง แปดเหลี่ยมสูงห้าชั้น เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายว่า การ
ก้าวขึ้นสู่ที่สูง ให้ความรู้สึกที่เป็นสุข และสงบ(หลวงจีนวิศวกัตร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6
พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 41 สัญลักษณ์ของการขึ้นสู่ที่สูง สุขและสงบ

สัญลักษณ์ของความสวยงาม และทรงคุณค่า

สัญลักษณ์ของความสวยงาม และทรงคุณค่า ปรากฏอยู่บนภาพแกะสลักที่ผู้พระสำเร็จเป็นการแกะไม้ประกอบด้วยสองส่วน ส่วนบนเป็น รูปมังกรชูไข่มุกไฟ จะเหมือนกับผู้พระบูรพาจารย์ในวิหารหลักตามที่อธิบายแล้ว ส่วนที่จะแตกต่าง ตรงที่เป็นลายกรอบคู่ของพระสำเร็จมีภาพกิลเลน หงส์ ดอกพุดตาน มีความหมายทางสัญลักษณ์แทน ความสวยงามและมีค่า (วัลลภสุวรรณโสภี, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 42 สัญลักษณ์ของความสวยงาม และทรงคุณค่า

สัญลักษณ์ของความป็นอมตะ

สัญลักษณ์ของความป็นอมตะ ปรากฏอยู่บนภาพแกะสลักที่ตู้พระ โภธิสัตว์กวนอิม ภายในรูปจะมีรูปมังกร ความหมายทางสัญลักษณ์คือ พลังอำนาจ ความป็นอมตะ (หลวงจีนเสี่ยเฮ่า, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2557)

ภาพที่43สัญลักษณ์ของความป็นอมตะ

สัญลักษณ์ของการมีบริวารมากมาย

ปรากฏอยู่บนภาพแกะสลักที่ตู้พระ โภธิสัตว์กวนอิม มีรูปลักษณะของนกลหลายตัว ความหมายคือ การมีบริวารมากมาย ยังปรากฏอยู่บนภาพแกะสลักที่ตู้พระ โภธิสัตว์ตี้จิ้งอ้วง มีรูปปลาหลายตัว มีความหมายทางสัญลักษณ์ถึงการมีบริวารมากมายเช่นกัน(หลวงจีนวิศวกัตรมณีปัทม เกตุ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 44 สัญลักษณ์ของการมีบริวารมากมาย

สัญลักษณ์ของการหลุดพ้น

ปรากฏอยู่บนอาคารซานเหมินหรืออาคาร 3 ประตู อันเป็นประตูหน้าสุดของวัดที่เปิดสู่ด้านใน จะแบ่งเป็น 3 ช่อง หรือ 3 ประตูทางเข้า โดยประตูกลางจะเป็นประตูใหญ่ อีก 2 ประตูซ้ายและขวา จะเล็กลงกว่าประตูกลางเล็กน้อย การที่ให้เป็น 3 ประตู มีความหมายทางสัญลักษณ์ของการหลุดพ้นสอดคล้องกับความเชื่อของ หลวงจิ้นธรรมรักษ์จีนประภิต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่กล่าวว่า อาคาร 3 ประตู อันเป็นประตูหน้าสุดของวัดที่เปิดสู่ด้านใน จะแบ่งเป็น 3 ช่อง หรือ 3 ประตูทางเข้า โดยประตูกลางจะเป็นประตูใหญ่ อีก 2 ประตูซ้ายและขวา จะเล็กลงกว่าประตูกลางเล็กน้อย การที่ให้เป็น 3 ประตู เป็นสัญลักษณ์ของการหลุดพ้น (หลวงจิ้นธรรมรักษ์จีนประภิต, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2557)

ภาพที่ 45 สัญลักษณ์ของการหลุดพ้น

สัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่แข็งแกร่ง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้

สัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่แข็งแกร่ง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้ปรากฏอยู่บน ประตูกกลางของอาคารซานเหมินหรืออาคาร 3 ประตู โดยจะมีมนุษย์ทองคำยืนถือกระบองอยู่ 2 ข้าง ทั้งข้างซ้ายและขวา มนุษย์ทองคำสื่อความหมายว่า เป็นมนุษย์ที่แข็งแกร่ง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้ มนุษย์ทองคำนี้ เป็นองค์รักษ์คุ้มครองพระพุทธเจ้าและพระธรรม แต่เดิมมีอยู่เพียงรูปเดียว ต่อมาได้เพิ่มเป็น 2 รูปยืนประจำอยู่ที่ทางเข้า 2 ข้าง (หลวงจีน วิสวภัทร มณีปัทมเกตุ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 46 สัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่แข็งแกร่ง มีไหวพริบดี มีความสามารถในการจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมดได้

สัญลักษณ์ของความเป็นนักเขียน นักกวี

สัญลักษณ์ของความเป็นนักเขียน นักกวี ปรากฏอยู่บนรูปปั้นเขียนอันเซียงจื่อ ของประจำกายคือขลุ่ย ความหมายบูชาให้เป็นนักเขียน นักกวี(ฉัตรชัยกำจรกิจการ, สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 47 สัญลักษณ์ของความเป็นนักเขียน นักกวี

สัญลักษณ์ของสตรีผู้สวยงามและสดชื่น

สัญลักษณ์ของสตรีผู้สวยงามและสดชื่น ปรากฏอยู่บนภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์กวนอิมที่มีลวดลายของดอกกุหลาบ ซึ่งดอกกุหลาบสัญลักษณ์เป็นดอกไม้หอมแทนสตรีผู้สวยงาม สดชื่น นอกจากนี้ยังมีภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์ตั้งจิ้งอ้วง ที่มีภาพหงส์ปรากฏอยู่ร่วมด้วย เป็นสัญลักษณ์ของความสวยงามและมีค่าเช่นกัน(สิรินดาทวีพรุ่งเรือง, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 48 สัญลักษณ์ของสตรีผู้สวยงามและสดชื่นลวดลายของดอกไม้

ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณวัดเทพพุทธารามที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรม ภายในวัดเทพพุทธาราม

จากการศึกษาวิถีชีวิตความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณวัดเทพพุทธารามที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรมภายในวัดเทพพุทธารามนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ วิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีน บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม และศิลปกรรมในวัดเทพพุทธารามที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวพุทธรักษาพยาบาลมาช้านาน ตลอดจนคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบวัดเทพพุทธาราม โดยปรากฏรายละเอียด ดังนี้

ศิลปกรรมในวัดเทพพุทธารามที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวพุทธรักษาพยาบาลมาช้านาน ตลอดจนคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบวัดเทพพุทธาราม

จากการศึกษาศิลปกรรมในวัดเทพพุทธารามที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวพุทธรักษาพยาบาลมาช้านาน ตลอดจนคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบวัด

เทพพุทธารามนั้น ผู้วิจัยได้จำแนกรายละเอียดของศิลปกรรมภายในวัดเทพพุทธารามออกเป็น 6 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประติมากรรมที่ใช้ประดับในวิหารส่วนหน้า พบว่าวิหารส่วนหน้าของวัดเทพพุทธารามเน้นประดับมากที่สุด มากกว่าวิหารหลักและวิหารบูรพาจารย์ ตรงกับรูปแบบของภาคใต้ในประเทศไทย โดยจะเน้นการประดับภายนอกของอาคาร ตามส่วนต่าง ๆ บนหลังคา บนแถบสันหลังคา แถบของสันหลังคา และมุมชายคา เป็นต้น โดยรูปแบบประติมากรรมที่ปรากฏในวัดเทพพุทธารามนั้นจะทำเป็นรูปต่าง ๆ ตามส่วนต่าง ๆ บนหลังคา สันหลังคา แถบสันหลังคา ตามไม้ค้ำยัน ทำเป็นรูปลัทธิต่าง ๆ ได้แก่

1. มังกรชูไข่มุก บนสันหลังคาเพราะมีความเชื่อว่าสามารถช่วยดับไฟได้ และยังได้สร้างปลาคู่กับมังกรด้วย รวมทั้งไข่มุกไฟก็เป็นการป้องกันอัคคีภัยอีกด้วย ดังนั้นการทำมังกรคู่ยังมีความคิดความเชื่อที่ถือว่าให้อำนาจสูงสุดเป็นทวิคุณ ส่วนไข่มุกไฟ คนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่ามุกที่อยู่ในปาก เป็นมุกวิเศษ ที่ขยายให้ใหญ่และเล็กได้ มีดสว่างได้ ใช้เรียกลมฝนปราบภูตผีปีศาจ ใช้แสดงพลังอำนาจและความยิ่งใหญ่(วิชชัช คุลยสุจริต, 2545, หน้า 185)

2. หงส์คู่ ปรากฏที่แถบหลังคามีความหมาย คือ ขจัดภูตผีปีศาจ สำหรับหงส์นี้คนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่สามารถขจัดภูตผีได้ เมื่อถูกวางอยู่ในตำแหน่งด้านบนอาจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปกป้องและคุ้มกันดูแลวัดและเป็นนกทิพย์ของจีน นกชนิดนี้ กล่าวกันว่าศิระคล้ายพญาอลอง จงอยปากคล้ายนกนางแอ่น คอคคล้ายเต่า รูปลายคล้ายมังกร หมายถึงความสงบ โดยหงส์นั้นปรากฏตัวขึ้น ในประเทศที่สงบ ขนสวยงามและมีค่า ดอกพุดตานคือ ความมั่งคั่ง ร่ำรวย ดังนั้นภาพนี้ตามความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน หมายถึงดินแดนที่ร่ำรวยแห่งความสงบคือ ดินแดนแห่งสุขาวดี(รุ่ง สุจรินนท์กุล, 2542, หน้า 114)

3. กวาง ปรากฏที่แถบหลังคาด้านซ้ายมือ (หันหน้าเข้า) จำนวน 3 ตัว โดยตัวกลาง จะหันหน้าออกจากศูนย์กลาง ตัวริมทั้งสองหันหน้าเข้าหาศูนย์กลาง ทั้งสามตัวอยู่ในท่ากำลังเดินซึ่งเป็นสัตว์นำโชคของจีนการที่เลือกประดับไว้บนหลังคาคนไทยเชื้อสายจีนความเชื่อว่าจะสื่อถึงการเปิดรับโชคลาภและความโชคดีให้เข้ามายังวัดและศาสนสถาน อีกทั้งยังมีความหมายถึงการมีชีวิตที่ยืนยาวเนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีอายุยืน (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, 2544, หน้า 226)

4. นก ปรากฏที่แถบหลังคาด้านขวามือ (หันหน้าเข้า) จำนวน 3 ตัว โดยสองตัวแรก เดินเข้าหาศูนย์กลาง ตัวท้ายหันหน้าออกจากศูนย์กลาง การทำรูปกวางและนกเป็นการจัด องค์ประกอบแบบสมดุลโดยทั้งสองข้างทำรูปไม่เหมือนกัน

5. ใบไม้มีว่น ปรากฏบนปลายสันหลังคาของวัดเทพพุทธาราม

6.สิงห์ ประดับอยู่ที่หน้าประตู แกะสลักเป็นภาพลอยตัววัสดุเป็นหิน และประดับ อยู่ตาม โครงสร้างค้ำยัน

7.ประติมากรรมลอยตัวรูปช้าง ประดับอยู่ที่หน้าประตูเข้าวิหารหลักข้างละเชือก เป็นช้าง สีขาว กำลังทำท่าพุ่งวงขึ้น

8.ประติมากรรมแกะสลักกระบายสีเป็นรูปมังกรผสมลายดอกโบตัน ประดับอยู่บน หัวเสา ด้านหน้าของวิหารหน้า สัญลักษณ์มงคลความสุข ความเจริญรุ่งเรือง

9.ประติมากรรมแกะสลักกระบายสีรูปสิงห์ที่ขี้อ ด้านหน้าของวิหารหน้า เป็นงานแกะสลัก ตกแต่งประดับโครงหลังคา

10.ประติมากรรมแกะสลักกระบายสีลายดอกโบตัน ประดับที่ได้ชื่อของ โครงหลังคา ด้านหน้าของวิหารหน้า

11. ประติมากรรมแกะสลักโครงสร้างหลังคาภายในที่วิหารส่วนหน้า เป็นโครงไม้ รองรับส่วนหลังคา ทำเป็นเสาดั้งห้าเสารองรับในส่วนนี้ทั้ง โครงของหลังคาวิหารหน้าและวิหาร หลัก

กลุ่มที่ 2 ประติมากรรมที่ประดับที่วิหารหลักพบว่า วัดเทพพุทธารามวิหารหน้ามีการ ประดับ ตกแต่งด้วยศิลปกรรมมากที่สุด ส่วนวิหารหลักนั้นพบการตกแต่งน้อยบนสันหลังคาทำเป็น เพียงแอนเล็กน้อย ปลายแบบหางนกนางแอ่นประดับด้วยลายใบไม้มีวนทั้งสองข้าง โครงภายใน ตกแต่งเหมือนกับ โครงหลังคาของวิหารหน้า ภายในวิหารหลักพบงานประติมากรรมใช้ประดับ เป็นกรอบ พระประธาน 3 องค์ กรอบพระอรหันต์ กรอบคู่ขงจื้อ กวนอู และกรอบคู่พระบูรพาจารย์ ทั้งนี้ลวดลายประดับ โครงหลังคาของวิหารหลัก เป็น โครงหลังคาดั้งเดิมสมัยเริ่ม การสร้างวัด รูปแบบเสาดั้ง 5 เสา โคนด้านล่างสลักเป็นรูปฟักทอง ส่วนลวดลายใต้ชื่อ ภายในเป็นรูปมังกร ชื่อ ภายนอกรับชายคาเป็นรูปมังกร นอกจากนี้ยังมีภาพประติมากรรมจำนวน 6 ภาพด้วยกัน ได้แก่

1. ภาพแกะที่กรอบพระประธาน เป็นรูปหงส์คู่ ดอกไม้ ใบไม้ พันธุ์พฤกษา ภาพทั้งสอง ข้างแกะสลักเหมือนกัน กรอบที่พระประธานเป็นกรอบที่มีขนาดใหญ่กว่ากรอบอื่นๆ

2. ภาพแกะที่กรอบคู่ของพระอรหันต์ 18องค์ การทำภาพที่คู่พระอรหันต์ประดับ เป็น ช่วง โดยประดับจำนวนพระอรหันต์ 3 องค์ ต่อ1 กรอบ จึงสลักทั้งหมดกรอบ ลวดลายเป็น พันธุ์ พฤกษาประกอบด้วย นก ดอกไม้ ใบไม้ กิ่งไม้ ทั้งกรอบเป็นลายเดียวกันรูปและความหมายนั้น เป็นของหงส์คนไทยเชื้อสายจีนมีความคิดความเชื่อว่ามีหมายถึง คุณธรรม ยุติธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม สัจธรรม นกโซ่วได้ หมายถึงมีอายุยืน ดอกพุดตาน ความมั่นคง รวมความแล้วเป็นเรื่อง ของความยั่งยืนของพระธรรมซึ่งตรงกับพระอรหันต์ที่จะเป็นผู้รักษาพระธรรม จนกว่าจะหมดกาล แห่งศาสนาของสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน (วัดมังกรกมลาวาส., 2536, หน้า 43)

3. ภาพแกะสลักที่กรอบเทพเจ้าขงจื้อเทพเจ้ากวนอูลายด้านบนตู้เป็นลายมังกร ชูไข่มุกไฟ ถัดลงมาเป็นการแกะลายพันธุ์พฤกษา ประกอบด้วยรูปนกหงส์ นกโช้วใต้ ดอกไม้ ดอกโบตั๋น ใบไม้ทั้งสองข้างแกะสลักเหมือนกัน มังกรคู่ชูไข่มุก หงส์ ดอกพุดตาน และนกโช้ว

4. ภาพแกะสลักที่ตู้บูรพาจารย์ แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนบนเป็นรูปของมังกร ชูไข่มุกไฟ ส่วนล่างเชิงบนและกรอบด้านข้างเป็นลวดลายเป็นลายพันธุ์พฤกษาที่ช่างสลักเชื่อมโยงกัน และแบ่งเป็นกรอบสี่เหลี่ยม ประกอบด้วยรูปหงส์ ดอกพุดตาน นกโช้วใต้ และมังกรชูไข่มุก

5. ภาพแกะสลักรูปมังกรคู่ ที่ด้านหน้าโต๊ะบูชาพระประธาน 3 องค์ ประกอบด้วยภาพ 2 ส่วน ส่วนบนเป็นรูปโป๊ยเซียนและส่วนล่างเป็นรูปของมังกรชูไข่มุกไฟ ตรงกลางเป็นเก้งจีน มีปลาหลี 3 ตัว ตามความคิดความเชื่อของคนไทยเชื่อสายจีนว่าหมายถึงภาพส่วนบนรูปโป๊ยเซียน และของศักดิ์สิทธิ์คู่กาย เป็นมงคลทางศาสนาแต่ประกอบด้วยเซียนทั้งแปด คือเซียนทิโก่วลี่ เซียนฮั่นเจงหลี เซียนน่าใช้ฮั่วเซียนฮ่อเซียนโกวเซียนเจียงกั่วเหลา เซียนลือตงปิง เซียนฮั่นเซียงจื้อ และเซียนเช่ากั๊กู่และ

6. ภาพประติมากรรมลอยตัว ใช้ประดับในวิหารหลัก พบการประดับอยู่ 2 อย่าง ได้แก่ ภาพประติมากรรมลอยตัวรูปสิงห์ตัวผู้กับตัวเมีย จัดวางไว้ด้านหน้าของ วิหารหลัก โดยสิงห์ตัวผู้อยู่ทางด้านขวามือ (หันหน้าเข้า) สิงห์ตัวเมียอยู่ทางด้านซ้ายมือ (หันหน้าเข้า) และ ภาพประติมากรรมรูปสุนัข จัดวางไว้ด้านหน้าวิหารหลักอยู่คู่กับสิงห์ข้างละตัว

กลุ่มที่ 3 วิหารบูรพาจารย์พบว่าวิหารบูรพาจารย์เป็นวิหารที่อยู่ท้ายสุดของวัด ไม่มีการตกแต่งเหมือนกับ วิหารหลัก พบเพียงการประดับบนสันหลังคาด้วยองค์เจดีย์ และการแกะสลักประดับที่ตู้พระสำเร็จ โดยมีการประดับบนสันหลังคาด้วยองค์เจดีย์ เป็นประติมากรรมลอยตัว เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมสูงเจ็ดชั้น และภาพแกะสลักที่ตู้พระสำเร็จ เป็นการแกะไม้ประกอบด้วยสองส่วน ส่วนบนเป็น รูปมังกรชูไข่มุกไฟ จะเหมือนกับตู้พระบูรพาจารย์ในวิหารหลักตามที่อธิบายแล้ว ส่วนที่จะแตกต่าง ตรงที่เป็นลายกรอบตู้ของพระสำเร็จมีภาพกิเลน หงส์ ดอกพุดตาน

กลุ่มที่ 4 ภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์กวนอิมพบว่า วิหารพระโพธิสัตว์กวนอิม ประกอบด้วย รูปมังกร สิงห์ นกหลายตัว ดอกชันทาฮวา เป็นดอกไม้ที่บานในเดือน แรกของปี ฤดูใบไม้ผลิ และดอกกุหลาบ

กลุ่มที่ 5 ภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์ตี้จิ้งอ้วงพบว่าวิหารพระโพธิสัตว์ตี้จิ้งอ้วง ประกอบด้วยภาพหงส์ กิเลน ดอกชันทาฮวา และปลาหลายตัว

กลุ่มที่ 6 ประติมากรรมที่ประดับประตุนำวัดเทพพุทธารามพบว่าประติมากรรมรูปมังกร เป็นมังกรคู่ ชูไข่มุกระหว่างกลาง ประดับอยู่บนสันหลังคาของประตู ลักษณะเช่นเดียวกับวิหารหน้า และมีการทำหัวมังกรที่คานซ้ายขวาไว้สุดเป็นปูนเลียนแบบเครื่องไม้เขียนสี โดยมี

ประติมากรรมรูปกวางคู่กับรูปตราธรรมจักร ระดับที่แถบของสันหลังคา มีการประดับตราธรรมจักร วงล้อ 8 ซี่ พบการประดับอยู่ 4 ตำแหน่ง คือ การประดับที่แถบสันหลังคาของประตูตรงกลางระหว่างกวางคู่ การประดับที่คอสองของประตู ช่องกลาง เจาะทะลุผ่านทำคู่ซ้ายขวา ระดับไว้ริมของช่องประตูซ้ายและขวา (มีขนาดใหญ่ที่สุด) และประดับไว้บริเวณส่วนฐานของประตู

ทั้งนี้ยังพบว่ามีประติมากรรมรูปลายใบไม้มีวัน จะประดับไว้ตามจุดต่าง ๆ ได้แก่ ปลายสันหลังคาโค้งของหลังคาบนสุด ประดับที่ปลายหลังคาชั้นที่สอง และชั้นล่าง นอกจากนั้นแล้วยังประดับตามมุมของหลังคา ชั้นที่สองและชั้นล่างอีกด้วย ประติมากรรมรูปหงส์ จะประดับอยู่ตรงมุมของหลังคาชั้นบนสุดเท่านั้น ทำเป็นทำยื่นหันหน้าออก จากศูนย์กลางทั้งสี่มุม ประติมากรรมรูปปลามังกร ประดับอยู่บนสันหลังคาชั้นที่สองด้านละตัว อยู่ในท่าหันลำตัวออก จากส่วนกลางแต่หันหัวเข้าส่วนกลาง นอกจากนี้ประติมากรรมรูปอื่น ๆ ได้แก่ แพะสามตัว ไก่ สามตัว เสือ เทพนมในท่าพนมมือ สิงห์ และช้าง จะประดับอยู่รอบอาคาร

สรุปได้ว่า ศิลปกรรมในวัดเทพพุทธารามที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนมีความคิดว่าการสร้างวัดคือการได้บุญมากจึงสนับสนุนด้วยการให้ความอุปถัมภ์บริจาคที่ดิน และทรัพย์สินจนถึงแรงงานในการก่อสร้างการสร้างโดยคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีน มีพัฒนาการมีการสร้างวัดขึ้นในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ มีความเชื่อและยังได้รับอิทธิพลรูปแบบทางศิลปกรรมจากวัดเล่งเน่ยยี่ เช่น เรื่องของการวางแผนผัง โครงสร้างของหลังคา การจัดวางตำแหน่งของรูปเคารพ แต่รูปแบบของอาคารภายนอก เช่น หลังคา รั้ว รูปแบบของรูปเคารพ การประดับประติมากรรม ตกแต่งและภาพจิตรกรรม เป็นแบบศิลปกรรมที่แตกต่างกัน ไม่เหมือนกัน อีกทั้งพบว่าในระยะหลังการสร้างวัดเทพพุทธารามมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมเป็นไปตามวัฒนธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะของวัดไม่เหมือนกับวัดเล่งเน่ยยี่และวัดอื่น ๆ แต่ทั้งนี้รูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏเป็นลักษณะศิลปกรรมแบบแต้จิ๋ว ที่เป็นผลพัฒนาการมาจากอิทธิพลทางตอนใต้ของประเทศจีน ส่วนในด้านมีผลมาจากความเชื่อของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน โดยแรกการสร้างวัดนั้นวัดได้รวมเอาความเชื่อดังกล่าวไว้ทั้งศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อและพระพุทธศาสนาไว้ด้วยกัน แต่หลักหัวใจสำคัญนั้นคือวัดเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจีนนิกาย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา วัดเทพพุทธาราม จึงเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจวบจนถึงปัจจุบันวัดเป็นสถานที่ที่ให้ผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาเข้าสู่ธรรมะ โดยมีเป้าหมายที่จะนำวิญญาณไปสู่แดนสุขาวดี และขั้นสุดท้ายคือการมุ่งเข้าสู่นิพพานในที่สุด

บทบาทของวัดเทพพุทธาราม แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไปและเป็นการพัฒนาสังคมให้อยู่ได้อย่างมีความสุขและยังเป็นศูนย์รวมพุทธศาสนิกชนที่ทำกิจกรรมทางศาสนาและสื่อได้ถึงความคิดความเชื่อถึงสิ่งมงคลต่าง ๆ ที่เป็น

สัตว์เช่นมังกรสามารถป้องกันไฟและเมื่อใช้มังกรกับไข่มุกไฟคู่กันก็ทำให้เกิดความสมบูรณ์มังกร เป็นสัตว์ที่คนไทยเชื้อสายจีนให้ความนิยมและเคารพเป็นเทพเจ้าสูงสุด การทำประติมากรรมเป็นรูป หงส์ตามความคิดความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนว่าเป็นสัตว์ที่สามารถจับภูติผีได้เมื่อถูกวางอยู่ใน ตำแหน่งด้านบนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยปกป้องและคุ้มกันดูแลวัด การตกแต่งปลายสันหลังคาเป็น รูปพันธุ์พุกษาหรือใบไม้มีว่นตามความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนว่าเป็นสิ่งที่มีความเป็นสิริมงคล นำความโชคดีสู่สถานที่นั้น ๆ (หลวงจีน (เย็นเมียง) เจ้าอาวาสวัดเทพพุทธารามสัมภรณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2558)

ในส่วนของวัฒนธรรมของชาวพุทธนิกายมหายาน ตลอดจนคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัย อยู่บริเวณโดยรอบวัดเทพพุทธาราม ประกอบไปด้วย 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประติมากรรมที่ใช้ ประดับในวิหารส่วนหน้า กลุ่มที่ 2 ประติมากรรมที่ประดับที่วิหารหลัก กลุ่มที่ 3 วิหารบูรพาจารย์ กลุ่มที่ 4 ภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์กวนอิมกลุ่มที่ 5 ภาพแกะสลักที่ตู้พระโพธิสัตว์ตั้งอึ้งอึ้งและ กลุ่มที่ 6 ประติมากรรมที่ประดับประตูหน้าวัดเทพพุทธาราม ทั้งนี้ภาพจิตรกรรม และตำแหน่งที่จัด ประดับวัดเทพพุทธาราม ล้วนเป็นภาพที่แสดงถึงปรัชญาของเต๋า ขงจื้อ และพระพุทธศาสนา ส่วน ภาพคนเหมือน ภาพทิวทัศน์ ภาพดอกไม้ ภาพสัตว์ชนิดต่าง ๆ แฝงด้วยสัญลักษณ์ มักจะเป็น ภาพเขียนที่ปรากฏตามศาสนสถานอาจเริ่มต้นจากภาพที่เขียนขึ้นประดับในผนังถ้ำก่อน รับอิทธิพล มาจากอินเดีย เช่นที่เนินเขาตุนหวง จิตรกรนิยมวาดภาพนางฟ้าหรือเทพีแห่งสรวงสวรรค์ จนได้รับความเชื่อและเผยแพร่มาจนถึงปัจจุบัน โดยจะพบได้รอบวัดเทพพุทธารามมีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ดั้งเดิม การเคารพบรรพบุรุษ วิญญาณ สวรรค์ กับลัทธิขงจื้อผสมกับพุทธศาสนา สะท้อนถึงความ เชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณวัดเทพพุทธารามที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรมภายในวัดเทพ พุทธาราม เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตและเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัด ชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีพุทธศาสนิกชนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติหรือผู้ที่มิจัด ศรัทธามาศึกษาปฏิบัติธรรมและเยี่ยมชมสถานที่อันสงบร่มรื่นของวัดอยู่อย่างเสมอทำให้เป็นที่ ยอมรับนับถือกันในประเทศไทยนอกจากนั้นทางวัดยังมีพิธีกรรมปฏิบัติเฉพาะตนตามหลักศรัทธา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมชาวไทยที่ยึดถือเป็นแบบอย่างพิธีกรรมสำคัญของพุทธศาสนา นิกายมหายานต่าง ๆ ทำให้พิธีกรรมเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนในบริเวณนั้น

บทที่ 5

สรุปผลอภิปรายผล และเสนอแนะ

สรุปผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง วัดเทพพุทธาราม: ภาพสะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน จังหวัดชลบุรีผู้วิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

จากการศึกษาประวัติ และพัฒนาการของวัดเทพพุทธาราม จังหวัดชลบุรี พบว่าวัดเทพพุทธาราม หรือ “วัดเขยงสุตย์” เป็นวัดในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย แห่งแรกของจังหวัดชลบุรี ซึ่งสืบสายคำสอนมาจากนิกายเลี่ยมจง หรือ นิกายฉาน หรือ เซน สาขาหลินถึ (วิปัสสนากรรมฐาน) วัดเทพพุทธารามเป็นศาสนสถานอันงดงามที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง ซึ่งสร้างโดยพระเถระจีนนิกายฉายาว่า “พระอาจารย์ตักฮี้” ท่านเป็นปฐมบูรพาจารย์ผู้สถาปนาสร้างวัด สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด แต่จากแผ่นป้ายไม้แกะสลักในวิหารพระรัตนตรัยบันทึกไว้ว่าวัดนี้สร้างเสร็จในปีพุทธศักราช 2480 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504 มีเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ มีเจ้าอาวาสมาแล้ว 5 รูป ดังนี้

1. พระอาจารย์ตักฮี้เจ้าอาวาส ผู้ก่อตั้งวัดเทพพุทธาราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2479
2. พระอาจารย์เย็นเสีกรักษาการเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ถึง พ.ศ. 2518
3. พระอาจารย์จันทน์ยานุกร (เย็นเจียง) รักษาการเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึง

พ.ศ. 2523

4. หลวงจันทน์ธรรมนาทจันทน์ประพันธ์ (เย็นจิม) เจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2550
5. หลวงจันทน์ปัญญา (เย็นเมียง) เจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน

(วัดเทพพุทธาราม, 2537, หน้า4-7)

วัดเทพพุทธารามประกอบไปด้วยอาคารต่าง ๆ โดยเริ่มต้นที่อาคารชานหมื่น หรือประตูทางเข้าที่หันหน้าออกสู่ทิศใต้ ด้านซ้ายและด้านขวาของอาคารคือ หอระฆัง และหอกลอง ถัดไปเป็นอาคารหน้า หรืออาคารเทียนหวางเตี้ยน จากนั้นก็ถึงศูนย์กลางของวัด คืออาคารด้ายงเป่าเตี้ยน หรือพระอุโบสถ ซึ่งเป็นอาคารหลักของวัด โดยด้านหลังพระอุโบสถเป็นที่ตั้งของหอพระธรรมสำหรับเก็บพระไตรปิฎกรวมทั้งเป็นห้องสมุดของวัด ด้วย นอกจากนั้นยังมีอาคารประกอบทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกอีกหลายอาคาร เช่น วิหารบูรพาจารย์ วิหารพระโพธิสัตว์กวนอิม วิหารพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ วิหารพระโภษะชยคุรุพุทธเจ้า และวิหารพระอรหันต์ 500 องค์ซึ่งจะคล้าย ๆ กับวัดจีนแห่งอื่น ๆ ทั่วไป ยกเว้นวิหารพระอรหันต์ 500 องค์ ที่เพิ่มขึ้นมาเพื่อสอดแทรกความเชื่อว่าพระอรหันต์ 500 องค์นี้จะประทานให้เกิดโชคลาภ วาสนา การค้าเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น

สถาปัตยกรรมของวัดเทพพุทธารามเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมของศิลปะจีนและทิเบต เช่น พระอุโบสถสร้างเป็นรูปเจดีย์ทรงจีนสูง 7 ชั้น เป็นศิลปะจีนประยุกต์ทิเบต รอบอุโบสถ

เป็นใบเสมาแกะสลักจากหินเป็นรูปท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่เป็นศิลปะทิเบต และมีจารึกอักษรภาษาทิเบต ส่วนวิหารพระรัตนตรัยมีจารึกภาษาทิเบตและภาษาจีนตรงประตูทางเข้าด้วย ภายในพระวิหารเป็นศิลปะจีนแท้ ซึ่งเขียนลวดลายและรูปภาพตามความเชื่อของชาวจีน เป็นภาพเขียนสีพระพุทธรเจ้าฝ่ายมหายาน และพุทธรูปปางฝ่ายมหายาน เป็นต้น

ด้านหลังของวัดเป็นสวนป่าที่เงียบสงบ มีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ เป็นสถานที่สำหรับการฝึกวิปัสสนากรรมฐานของภิกษุสงฆ์ มีศาลาทรงจีน หอปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และมีอาคารที่พักสำหรับอาคันตุกะ ที่จะมาพักปฏิบัติธรรมภายในวัด

ในปีพ.ศ. 2521 พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) พร้อมด้วยกรรมการวัดและพุทธศาสนิกชน ได้พร้อมใจกันสร้างศาลาเมตตาธรรมในสวน โปธิวนารามเพื่อเป็นที่ประดิษฐานอัฐิธาตุ และรูปหล่อของท่านหลวงจีนเย็นสวบ ซึ่งเป็นศิษย์เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ชนรุ่นหลังได้ศึกษา และนำไปเป็นแบบอย่างของความเพียรพยายามปฏิบัติธรรม เพื่อบรรลุมรรคผล ตามวิถีทางแห่งโพธิสัตว์มรรค

กิจกรรมของวัดนอกจากจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน เช่น พิธีตรุษจีน พิธีกินเจ พิธีทิ้งกระจาด แจกไทยทาน พิธีกึ่งเด็กแล้ว วัดเทพพุทธาราม ยังมีการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนา มหายาน นิกายฌาน หรือ เซน สาขาหลินจี และนิกายสุขาวดีที่สำคัญอีก 2 แนวทาง ได้แก่

1. ด้านการศึกษา ทำหน้าที่เผยแพร่พระธรรมมหายานในภาคภาษาไทย
2. ด้านการนั่งสมาธิ ทำหน้าที่สอนการนั่งสมาธิแบบหนึ่งของมหายาน มีการเจริญ

อนุสสติถึงพระอมิตาภะพุทธรเจ้า เพื่อปรารถนาไปอุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร ตามพระคัมภีร์อมิตายุทธยานสูตร

กล่าวได้ว่า วัดเทพพุทธาราม (เขียนสุดยี่) มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งวัดมาแล้วร่วม 100 ปี สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2480 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2504 เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะจีนและทิเบต กิจกรรมของวัดนอกจากพิธีกรรมต่าง ๆ ตามหลักความเชื่อของพุทธศาสนานิกายมหายานแล้ว ยังทำหน้าที่ให้การศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนานิกายมหายานอีกด้วย

วัดเทพพุทธารามจึงเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่รอบ ๆ วัดได้ร่วมกันบริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัด รวมทั้งบริจาคทรัพย์เงินทองเพื่อทำนุบำรุงรักษาวัดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ วัดแล้ว วัดเทพพุทธารามยังเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวไทย ชาวจีน และชาวต่างชาติอื่น ๆ ทั่วไปอีกด้วย

จากการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อ ของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณวัดเทพพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีที่มีอิทธิพลต่อศิลปกรรมของวัดเทพพุทธาราม พบว่า วิถีชีวิต วัฒนธรรมความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ วัด ได้แสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและรูปเคารพในวัดเทพพุทธารามใน 3 ลักษณะดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องบุญกรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

โดยพื้นฐานดั้งเดิมของคนจีนนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานอยู่แล้ว ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องบุญกรรมสอนให้คนเป็นคนดีโดยการทำบุญ สะสมบุญ ลดการสร้างกรรมทั้งหลาย เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า และได้ถ่ายทอดความคิด ความเชื่อมาสู่ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะเปลี่ยนผ่านจากคนจีนมาเป็นคนไทยเชื้อสายจีนแล้วก็ยังคงความเชื่อเหล่านี้อยู่ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างวัดจะได้บุญมากกว่าการทำบุญอย่างอื่น(หนังสือ พระไตรปิฎกรวบรวมโดยแสงธรรม,2556,หน้า234) บวกกับพลังศรัทธาที่มีต่อพระอาจารย์ตั๊กฮี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการบริจาคที่ดิน ทรัพย์สิน เงินทอง และแรงงานในการสร้างวัดเทพพุทธาราม ขึ้นมา เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแต่ด้วยพระอาจารย์ตั๊กฮี้เองเป็นคนจีน และชุมชนบริเวณจังหวัดชลบุรีตอนนั้นก็เป็นคนจีนที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของจีน (แต้จิ๋ว) ส่วนหนึ่ง และคนไทยเชื้อสายจีนอีกส่วนหนึ่งแต่บรรพบุรุษเป็นจีนแต้จิ๋ว การสร้างวัดจึงเป็นวัดจีนที่มีรูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏให้เห็นจึงเป็นลักษณะศิลปกรรมแบบแต้จิ๋วที่มีอิทธิพลมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน ผสมผสานกับศิลปะที่เบ็ดที่พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) ได้เคยเดินทางไปปฏิบัติธรรมที่นั่นมาช่วงหนึ่ง

2. วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อ

วิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่รอบ ๆ วัด ซึ่งเป็นชาวพุทธนิกายมหายาน ได้แสดงออกมาในรูปแบบของศิลปกรรมต่าง ๆ ในวัดเทพพุทธาราม ซึ่งมีความหมายในทางที่เป็นมงคล และความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา จึงสื่อออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ เช่นผลไม้ ต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ สิ่งของเครื่องใช้รวมถึงภาพบุคคล มาใช้เป็นสัญลักษณ์มงคลที่แสดงออกถึงความร่มเย็นเป็นสุข ความสมหวัง ความแคล้วคลาดปลอดภัย ความเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น

หลาย ๆ ส่วนของสถาปัตยกรรมภายในวัดมีปรากฏรูปสัญลักษณ์มงคล เช่น วิหารส่วนหน้าที่มีการประดับสัญลักษณ์มงคลไว้จำนวนมากมากกว่าวิหารหลักและวิหารบูรพาจารย์ซึ่งตรงกับรูปแบบของภาคใต้ในประเทศจีนโดยเน้นการประดับภายนอกของอาคารตามส่วนต่าง ๆ บนสันหลังคาและมุมชายคา มีรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น มังกรชูไข่มุกเป็นการจินตนาการภาพสัตว์มงคล

หลายชนิดรวมกันได้แก่ลำตัวคล้ายกิ่งก่าหรือจะเข้ส่วนหางเป็นลักษณะของงู มีเกล็ดเหมือนปลา มีเขาเหมือนกวางปากกว้างเหมือนเสือหัวเหมือนอูฐเท้าเหมือนเหยี่ยวเป็นต้น โดยเชื่อว่ามังกรจะช่วยขจัดภูตผีปีศาจในชุมชนไม่ให้มาทำอันตรายใด ๆ กับคนในชุมชน เชื่อว่าจะสามารถดับไฟอันหมายถึงความร้อนและกิเลสทั้งหลายได้ และยังให้อำนาจและบารมีด้วย

ไข่มุก มีการสร้างคู่กับมังกรเพื่อป้องกันไฟเช่นเดียวกัน รวมทั้ง ช่วยในการเรียกลมเรียกฝนและปราบภูตผีปีศาจด้วย

หงส์คู่ 1 ใน 4 ของสัตว์มงคลมีความหมายทางสัญลักษณ์เหมือนกับมังกรคือขจัดภูตผีปีศาจหงส์เป็นนกทิพย์ของจีน มีสีระยคล้ายพญาลอยงอยปากคล้ายนกนางแอ่นคอคล้ายเต่ารูปลายคล้ายมังกรบินเข้าหาดอกโบตั๋นคู่ระหว่างกลางของแถบหลังคา

ดอกโบตั๋น มีความหมายถึงความร่ำรวยเกียรติยศความเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ศิลปกรรมของวัดเทพพุทธาราม ดังกล่าวสร้างขึ้นจากความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา และพระเถระสงฆ์จีน “พระอาจารย์ตี่กี้” เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อของชาวจีนอพยพและคนไทยเชื้อสายจีน ที่อยู่บริเวณรอบ ๆ วัด

สัญลักษณ์เหล่านี้ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ทางด้านมงคล สร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ช่วยปกป้องคุ้มครองคนในชุมชน สร้างความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต รวมทั้งความปลอดภัยต่าง ๆ เป็นต้น

3. ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมเป็นเครื่องมือและแบบแผนทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้คนในชุมชนรอบวัดเทพพุทธาราม ได้สืบทอดและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ยังเป็นการรวมญาติและการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีและรักษาวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนไว้อย่างต่อเนื่อง ประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญของวัดเทพพุทธารามและชุมชนรอบ ๆ วัดที่สำคัญ เช่น

พิธีตรุษจีนเป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนมีการไหว้บรรพบุรุษและทำบุญไหว้พระเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและครอบครัวมีการสะเดาะเคราะห์แก้ปีชง

พิธีกินเจ เป็นเทศกาลถือศีลกินผัก ละเว้นการกินเนื้อสัตว์และผักห้าอย่างที่ทำให้เกิดกำหนัด

พิธีทิ้งกระจาดแจกไทยทาน จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจีน ประมาณปลายเดือนสิงหาคม หรือต้นเดือนกันยายน ชาวจีนเรียกกันว่า “ซีโกว” หมายถึง การบริจาคทานให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ ซึ่งบางแห่งก็เรียกว่า “โหวโต้ว” แปลว่า การโปรดสัตว์ เป็นต้น

พิธีงเด็กเป็นพิธีสวดของคนจีนเวลามีคนตายเรียกว่าสวดกงเต็กคล้ายกับสวดอภิธรรม

ของไทย

กล่าวโดยสรุป พิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนและวัดเทพพุทธาราม เป็นกิจกรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน สะท้อนภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพิธีกรรม ประติมากรรม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในวัดเทพพุทธาราม ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ วัด ได้ถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมและรูปสัญลักษณ์อันเป็นมงคลเพื่อความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของคนในชุมชนนั่นเอง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ได้เดินทางออกแสวงหาอนาคตใหม่ในต่างแดน โดยเดินทางไปยังดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลกสำหรับประเทศไทยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคตะวันออกสันนิษฐานว่าเข้ามาตั้งแต่ช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา เริ่มแรกมาอยู่บริเวณจังหวัดชายทะเล เช่น ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยจังหวัดจันทบุรีมีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก และมีธุรกิจอุตสาหกรรมที่สำคัญด้วย เพราะจันทบุรีมีไม้ตะเคียนจำนวนมาก (วันชัย แก้วไท่สุน, 2555, หน้า 391) ในเขตจังหวัดชลบุรีสันนิษฐานว่าคงอพยพมาในช่วงเดียวกัน

คนจีนโดยพื้นฐานแล้วนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน เพียงแต่คนละนิกายล้วนสอนให้คนทำความดี และเชื่อในเรื่องบุญกรรม การอพยพไปแสวงหาอนาคตใหม่ในต่างแดนนั้น ขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งแน่นอนว่าสิ่งที่คนจีนนับถือและยึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่งทางใจนั้นคือพระพุทธศาสนานั้นเอง แม้จะคนละนิกาย แต่แก่นคำสอนก็เหมือนกัน

การแสวงหาจุดยึดเหนี่ยวจิตใจและกำลังใจ เริ่มด้วยการสร้างศาลเจ้าจีน เพื่อเป็นศูนย์กลางรวมความเคารพ เป็นที่พึ่งยามมีความทุกข์ ให้ช่วยปกป้องคุ้มครอง นำความสงบสุขมาสู่ชุมชนและสังคมชาวจีน ลำดับต่อมาคือการสร้างวัดจีน แต่ต้องมีพระสงฆ์และความศรัทธาประกอบกันจึงจะสร้างวัดขึ้นมาได้

วัดเทพพุทธาราม จังหวัดชลบุรี เป็นหนึ่งในผลิตผลความเชื่อและความศรัทธาของคนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่รอบ ๆ วัด ที่ประกอบด้วยความเชื่อในเรื่องการทำบุญสร้างวัดที่จะได้บุญมากเป็นทุนเดิม และความศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่มีปฏิปทาอันงดงามนามว่า พระอาจารย์ตึกอีจี้ได้ก่อกำเนิดเกิดเป็นวัดเทพพุทธารามขึ้นมา เมื่อประมาณ 100 ปีก่อน และมีพัฒนาการตามลำดับ ในขณะเดียวกัน สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ภาพเขียนต่าง ๆ สัญลักษณ์และรูปเคารพที่ปรากฏในวัดล้วนได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะจากจีนและทิเบต เนื่องจากพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิ-วัตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) เป็นคนจีนและได้ไปปฏิบัติธรรมอยู่ในทิเบตหลายปี จึงได้นำเอาศิลปะและ

สัญลักษณ์ต่าง ๆ มาพัฒนาวัดเทพพุทธารามประกอบกับชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวจีนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ วัดในยุคสร้างวัดแรก ๆ ก็ล้วนได้รับอิทธิพลความเชื่อจากวัฒนธรรมจีน ศิลปะต่าง ๆ ที่ปรากฏในวัดเทพพุทธารามจึงออกไปแนวทางศิลปะจีนผสมทิเบต

อย่างไรก็ตาม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในวัดเทพพุทธาราม ล้วนสะท้อนออกมาในทางที่เป็นมงคลตามความเชื่อของพุทธศาสนานิกายมหายาน และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินวิถีชีวิตของชาวจีนสืบมา

ด้านประเพณีและพิธีกรรม วัดเทพพุทธารามและชุมชนรอบวัดได้มีประเพณีหลายอย่างในรอบปี เช่น พิธีตรุษจีนพิธีกินเจพิธีทิ้งกระจาดแจกไทยทาน พิธีกึ่งเด็ก ได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่รอบวัด โดยยึดมั่นในการทำมาหากิน ใช้วัดเป็นศูนย์กลางและมีพิธีกรรมเป็นสื่อในการอยู่ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ในขณะที่วัดก็พยายามที่จะช่วยเหลือสังคมโดยเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจและความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ประสบความทุกข์ในด้านต่าง ๆ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างวัดกับชุมชน โดยรอบ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดเทพพุทธาราม
2. ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนในการจัดทำแผนการบูรณะวัดและสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อให้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ คงอยู่สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรม ของวัดเทพพุทธารามในรอบปีอย่างละเอียด เพื่อเชื่อมโยงแนวคิด วิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีน ระหว่างวัดจีนต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อให้ทราบความเหมือนหรือความแตกต่างกันในแต่ละแห่ง

บรรณานุกรม

กรมการปกครอง. (2543). *ทำเนียบทะเบียนศาลเจ้าทั่วราชอาณาจักร*. กรุงเทพฯ: ส่วนทะเบียนทั่วไป
สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง.

- _____. (2527). *ประชุมพงสาวดาร เล่ม 40 ภาค 65-66 เรื่อง พระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)*. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.
- กรมศิลปากร. (2540). *ชาดก: หนังสือที่ระลึกงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เรื่อง นิบาตชาดก*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2531). *ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะสงฆ์จีนนิกาย. (2531ก). *พระพุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ.
- คณะสงฆ์จีนนิกาย. (2531ข). *พระพุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสังฆปริณายก.
- จิตติ พงษ์ไพโรจน์. (2557, 19 พฤศจิกายน). *ประธานกรรมการโรงเจ ชลบุรี*. สัมภาษณ์.
- จีวีลเยี่ยม สกีนเนอร์. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฉัตรชัย กำจรกิจการ. (2557, 19 พฤศจิกายน). *นายกสมาคมโรงเจ ศรีราชา*. สัมภาษณ์.
- ชัยชนะ พิมาณแมน. (2527). *ประวัติความคิดการเมืองตะวันออก: อินเดียและจีน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชมลวรรณตั้งวงษ์เจริญ. (2542). *เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนฮ่อมใหญ่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวีชปุ่น โหมทก. (2544). *ประชาสังคมภาคตะวันออก. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(11-12), 1-42.
- ชวีชชัยคุลยสุจริต. (2545). *สัญลักษณ์มงคลจีน สืบสานจิต-วิญญาณบรรพชน*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์
- ธีรชัยทองธรรมชาติ. (2553). *รวมเรื่องเมืองชลในอดีต*. กรุงเทพฯ: พันนา บรรณภัณฑ์ ยุวพุทธสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์สามัคคีสภา.
- ธีรวัสส์บำเพ็ญบุญบารมี. (2549). *พุทธศาสนานิกายมหายาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ สุนทร. (2540). *พุทธศาสนามหายานในประเทศไทย จีนนิกายและอนัมนิกาย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดำรงศักดิ์มีสุนทร. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เดโช คงขยาสุขวัฒน์. (2557, 13 พฤศจิกายน). *นายกเทศมนตรีเมืองชลบุรี*. สัมภาษณ์.

- ตำนานรักอมตะเขาสามมุข.(2556, 26 กุมภาพันธ์). *SENSE*, 48.
- ปัญญาเทพสิงห์. (2543). *ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอสงขลา จังหวัดสงขลา*. งานนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประทุมชุ่มเพ็ญพันธ์. (2544). *สัตว์มงคล*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ประพจน์ อัสววิรุฬการ. (2546). *โพธิสัตว์จรยา: มรรคาเพื่อประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุกอินทรารุช. (2524). *พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพฯ: อักษรสมัย.
- พุทธสถาน ปุชณียวัตถุ ศาสนวัตถุ ถาวรวัตถุ และสถานที่สำคัญ (วัดญาณสังวร). (2558). กรุงเทพฯ: ศิลป์สยามภัณฑ์และการพิมพ์.
- พรพรรณจันทโรนานนท์.(2546). *วิถีจีน*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- พระอาจารย์จีน คณาณัติจีนพรต. (2557, 25 ตุลาคม). เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ตัดาราม. สัมภาษณ์.
- พลศักดิ์จิรไกรศิริ (ม.ป.ป.) *บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย การเมือง การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรินทรร มุณยนิคม.(2514). *ระบบความเชื่อของคนจีนในเขตเทศบาลจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ. (2546). *ความรู้พื้นฐานทางศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภารดี มหาจันทร์. (2553). *ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งสุจินันท์กุล. (2542). *การศึกษาเพื่อเสนอแนวคิด ในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลีไปโต.(2545). *มงคลจีน*. กรุงเทพฯ: ไพลินบุ๊คเน็ต.
- วงศ์เดือน ภาณุวัฒนากุล. (2552). *อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วันชัยแก้วไทรสุน. (2555). *วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่): ศิลปกรรม ความหมายทางสัญลักษณ์*

และบทบาทวัดพระพุทธรูปศาสนาฝ่ายจีน. คุยฉีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา
ไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- วัลลภ สุวรรณโสภี. (2557, 17 พฤศจิกายน). รองนายกเทศมนตรีเมืองชลบุรี. สัมภาษณ์.
วัดมิ่งกรมลาวาส. (2512). *ประวัติคณะสงฆ์จีนนิกาย*. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์รุ่งนกร.
วัดมิ่งกรมลาวาส. (2536). *มหามิ่งกลานุสรณ์*. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
วัดเทพพุทธาราม. (2537). *ประวัติวัดเทพพุทธาราม พระพุทธรูปนามหายาน*. กรุงเทพฯ ฯ:
โรงพิมพ์รุ่งนกร.
ส. ศิวรักษ์. (2542). *ความเข้าใจเรื่องมหายาน*. กรุงเทพฯ ฯ: ศูนย์ไทยธิเบต.
สมหมายชินนาค. (2547). *การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตลาวใต้เพื่อการเชื่อมโยงกับ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ในเขตอีสานใต้*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
สุภางค์จันทวานิช. (2532). *แหล่งที่มา และลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนในประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ ฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สุภางค์ จันทวานิช. (2534). *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย, 2310-2393*. กรุงเทพฯ ฯ:
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สุมาลีหมรงค์ชัย. (2546). *พุทธรูปนามหายาน*. กรุงเทพฯ ฯ: ศยาม.
แสงอรุณกนกพงศ์ชัย. (2542). *ความกตัญญูของชาวจีนที่สะท้อนผ่านพิธีงเด็ก: กรณีศึกษา
พิธีงเด็กจีนไหหลำในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ.
สำนักงานจังหวัดชลบุรี. (2555). *ข้อมูลพื้นฐานแผนการพัฒนาจังหวัดเน้นเฉพาะชาวจีนแต่จิว
ในศิลปวัฒนธรรมไทย-จีน*. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สำนักงานจังหวัดชลบุรี. (2555). *ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี:
กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานจังหวัดชลบุรี.
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี. (2557). *ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชลบุรี ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม
ประเพณี อาหารพื้นเมือง แหล่งโบราณคดีและแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี:
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี.
สิรินดา ทวีพรุ่งเรือง. (2557, 14 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
เสถียร โปธินันทะ. (2516). *ชุมนุมพระสูตรมหายาน*. กรุงเทพฯ ฯ: บรรณาการ.
เสถียร โปธินันทะ. (2518). *ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปนามหายาน ฉบับมูขปาฐ ภาค 1*. กรุงเทพฯ ฯ:
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
เสถียร โปธินันทะ. (2522). *ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปนามหายาน ฉบับมูขปาฐ ภาค 2*. กรุงเทพฯ ฯ:

มหามกุฏราชวิทยาลัย

เสถียร โปธินันทะ. (2543). *กระแสพุทธธรรมฝ่ายมหายาน*. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

หนังสือพระไตรปิฎก รวบรวมโดยแสงธรรม.(2556). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช,

หลวงจีน วิสวภัทร มณีปัทมเกตุ. (2557, 6 พฤศจิกายน). พระวัดเทพพุทธาราม. สัมภาษณ์.

หลวงจีน เสี่ยเฮ่า. (2557, 30 ตุลาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพพุทธาราม. สัมภาษณ์..

หลวงจีนธรรมรักษ์จีนประจิต. (2557, 28 ตุลาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพพุทธาราม. สัมภาษณ์.

หลวงจีน ไบฎีกา (เย็นเมียง) . (2557, 17 ตุลาคม). เจ้าอาวาสวัดเทพพุทธาราม. สัมภาษณ์.

อภิชัย โทธิประสิทธิ์ศาสตร์. (2527). *พระพุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษา

มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อภิชัย โทธิประสิทธิ์ศาสตร์. (2539). *พระพุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษา

มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อภิชัย โทธิประสิทธิ์ศาสตร์. (2552). *พระพุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: วิพริ่นทร์.

อรศิริปาณินท์. (2529). วัดจีนในกรุงเทพฯ: กรณีศึกษาวัดมังกรกมลาวาส และวัดโพธิ์แมนคุณาราม.

วารสารหน้าจั่ว, 6, 1-29.

อรศิริ ปาณินท์. (2532). *การศึกษาเปรียบเทียบวัดจีนในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอวีอิน. (2541). *ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน (คำฟู, แปล)*. กรุงเทพฯ: สร้อยทอง.

Lang, O. (1946). *Chinese family and society*. New Haven: Yale University Press.